

NATIONAAL ACTIEPLAN SOCIALE INSLUITING INTEGRALE VERSIE

Preambule

Het opstellen van een eerste Nationaal Actieplan voor Sociale Insluiting vormde, om meer dan één reden, een bijzondere uitdaging voor de Belgische Federale Regering en de Gemeenschaps- en Gewestregeringen.

In ons land is het bestrijden van sociale uitsluiting een gedeelde verantwoordelijkheid, waarin de Gemeenschaps- en Gewestregeringen en de Federale Regering evenwaardige partners zijn, elk met eigen specifieke bevoegdheden. Dit eerste Nationale Actieplan veronderstelde op de eerste plaats een exhaustieve compilatie van alle initiatieven die op alle bevoegdheidssterreinen genomen worden voor de periode 2001-2003. Het voorliggende Actieplan is in belangrijke mate de vrucht van dat werk. De acties die erin opgenomen zijn weerspiegelen genomen beslissingen. Dit eerste Actieplan moet ons vervolgens toelaten om de acties van de verschillende regeringen beter te coördineren, op basis van gemeenschappelijke sociale indicatoren, en in functie van af te spreken doelstellingen. Tijdens het tot stand komen van dit Actieplan werd reeds een belangrijke weg afgelegd op het vlak van indicatoren die door alle bevoegde autoriteiten onderschreven werden. Nu moet resoluut gekozen worden voor het op punt stellen van gemeenschappelijke precieze objectieven op alle relevante terreinen. De Federale, de Gemeenschaps- en Gewestregeringen kijken daarom ook met veel verwachting uit naar de rapporten van de andere lidstaten, en het debat dat daarover zal gevoerd worden in de schoot van de Unie. Een uitwisseling tussen de Europese lidstaten van “beste praktijken” m.b.t. de wijze waarop beleidsdoelstellingen met indicatoren verbonden worden zal ongetwijfeld ook voor België bijzonder nuttig zijn.

Het Belgisch Plan 2001 bevat beleidsmaatregelen van de federale regering en de gefedereerde entiteiten voor de periode 2001-2003. Het evolutief karakter van het actieplan moet ons toelaten om in de komende jaren de verschillende beleidsinitiatieven van de federale Staat, de Gewesten en de Gemeenschappen beter te coördineren en te mobiliseren in functie van de gemeenschappelijke sociale doelstelling van de Raden van Lissabon, Nice en Stockholm.

**NATIONAAL ACTIEPLAN SOCIALE INSLUITING
INTEGRALE VERSIE - .05.2001**

CONTEXT

1.1 Europa

1.2 België

ARMOEDEBESTRIJDING IN BELGIE

2.1 Inhoudelijk

2.2 Structurele instrumenten

NAPincl : UITGANGSPUNTEN

ARMOEDE EN SOCIALE UITSLUITING IN BELGIE

4.1 Meting van armoede in België

4.2 Van inkomensstandaarden naar multi-aspectuele indicatoren

4.3 Indicatoren

4.3.1 *Europese structurele indicatoren inzake sociale insluiting en de positie van België in de EU*

4.3.2 *Belgische indicatoren*

ANALYSE

5.1 Monetaire Armoede

5.1.1 *Objectieve monetaire armoede*

a. *aantallen*

b. *kenmerken*

5.1.2 *Subjectieve monetaire armoede*

5.2 Inkomen

5.2.1 *Inkomensverdeling*

5.2.2 *Inkomen en sociale bescherming*

5.2.3 *Specifieke inkomensproblemen en risicogroepen*

a. *lage lonen*

b. *arme gezinnen en kinderen*

c. *éénoudergezinnen: problematiek van de toekenning van onderhoudsgelden*

d. *personen met een handicap*

e. *schuldoverlast*

5.3 Arbeid

5.3.1 *Werk vormt een cruciale dam tegen armoede en sociale uitsluiting*

5.3.2 *Langdurige werkloosheid*

5.4 Huisvesting

5.4.1 *Te gering aanbod aan (sociale) huurwoningen*

5.4.2 *Kwaliteit van de woningen*

5.4.3 *De betaalbaarheid van de huisvesting voor lage inkomensgroepen is problematisch*

5.4.4 *Dakloosheid*

5.5. Gezondheid

5.5.1 *Gezondheid en gezondheidsbeleving*

5.5.2 *Toegang tot gezondheidszorgen*

5.5.3 *Gezondheidsbeleid*

5.6. Onderwijs

5.6.1 *Verband tussen armoederisico en opleidingsniveau*

5.6.2 *Drempels inzake onderwijskansen*

a. *de financiële drempels*

b. *ongelijke toegang tot onderwijs als struikelblok*

c. *aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt*

d. *functioneel analfabetisme en laaggeletterdheid*

e. *kansen voor iedereen in de informatie – en kennismaatschappij*

5.7. Maatschappelijke integratie en participatie

ACTIES

6.1 ***Bevordering van de deelneming aan het arbeidsproces en van de toegang van eenieder tot alle hulpmiddelen, rechten, goederen en diensten***

6.1.1 *Bevordering van de deelneming aan het arbeidsproces*

6.1.2 *Bevordering van de toegang van eenieder tot alle hulpmiddelen, rechten, goederen en diensten*

6.2 ***Voorkoming van uitsluitingsrisico's***

6.3 ***Optreden ten behoeve van de meest kwetsbaren***

6.4 ***Mobilisatie van alle actoren***

GOOD PRACTICES

7.1. ***Arbeid***

7.2. ***Huisvesting***

7.3. ***Gezondheid***

7.4. ***Onderwijs***

OPVOLGING

NATIONAAL ACTIEPLAN SOCIALE INSLUITING INTEGRALE VERSIE

1. CONTEXT

1.1. Europa

De Europese Raad heeft in **Lissabon** het sociaal beleid prominent op de agenda gezet. Vaststelling was dat het aantal mensen dat in Europa onder de armoedegrens leeft en sociaal uitgesloten is, onaanvaardbaar hoog blijft. Nochtans biedt de nieuwe kennismaatschappij mogelijkheden om sociale uitsluiting te verminderen, door de economische voorwaarden te scheppen voor grotere welvaart, door meer groei en werkgelegenheid en door nieuwe mogelijkheden aan te bieden voor maatschappelijke participatie. Deze mogelijkheden moeten maximaal benut worden om vaardigheden te verbeteren, ruime toegang tot kennis en kansen te bevorderen en werkloosheid te bestrijden. Bovendien moeten stappen worden gezet om de armoede definitief uit te roeien.

De Europese Raad van **Nice** heeft de gemeenschappelijke doelstellingen voor de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting goedgekeurd, zoals aangenomen door Raad Arbeid en Sociale Zaken. Vier politieke hoofddoelstellingen moeten vanaf nu de inspanningen van de lidstaten oriënteren, te weten :

- De deelname aan tewerkstelling en de toegang van allen tot middelen, rechten, goederen en diensten bevorderen
- Risico's van uitsluiting voorkomen
- Optreden ten behoeve van de meest kwetsbaren
- Alle actoren mobiliseren

Het politieke akkoord van Nice benadrukt dat het belangrijk is de gelijkheid tussen man en vrouw te integreren, in het bijzonder door in de loop van de verschillende etappes van de programmering, de besluitvorming en de opvolging van de acties, de gevolgen die daaruit voortvloeien voor mannen en vrouwen te evalueren.

In het document wordt tevens opgemerkt dat de strijd tegen de sociale uitsluiting in eerste instantie onder de verantwoordelijkheid van de lidstaten en hun nationale, regionale en lokale overheden valt, in samenwerking met alle betrokken actoren, inzonderheid de sociale partners en de niet-gouvernementele organisaties. Deze strijd wordt eveneens gekenmerkt door de nationale kenmerken van de sociale beschermingsystemen en het sociaal beleid.

De lidstaten worden uitgenodigd om nationale actieplannen op te stellen. Deze actieplannen moeten concrete beleidsdoelstellingen op het vlak van sociale insluiting en de bestrijding van armoede. Via de open methode van coördinatie moeten acties op beleidsterreinen als werkgelegenheid, onderwijs en opleiding, (publieke) gezondheid en huisvesting en voor specifieke doelgroepen (o.a. minderheden, kinderen, ouderen, personen met een handicap) ontwikkeld worden. Er moeten indicatoren vastgelegd worden om de voortgang te kunnen opvolgen.

De Europese Raad van **Stockholm** heeft duidelijk opgeroepen om de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling in te bouwen in de Lissabon-strategie. De toekomstige Europese Raden zullen daarom sociale, economische en milieugebonden dimensies voorstellen in een perspectief van duurzame ontwikkeling. In deze context maakt het NAPincl duidelijk deel uit van de strategie inzake duurzame ontwikkeling.

1.2. België

De strijd tegen armoede en sociale uitsluiting veronderstelt een geïntegreerde aanpak op diverse levensdomeinen en beleidsniveaus. In de gefederaliseerde structuur die België kenmerkt, waarbij de bevoegdheden verdeeld liggen over de verschillende bestuursniveaus, veronderstelt dit dan ook de actieve samenwerking en coördinatie tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en Gewesten en de lokale besturen.

In opvolging van de Top van Lissabon werd op Belgisch niveau een Intergouvernementele Conferentie (IGC) geïnstalleerd. De IGC brengt alle regeringen van ons land bijeen aan dezelfde tafel. Binnen deze IGC concretiseren 6 werkgroepen de Europese besluiten : informatiemaatschappij, wetenschapsbeleid, tewerkstelling, onderwijs, economie, financiën en sociale zaken.

Het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting (NAPincl) werd opgemaakt door de opvolgingscommissie sociale zaken. Structureel werd de opvolgingscommissie daartoe uitgebouwd op volgende niveaus :

- een centraal overleg met de vertegenwoordigers van de federale premier en vice-premiers, de regionale ministers-presidenten en de ministers bevoegd voor armoedebestrijding in de verschillende regeringen.
- vier thematische groepen die werden opgehangen aan de prioritaire werkterreinen die op de Top van Lissabon naar voor zijn geschoven: onderwijs, gezondheid, arbeid en huisvesting. De vertegenwoordigers van de coördinerende ministers voor armoedebestrijding, van de ministers bevoegd op de verschillende deeltherreinen ook de federale premier, vice-premiers en de regionale ministers-presidenten werden op de thematische werkgroepen uitgenodigd.
- een Technische Werkgroep Indicatoren werkte een éénduidige set van indicatoren uit. De werkgroep was breed van samengesteld en bestond uit vertegenwoordigers van de diverse betrokken overheidsdiensten (Europees, federaal en gewest- en gemeenschapsniveau), de wetenschappelijke wereld en de bevoegde ministers.

2. ARMOEDEBESTRIJDING IN BELGIE

Het NAPincl is voor België niet de eerste stap in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. De laatste jaren werden reeds forse inspanningen geleverd, zowel door de Federale overheid als door de Gemeenschappen en Gewesten.

2.1. Inhoudelijk

De **sociale grondrechten** zijn in de Grondwet verankerd.

Artikel 23 : 'Ieder heeft het recht om een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Deze rechten omvatten inzonderheid :

- 1) het recht op arbeid en de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en een zo stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke verloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen ;
- 2) het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand;
- 3) het recht op behoorlijke huisvesting;
- 4) recht op de bescherming van een gezond leefmilieu;
- 5) het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing.

België kent een fijnmazig netwerk van sociale zekerheids- en bijstandsregelingen. Toch bleek uit het **Algemeen Verslag over de Armoede** (AVA 1994) dat nog te veel mensen uit de boot vallen. Het AVA is niet louter een dialoog met de mensen die in armoede leven en hun verenigingen. Maar een dialoog tussen de mensen die in armoede leven, hun verenigingen en burgers die door hun (beroeps) positie met armoede en sociale uitsluiting te maken hebben zoals hulpverleners en andere specialisten. Het resultaat was een lijst van knelpunten bij het uitoefenen van die grondwettelijke rechten. Het AVA is voor de regeringen van ons land een richtsnoer voor specifieke initiatieven op vlak van armoedebestrijding. Elk jaar wordt een vooruitgangrapport inzake de uitvoering van dit AVA opgemaakt. Het biedt een algemeen overzicht van de beleidsinspanningen van de verschillende regeringen. Het meest recente rapport (maart 2001) is in bijlage bijgevoegd.

2.2. Structurele instrumenten

De **coördinatie** van het armoedebeleid wordt in België op 3 manieren verzekerd. De federale Minister van Maatschappelijke Integratie is bevoegd voor de coördinatie van het armoedebeleid. Ten tweede is er een Interministeriële Conferentie Maatschappelijke Integratie waar de bevoegde ministers uit de verschillende regeringen elkaar ontmoeten en samen werken. Ten derde is er het gezamenlijk beheerde 'Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting'.

Eén en ander is vastgelegd in het **Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestendiging van het armoedebeleid** (1998). Dit Samenwerkingsakkoord kwam er vanuit de vaststelling dat armoede een netwerk is van sociale uitsluitingen in diverse domeinen van het leven (inkomen, arbeid, onderwijs, gezondheid, recht, cultuur, collectieve voorzieningen) en dat bevordering van sociale insluiting en armoedebestrijding maatregelen vergen op tal van beleidsdomeinen die zowel tot de bevoegdheid van de federale als van de Gemeenschaps- en Gewestregeringen behoren.

Het **Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting** fungeert als overlegplatform tussen de verenigingen waar de armen het woord nemen enerzijds, en de beleidsverantwoordelijken, de ambtenaren en de onderzoekers, anderzijds. Daardoor is overleg en dialoog met de doelgroep structureel verankerd.

Dit Steunpunt is bovendien gebaseerd op de coördinatie van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting zoals die op de verschillende overheidsniveaus bestaat, zoals de 'Direction interdépartementale de l'Intégration sociale in het Waals Gewest.

3. NAPincl : UITGANGSPUNTEN

Het NAPincl steunt op de **inbreng van de federale en gefederaliseerde regeringen**. Het is dus een politiek gedragen programma dat vertrekt van gemeenschappelijke uitgangspunten.

Het NAPincl bevat acties om armoede en sociale uitsluiting tegen te gaan. Sociale uitsluiting verwijst naar een proces waarbij mensen er niet (meer) in slagen aansluiting te vinden met de maatschappij. Op één of meerdere levensdomeinen ontstaat er een breuk, de algemeen aanvaarde levensstandaard wordt niet meer gehaald. Armoede is dan vaak het resultaat van dit proces, een **netwerk van sociale uitsluitingen** die elkaar niet zelden versterken (oa. onderwijs, arbeid, inkomen,...). Deze kloof kunnen armen niet op eigen kracht overbruggen.

België onderschrijft de visie van de Europese Commissie zoals uiteengezet in de Mededeling 'Bouwen aan een solidair Europa (COM(2000) 79 – maart 2000) :

“De volle draagwijdte van de strijd tegen sociale uitsluiting wordt wellicht pas duidelijk als het meerdimensionale en structurele karakter van de problemen onder ogen wordt gezien. Een omvattende en gecoördineerde aanpak van sociale insluiting mag zich bijgevolg niet beperken tot een eenvoudige herverdeling van de rijkdom (in de vorm van passieve uitkeringen aan de slachtoffers van de economische en sociale veranderingen). Het komt er niet zozeer op aan de bestaande rijkdom beter te herverdelen. Wel moeten onze economische en maatschappelijke structuren zo worden beheerd dat niemand wordt uitgesloten en iedereen een in kwalitatief opzicht volwaardig bestaan kan leiden. Actieve participatie moet worden bevorderd om het verlies aan menselijke middelen te beperken en iedereen gelijke kansen te geven. Voorts moet het streven naar sociale insluiting in het economisch en sociaal beleid worden geïntegreerd.”

Een beleid van sociale insluiting is preventief en strekt zich dan ook uit over alle levensdomeinen. Bovendien is er ook onderlinge verwevenheid tussen de domeinen. In dit eerste NAPincl worden vooral de **meest elementaire domeinen**, die ook in Lissabon werden naar voor geschoven, prioritair behandeld : werkgelegenheid, onderwijs en opleiding, gezondheid, huisvesting en inkomen. Naar de toekomst toe zal ook de bredere invulling (met bij voorbeeld aandacht voor cultuur, rechtsbedeling,...) verder worden uitgewerkt.

Een structureel beleid van sociale insluiting steunt op mainstreaming. Deze **inbedding binnen het regulier beleid** (inclusie) werkt preventief. Daarnaast echter blijft een **specifieke, curatieve, aandacht** noodzakelijk om de problematiek van armoede aan te pakken. Het NAPincl focust dan ook op de doelgroep van armen en waar nodig andere groepen met een verhoogd risico (jongeren, éénuoudergezinnen, personen met een handicap, migranten,...) via specifieke initiatieven op levensdomeinen als arbeid, huisvesting, inkomen, gezondheid,...

In de toekomst zal ook werk gemaakt worden van 'armoede-effecten-rapportering'.

Een beleid van sociale insluiting dient gestoeld te zijn op een **breed partnerschap met alle actoren**, publieke en private (overheidsdiensten, 'maatschappelijk middenveld', het bedrijfsleven, de wetenschap) en niet in het minst de sociaal uitgesloten zelf. De betrokkenheid slaat zowel op de probleemdefiniëring, het uitdenken van oplossingen als de uitvoering en evaluatie. Sinds het Algemeen Verslag over de Armoede heeft België een traditie van dialoog met sociaal uitgesloten en verenigingen waar armen het woord nemen'. Dat model is een voorloper in Europa en wordt bovendien verder verfijnd. Tijdsdruk heeft ervoor gezorgd dat het overleg bij het eerste NAPincl beperkt is gebleven tot een aanzet tot dialoog. In de opvolging, evaluatie en opmaak van een volgend NAPincl wordt de betrokkenheid van armenorganisaties en sociale partners uitdrukkelijk in het proces ingebouwd en verder ontwikkeld. Een beleid van sociale insluiting steunt immers op een draagvlak van alle stakeholders.

4. ARMOEDE EN SOCIALE UITSLUITING IN BELGIË

4.1. Meting van armoede in België

Beleid kan niet blindvliegen. Het in kaart brengen van problemen aan de hand van betrouwbare data en wetenschappelijke analyses is dan ook essentieel. Zowel in Europees verband als in België wordt armoede ook vandaag gemeten aan de hand van een inkomensstandaard en worden armen van niet-armen onderscheiden door inkomensdrempels. De achterliggende idee is dat het hebben van een onvoldoende inkomen met armoede kan gelijkgesteld worden of (uiteindelijk) tot armoede zal leiden.

België behoort tot de pioniers in Europa inzake de meting van armoede op basis van een inkomensstandaard. Reeds in 1976 bracht het 'Centrum voor Sociaal Beleid' (CSB) van de Universiteit Antwerpen de armoede in Vlaanderen in kaart op basis van een eigen survey. Vanaf 1985 werd het onderzoek uitgebreid tot het ganse Belgische grondgebied. De armoedemetingen werden nog diverse malen herhaald (1988, 1992 en 1997) zij het niet op een systematische manier. De armoedemetingen van het CSB hebben in de loop der jaren toegelaten de tendensen in armoede en inkomensongelijkheid te inventariseren, de efficiëntie en de effectiviteit van sociale transfers te beoordelen en risicogroepen inzake armoede af te bakenen.

In 1994 heeft EUROSTAT het European Community Household Panel gelanceerd: Een EU geharmoniseerde enquête met focus op inkomen en leefomstandigheden. Op basis van het ECHP is EUROSTAT in 1997 gestart met een regelmatige armoedemeting. Ook hier gaat het om een survey, zoals de CSB-enquête, maar omdat de steekproef, de methodiek en de gehanteerde armoedenorm verschillen, zijn de resultaten verschillend.

In het kader van het NAPincl. wordt ondermeer gebruik gemaakt van gegevens (inkomens en andere) op basis van het 1997 European Community Household Panel zoals dat door EUROSTAT worden gehanteerd. (Bron : ECHP user database van 9 maart 2001). Daarmee schrijft België zich in, in de Europese doelstelling om voor de verschillende EU-landen te komen tot vergelijkbare data.

Ook voor de zogenaamde “armoedegrens”, of beter gezegd de lage inkomensgrens, heeft België beslist om voor de Europese norm te kiezen. Elke grens is uiteraard een conventie. De standaarddefinitie die gebruikt wordt door de Commissie is 60% van het mediaan equivalent inkomen¹. Deze grens is eerder een ‘lage inkomens-’ dan armoedegrens. Mensen met een inkomen dat zich beneden de lage inkomensgrens situeert, worden geconfronteerd met een armoederisico. Het concept ‘armoede’ zelf verwijst naar een laag inkomen in combinatie met verschillende deprivatiefactoren.

4.2. Van een inkomensstandaard naar multi-aspectuele indicatoren

Het gebruik van inkomen en een duidelijk vastgestelde armoedelijn heeft het voordeel dat gebruik gemaakt wordt van slechts één indicator, die makkelijk operationaliseerbaar en interpreteerbaar is en vergelijking tussen regio's en landen toelaat. In een sterk gemonetariseerde markteconomie is de beschikking over een voldoende hoog inkomen een belangrijke voorwaarde voor het bereiken van een zekere mate van welzijn en sociale participatie.

Nadeel van deze methode is dat deze armoede-indicator niet zozeer armoede dan wel een zeker aspect van sociale inkomensongelijkheid meet, nl. hoeveel mensen er zitten in de ‘onderste staart’ van de inkomensverdeling. Daarnaast houdt een louter monetaire armoede-indicator onvoldoende rekening met beleidsinspanningen die gebeuren om de kostprijs van voorzieningen voor lage inkomensgroepen te verminderen bv. op het vlak van gezondheidszorgen (geen verzekeringsbijdrage en verlaagd remgeld), mobiliteit (verlaagd tarief of gratis openbaar vervoer), verlaagde tarieven voor nutsvoorzieningen (telefoon, gas, elektriciteit).

Armoede kan beschouwd worden als een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan dat armen scheidt van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Inkomen is een sleutel-domein, maar om deze multi-aspectualiteit van armoede en sociale uitsluiting in beeld te brengen, zijn meerdere indicatoren nodig. Deze indicatoren moeten toelaten een breder en nauwgezet beeld van armoede en sociale uitsluiting te vormen (definiëren van het probleem). Ze moeten ervoor zorgen een beter inzicht te verwerven in de oorzaken en de gevolgen van armoede en uitsluiting (analyseren van het probleem). Tenslotte moeten ze richtinggevend zijn voor het beleid inzake armoede en sociale insluiting (remediëren aan het probleem : ontwikkeling en evaluatie van beleidsmaatregelen).

---

¹ Equivalent inkomen Het equivalent inkomen is het totaal inkomen (privaat, arbeids- en kapitaalsinkomen + pensioenen en alle transfers) gedeeld door het aantal equivalente personen. Dit aantal wordt berekend op basis van de gewijzigde OESO-equivalentieschaal die een gewicht van 1,0 toekent aan de eerste volwassene, een gewicht van 0,5 aan elke bijkomende volwassene (personen van 14 jaar en ouder) en een gewicht van 0,3 aan elk kind. Het equivalent inkomen is dus een meting van de levensstandaard.

Aandacht moet ook gaan naar de statistische zichtbaarheid van mensen die sociaal uitgesloten zijn. Al te vaak wordt vergeten dat mensen soms niet in de cijfers (zowel administratieve data als enquêtes) terug te vinden zijn. Dit is bij voorbeeld het geval voor mensen die onvoldoende inkomen hebben en geen belastingen betalen (fiscaal onzichtbaar). Survey-methoden kennen het probleem van non respons of het uitvallen uit de steekproeven waardoor het risico bestaat dat armen en armoede onzichtbaar blijven.

De betrokkenheid van de doelgroep van sociaal uitgeslotenen is essentieel bij het uittekenen van indicatoren. Het werken met indicatoren steunt immers niet alleen op technische éénduidigheid maar ook op een draagvlak dat door iedereen en dus ook door de armen en sociaal uitgeslotenen zelf gevormd wordt.

Zowel op Belgisch vlak als in Europese context moet via de open methode van coördinatie verder onderzocht worden hoe een voor elke lidstaat afzonderlijk en voor de Europese Unie als geheel, relevante set van kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren (met aandacht voor inkomen, maar ook o.a. voor tewerkstelling, huisvesting, onderwijs, gezondheid) kan worden ontwikkeld voor zowel de meting van armoede en sociale uitsluiting als voor de uitwerking en evaluatie van een sociaal insluitingsbeleid.

België wil daartoe tijdens het EU-Voorzitterschap voortbouwen op volgende initiatieven :

- De door de EU-commissie voorgestelde structurele indicatoren (COM (2000) 594 final aangenomen op 27/09/00 en het lenterapport) en de werkzaamheden van de subwerkgroep 'indicatoren' van het Comité Sociale Bescherming

Een subwerkgroep 'indicatoren' werd op 20 februari 2001 geïnstalleerd binnen het Sociaal beschermingscomité. Inmiddels vergaderde de subgroep 4 maal. Een eerste tussentijds rapport van de Voorzitter zal neergelegd worden op 20 juni a.s. België koestert hoge verwachtingen t.a.v. de resultaten die de subwerkgroep kan voorleggen inzake de ontwikkeling van een set van relevante indicatoren op het vlak van armoede en sociale uitsluiting en wenst in dit kader zijn volledige ondersteuning te blijven bieden.

- Het nieuwe beleidssamenwerkingsprogramma van de EU-commissie ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting

Door de EU-commissie werd een voorstel uitgewerkt inzake financiële ondersteuning voor wetenschappelijke uitwisselingsprojecten die ertoe moeten bijdragen armoede en uitsluiting op Europees niveau beter te inventariseren en aan te pakken. Dit programma werd tot op heden niet goedgekeurd. België ondersteunt het initiatief van de EU-commissie als bijdrage in de deskundigheidsopbouw en sensibilisering rond de problematiek van armoede en sociale uitsluiting.

- Wetenschappelijke conferentie op hoog niveau betreffende 'Sociale Indicatoren' in het kader van het Belgisch Voorzitterschap van de EU op 14 en 15 september a.s.

In verlengde van de terzake genomen beslissingen op de Top van Lissabon, Nice en Stockholm organiseert België in het kader van het EU-Voorzitterschap in de tweede helft van 2001, een wetenschappelijke conferentie rond 'sociale indicatoren'. Een voorbereidend rapport terzake werd uitgewerkt o.l.v. Sir Tony Atkinson (Directeur van het Nuffield College (Oxford)). Met dit rapport en de conferentie wil België het debat voeden inzake gemeenschappelijke relevante indicatoren op Europees niveau en binnen het comité sociale bescherming.

- Uitvoeren van de beslissingen van Stockholm

De Europese Raad heeft in Stockholm beslist om op de Top van Brussel-Laken op het einde van dit jaar een akkoord te bereiken rond gemeenschappelijk aanvaardde indicatoren inzake sociale uitsluiting. België wenst hiermee aan de EU-commissie en de lidstaten een instrument aan te reiken dat toelaat de Nationale Actieplannen voor Sociale Insluiting (NAPIncl) op een geharmoniseerde manier uit te werken en te evalueren.

4.3. Indicatoren

De multidimensionele benadering van armoede en sociale uitsluiting die het Belgische NAPIncl onderbouwt, is ook bij de ontwikkeling van een set van indicatoren gehanteerd. Volgende dimensies werden onderscheiden: inkomen, arbeid, huisvesting, gezondheid, onderwijs, maatschappelijke integratie en participatie. Er werd ook een inspanning gedaan om het juiste evenwicht te verzekeren tussen monetaire en niet-monetaire indicatoren.

Voor elke dimensie werden een aantal cruciale **sleutelindicatoren** geïdentificeerd. Sleutelindicatoren moeten niet alleen geschikt zijn om snapshots te nemen, ze moeten ook gebruikt kunnen worden om ontwikkelingen in de tijd op te volgen (monitoring). Er werden een twintigtal sleutelindicatoren geselecteerd met inbegrip van de zeven structurele indicatoren van de Europese Commissie met betrekking tot sociale cohesie²:

4.3.1. Europese structurele indicatoren inzake sociale insluiting en de positie van België in de EU

De Europese data voor '97 zijn nog niet beschikbaar. Om toch een positionering van België te kunnen geven, gebruiken we de resultaten van de structurele indicatoren sociale inclusie (tot 1996) gebaseerd op het lenteverslag van de EU-commissie.

	EU	België
1. S80/S20 ratio (distribution of income) *1	5	5
2. Poverty rate before and after social transfers *2		
a) Basisinkomen: privaat arbeids- en kapitaalsinkomen		46%
b) Basisinkomen + pensioenen	26%	29%
c) totaal inkomen : basisinkomen + pensioenen + alle transfers	17%	15%

² [Voor sommige van de 7 Europese structurele indicatoren hebben we de definitie wat aangepast. Dat is het geval voor de S80/S20 –ratio, jobless households en lage inkomens \(armoede\) voor en na sociale transfers;](#)

3. Persistence of poverty	7%	8 %
4. Jobless households *3		
5. Regional cohesion		
6. Early school leavers not in further education or training	21%	14%
7. Long term unemployment range	5%	6 %

* 1 In afwijking van de Europese structurele indicator hebben we niet alleen de ranking van de personen, maar ook de bepaling van het inkomen, gebruikt in deze ratio, gebaseerd op het equivalent inkomen. Dit omdat we ervan uitgaan dat deze indicator meer te maken heeft met het meten van de levensstandaard dan met de verwijzing naar een macro-economische grootheid.

* 2 In het kader van het Belgisch NAPIncl beschouwen we drie fazen waarvan b en c de standaard structurele indicator. De EU beschouwt pensioenen als onderdeel van het origineel inkomen en dus niet als sociale transfer. In de Belgische context (cijfers 1997), waar pensioenen in zeer grote mate afkomstig zijn uit de sociale zekerheid (wettelijk pensioenen), worden pensioenen wel aanzien als sociale transfer a= België voor transfers b= EU voor transfers

* 3 In afwijking van de structurele indicator is de eenheid hier niet het huishouden, maar de personen die in de huishoudens leven. Ook is de definitie van jobless households niet dezelfde als deze die de commissie hanteert. Voor onze definitie: zie bijlage. We beschouwen deze indicator als een indicator van contact, van sociale integratie en niet als een activeringsindicator. EU gemiddelde: niet vergelijkbaar.

4.3.2. Belgische indicatoren,

Aan de Europese structurele indicatoren hebben we andere **sleutelindicatoren** toegevoegd die ook andere domeinen bestrijken. Bovendien werden in bijkomende orde en ter aanvulling van de sleutelindicatoren een aantal **secundaire indicatoren** ontwikkeld. In bijlage werden deze indicatoren en resultaten (voor zover beschikbaar) bijgevoegd.

Voor sommige dimensies is er een 'te ontwikkelen indicator' aangegeven. De redenen hiervoor zijn divers. Soms konden niet tijdig cijfers worden geproduceerd omwille van definitieproblemen (bvb. multidimensionele deprivatie index), soms waren geen geschikte en/of geharmoniseerde data beschikbaar.

Het in het analysegedeelte opgenomen cijfermateriaal, vormt dan ook een eerste aanzet. Het NAPIncl zal door België vanaf dit jaar ook gebruikt worden als een sleutelinstrument voor 'long term statistical capacity building'. Tegen het NAPIncl 2003 moet het derhalve mogelijk zijn betere en/of nieuwe indicatoren te ontwikkelen voor de verschillende domeinen, zeker waar die vandaag niet voldoende gedekt zijn.

Naast de Europese structurele indicatoren zijn volgende sleutelindicatoren bijgevoegd :

Op het vlak van inkomen

- 8. lage inkomenskloof voor en na sociale transfers (doelmatigheid van sociale transfers)
- 9. % van de meerderjarige bevolking met schuldoverlast (opgenomen in de Centrale voor Kredieten aan Particulieren van de Nationale Bank van België)

Op het vlak van arbeid

- 10. % loontrekkenden met een laag loon (working poor)
- 11. Activeringsgraad (% werklozen in opleidings- en trainingsprogramma's)

Op het vlak van huisvesting

- 12. % van de bevolking dat leeft in een woning met één of meer van volgende tekortkomingen : gebrek aan klein comfort (bad of douche, warm stromend water, toilet met waterspoeling in huis), twee of meer huisvestingsproblemen (lekkend dak, geen adequate verwarming, schimmel en vocht, rottende ramen en deuren), gebrek aan ruimte (minder dan 1 kamer per gezinslid)
- 13. aantal daklozen (te ontwikkelen)
- 14. sociale woningen (personen op wachtlijsten t.o.v. het aanbod, % in functie van het totale woningbestand) (te ontwikkelen)

Op het vlak van gezondheid

- 15. % van de bevolking dat in een huishouden leeft waarin een lid gezondheidszorgen heeft uit- of afgesteld om financiële redenen
- 16. % van de bevolking (16+) dat vanwege ziekte, aandoening of handicap belemmerd is in hun dagelijkse bezigheden

Op het vlak van onderwijs

- 17. gemiddeld aandeel van de uitgaven voor onderwijs per kind jonger dan 18 jaar in het huishoud budget
- 18. band tussen opleidingsniveau van de kinderen en de ouders

Op vlak van maatschappelijke integratie en participatie

- 19. % van de bevolking dat zich niet 1 week vakantie buiten huis kan veroorloven
- 20. % van de bevolking (+15j) dat minder dan 1 x per maand vrienden of kennissen ontmoeten
- 21. graad van internet toegang
- 22. % functioneel analfabeten (te ontwikkelen)
- 23. maatschappelijke reïntegratie van ex-gedetineerden (te ontwikkelen)
- 24. aantal mensen dat beroep doet op rechtsbijstand of pro-deo in verhouding tot het aantal rechtszaken (te ontwikkelen)

25. multi-dimensionele deprivatieindex (te ontwikkelen)

Een bijzonder accuraat beeld van armoede en sociale uitsluiting zou kunnen bekomen worden door het werken met een multidimensionele deprivatie-index die zowel kwantitatieve als kwalitatieve indicatoren met elkaar in verband brengt en ook de verschillende levensdomeinen onder een gecombineerde index bundelt. Momenteel staat die nog onder de categorie 'te ontwikkelen'. Maar is het wel een van de sporen naar een volgend NAPincl toe

5. ANALYSE

Armoede en sociale insluiting zijn breuklijnen op verschillende levensdomeinen. In dit eerste NAPincl wordt gefocust op die terreinen die essentieel zijn voor een menswaardig bestaan : inkomen, arbeid, huisvesting, onderwijs en gezondheid – levensdomeinen die in Lissabon werden naar voor geschoven. Daarbinnen wordt ook aandacht besteed aan specifieke doelgroepen.

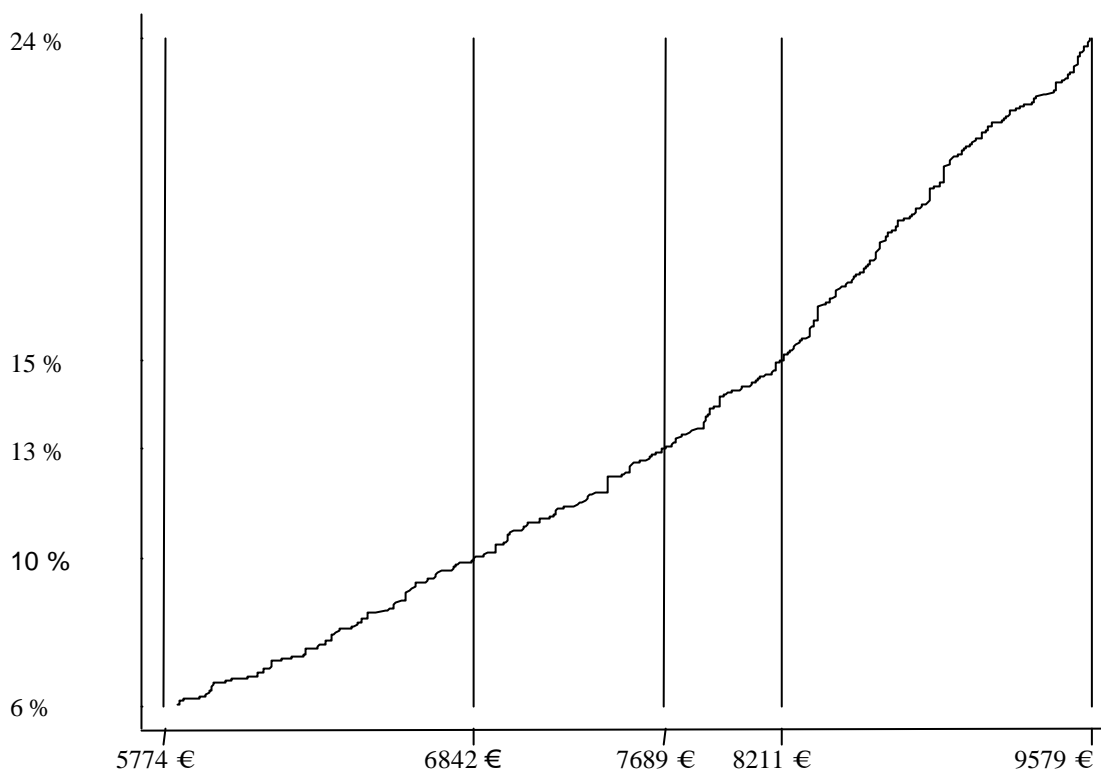
5.1. Monetaire Armoede

5.1.1. Objectieve monetaire armoede

a. Aantallen

België kent een sterk uitgebouwd systeem van sociale bescherming. Zonder de sociale transfers in de Sociale Zekerheid en Sociale Bijstand zou nagenoeg 1 Belg op 2 (47%) overeenkomstig de Europese norm een laag inkomen en een armoederisico hebben. Dankzij de pensioenen wordt dit teruggebracht tot 29 % en op basis van andere sociale trans

Belgi 24 %

Percentage personen met een laag inkomen in functie van het inkomen

In € per equivalent	
Voor 1997	Gewijzigde schaal OESO
Bedrag voor 70% van de mediaan ;	9579
Bedrag voor 60% van de mediaan;	8211
Bedrag voor 50% van het gemiddelde;	7689
Bedrag voor 50% van de mediaan;	6842
Bedrag voor 40% van de mediaan.	5474

In België behoort 15% van de bevolking tot de lage inkomensgroep die een verhoogd armoederisico loopt. Dit betekent dat 15 % van de bevolking niet beschikt over een equivalent netto-inkomen van 8211 € BEF op jaarbasis voor een alleenstaande. Voor een gezin met 2 volwassenen en 2 kinderen komt dit neer op een bedrag van 17243 € of 1429 € /maand. Wordt de grens verlaagd tot 50 % van het nationaal equivalent inkomen (6842 €) dan bedraagt het percentage mensen met een laag inkomen 10 %. Bij 40% van de mediaan (5747 €) daalt het verder tot 6%.

Waar nagenoeg 1 persoon op 7 vroeg of laat met een laag inkomen en een armoederisico geconfronteerd wordt, is het aantal mensen dat persistent (dit wil zeggen gemeten over 3 verschillende opeenvolgende armoedemetingen) (Europese structurele indicator) met een laag inkomen moet blijven leven 8 % (7,7 %) (5 % bij 50 % mediaan en 3 % bij 40 % van de mediaan). Voor de helft van de bevolking met een laag inkomen is het armoede- en uitsluitingsrisico een periodiek of tijdelijk gegeven. Echte armoede en uitsluiting concentreren zich bij die groepen die gedurende een langere periode met een laag inkomen moeten rondkomen. We beschouwen dit percentage als het percentage monetaire armen. In het kader van het armoede- en inluitingsbeleid wil België zijn aandacht vooral richten op die groepen.

b. Kenmerken

Het structuurbeeld van de armoede blijft, op basis van de diverse armoedemetingen, nagenoeg constant.

Mensen die in huishoudens leven waarin de belangrijkste inkomensbron een arbeidsinkomen is, lopen weinig armoederisico (5%), mensen die leven in huishoudens die hoofdzakelijk of uitsluitend afhankelijk zijn van vervangingsinkomens lopen een hoog risico (50%).

Werklozen lopen daardoor een aanzienlijk hoger armoederisico dan werkenden. (30 % versus 5%). Ook gepensioneerden hebben een hoger risico dan werkenden (19%).

Gezinsverdunding vermindert de financiële draagkracht in een gezin. Alleenstaanden en ééninkomensgezinnen lopen daardoor meer risico op armoede dan gezinnen met meerdere inkomens, zeker indien ze afhankelijk zijn van vervangingsuitkeringen. Eénoudergezinnen vormen daardoor een specifieke risicogroep (29% zowel bij alleenstaande mannen als alleenstaande vrouwen met kinderen). Alleenstaande vrouwen lopen over het algemeen een hoger armoederisico dan alleenstaande mannen vooral op actieve leeftijd (20% t.o.v. 13 %), bij gepensioneerde alleenstaanden is het risico minder uitgesproken gendergerelateerd. (25% t.o.v. 23%).

Jongeren (15-24 jaar) (23%) en hoogbejaarden (+75 j) (24%) lopen eveneens meer armoederisico.

Stijgend opleidingsniveau doet het armoederisico dalen, waar het amper 6 % bedraagt bij hogeschoolden is het 22% bij laaggeschoolden.

5.1.2. Subjectieve monetaire armoede

Armoede en rijkdom zijn relatieve maar ook subjectieve begrippen. Wie echt arm is, ervaart dat niet altijd zo en wie rijk is evenmin. Opvallend in dit kader is dat in bevragingen minder mensen aangeven dat ze moeilijk of zeer moeilijk kunnen rondkomen, dan dat er mensen zijn die volgens de standaardnorm in een lage inkomenssituatie verkeren (13% t.o.v. 15 %). In het geval van éénuoudergezinnen loopt het percentage van personen die het moeilijk of zeer moeilijk hebben om rond te komen op tot 30 %. Bij degenen die als belangrijkste inkomensbron sociale transfers hebben, is dit cijfer 33 %.

Op basis van een andere vraag, deze naar het minimale inkomen waarmee het eigen huishouden kan rond komen, kunnen we ook een subjectieve lage inkomensgrens definiëren, rekening houdend met de gezinssamenstelling. Als we dat doen, zien we dat er 22% mensen met een laag inkomen zijn indien de lage inkomensgrens gedefinieerd wordt door de ganse bevolking, terwijl er slechts 15% mensen met een laag inkomen zijn indien de grens enkel gedefinieerd wordt door de mensen met een 'objectief' laag inkomen.

5.2. Inkomen

Het beschikken over een voldoende hoog inkomen vormt evident een noodzakelijke voorwaarde om uit de armoede te blijven en niet uitgesloten te zijn.

Het definiëren en bepalen van armoede en sociale uitsluiting roept onmiddellijk de vraag op van de verdeling van het inkomen in een land.

5.2.1. Inkomensverdeling

Om de inkomensverdeling aan te duiden wordt gebruik gemaakt van de S20/S80-norm (Europese structurele indicator), die bepaalt wat het equivalent inkomen is van de 20 % armste t.o.v. de 20% rijkste. In België was het totale inkomen van de 20 % rijkste ongeveer 5 x zo hoog als dat van de 20% armste (S20/ S80: 5) in '97.

Omdat de interquintiel ratio slechts rekening houdt met een gedeelte van de inkomensverdeling (top en bodem) werd hij aangevuld met een veel gebruikte secundaire indicator die de volledige inkomensverdeling in aanmerking neemt: de gini – coëfficiënt. Een waarde 0 betekent dat iedereen in een land hetzelfde inkomen heeft (totaal gelijke inkomensverdeling) een waarde 100 betekent dat 1 persoon in een land al het inkomen bezit (totaal ongelijke inkomensverdeling). Voor België bedraagt de gini-coëfficiënt vrij stabiel 30.

Lage inkomens zijn na sociale transfers gemiddeld 31% verwijderd van de (gestandaardiseerde) lage inkomenslijn. Indien we alle lage inkomens tot op het niveau van de armoedelij zouden willen tillen, zou dit in 1997, 2,63 miljard € (2,6 miljard PPS) hebben gevegd. Dit is het bedrag van de totale lage inkomenskloof. Dit bedrag staat voor 258,8 € per inwoner. Per persoon met een laag inkomen was dit 1698 €.

5.2.2. Inkomen en sociale bescherming

Belgische armoedemetingen geven aan dat vooral de inkomenssituatie van uitkeringsgerechtigden t.o.v. loontrekkenden er sinds het midden van de jaren '80 op achteruit is gegaan. Uitkeringen houden geen gelijke tred meer met de welvaartsgroei. Het armoederisico van personen en gezinnen met vervangingsuitkeringen is dientengevolge toegenomen. Het verlies van aansluiting bij de arbeidsinkomens en het Nationaal Inkomen per hoofd is minder uitgesproken voor de pensioenen en de ziekte- en invaliditeitsuitkeringen maar treft vooral de werklozen met een uitkering. Waar een minimumwerkloosheidsuitkering voor een gezinshoofd in 1970 nog 61 % bedroeg van het Nationaal Inkomen per hoofd, en 42 % van een gemiddeld arbeidsloon, bedroeg dit in 1980 66 % van het NI/hoofd en 47 % van een gemiddeld arbeidsloon, tegenover nog 58 % en 47 % in 1990 (1997 53% NI/hoofd en 45 % van een gemiddeld arbeidsloon). Dit wordt bevestigd door de ECHP-data waaruit duidelijk blijkt dat gezinnen met een werkloosheidsuitkering een hoog armoederisico lopen.

Monetaire armoede gedefinieerd in relatieve termen, is een glijdend begrip. Hoe sneller de gemiddelde welvaart toeneemt, hoe belangrijker de rol van een beleid dat ervoor zorgt dat lage inkomens en uitkeringen mee kunnen evolueren met de gemiddelde welvaart. Zoniet zal een verhoogde welvaart gepaard gaan met een verbreding van de inkomens kloof en een verzwakking van de sociale cohesie binnen de maatschappij. Daarom moeten we naar een evenwicht streven binnen de actieve welvaartstaat tussen diegenen die dank zij allerlei activeringsprogramma's op de arbeidsmarkt aan de slag kunnen en diegenen voor wie de arbeidsmarkt verleden tijd of een brug te ver is (zoals bejaarden, zieken en sommige personen met een handicap). Activering is meer dan het verhogen van de activiteitsgraad van werkwilligen. De actieve welvaartstaat gaat ook over het verhogen van de kwaliteit van het leven voor iedereen, door het stimuleren van vrijwilligerswerk, buurtopbouwwerk en elke andere vorm van maatschappelijke participatie. Ook bedrijven hebben (bij de uitbouw van de actieve welvaartstaat) een verantwoordelijkheid: zowel bij de indienstneming als in de loop van het dienstverband moeten ze de nodige inspanningen leveren (op het vlak van opleiding en vorming) die de employability van de werknemers ten goede komen.

Vanuit armoedeperspectief blijft inschakeling op de arbeidsmarkt de eerste prioriteit. Evenwel is het verhogen van de uitkeringen, zodat ze het algemeen welvaartspeil volgen, essentieel. In het kader van het NAP werkgelegenheid (1 mei 2001) heeft België zich er toe geëngageerd erover te waken dat een voldoende hoog niveau van sociale bescherming wordt gehandhaafd voor diegenen die spijs de maatregelen getroffen om de werkzaamheidsgraad te verhogen, er toch niet in slagen een plaats op de arbeidsmarkt te verwerven.

5.2.3. Specifieke inkomensproblemen en risicogroepen

a. Lage lonen

Het gewaarborgd gemiddeld bruto minimummaandinkomen voor een voltijdse werknemer bedraagt in België momenteel 1117 €/maand. Daarop moet nog belasting en Rijkssociale zekerheidsbijdragen worden betaald. Het verschil tussen een uitkering en een laag loon is dan ook vaak gering. Uit werken gaan wordt daardoor financieel onaantrekkelijk, zeker omdat werkenden bijkomende kosten hebben voor verplaatsing en kinderopvang.

b. Arme gezinnen en kinderen

Arme gezinnen hechten net als andere gezinnen veel belang aan de opvoeding van hun kinderen. Dit is extra moeilijk in de financiële omstandigheden waarin ze moeten leven. Deze gezinnen zouden moeten kunnen rekenen op een rechtvaardig belastingstelsel dat hen toelaat, net als andere gezinnen te genieten van de financiële tegemoetkomingen zoals belastingsverminderingen voor kinderen te laste. Meer dan 10 % van de gezinnen putten de belastingvrije som voor kinderen ten laste niet uit omdat hun inkomen te laag is en ze dus geen of onvoldoende belastingen betalen. Reeds in het Algemeen Verslag over de Armoede werd gewezen op deze tekortkoming in het fiscaal beleid.

c. Eénoudergezinnen: problematiek van de toekenning van onderhoudsgelden

Onderhoudsgelden vormen een essentieel onderdeel in het inkomen van éénoudergezinnen. Toch wordt op basis van wetenschappelijk onderzoek uit 1990 vastgesteld dat 18 % van de onderhoudsuitkeringen ten gunste van kinderen helemaal niet werden betaald en 24 % met vertraging werden betaald. Op basis van de wet van 8 mei 1989 tot wijziging van de wet betreffende de OCMW's werd een systeem ingesteld waarbij éénoudergezinnen met een bescheiden inkomen voor hun kinderen een voorschot van maximaal 123,94 € per kind kunnen bekomen indien de onderhoudsgelden niet of laattijdig worden uitbetaald. In 1999 werden aan 5.845 gerechtigden een gemiddeld voorschot van 103,79 € uitgekeerd. Volgens vrouwenorganisaties is het huidige systeem van voorschotten echter ontoereikend.

d. Personen met een handicap

Personen met een handicap kunnen in België aanspraak maken op 2 soorten uitkeringen. Een inkomensvervangende uitkering en een integratie-uitkering. De eerste is bedoeld om bestaanszekerheid te verschaffen aan personen met een handicap die geen ander inkomen hebben. De tweede is een financiële tegemoetkoming voor de verminderde zelfredzaamheid ingevolge de handicap. Het bedrag ervan wordt berekend op basis van en varieert volgens de graad van verminderde zelfredzaamheid. Omdat het om bijstandsuitkeringen gaat, kunnen personen met een handicap hun uitkeringen verliezen indien zij een ander inkomen verwerven of huwen of samenwonen met een partner met een inkomen. T.a.v. de inkomensvervangende uitkering is dit logisch. T.a.v. de integratietegemoetkoming niet. Vooral in het geval een gehandicapte persoon huwt of samenwoont, wordt het verlies of de vermindering van de integratietegemoetkoming, uitgedrukt als 'de prijs van de liefde', als discriminerend ervaren.

e. Schuldoverlast

Steeds meer Belgen krijgen te maken met schuldoverlast. De druk van de consumptiemaatschappij en de grotere bereikbaarheid van kredietmogelijkheden verscherpen deze problematiek. Zolang de financiële draagkracht voldoende is, hoeven schulden niet noodzakelijk tot armoede te leiden, maar wanneer er echter te weinig middelen beschikbaar zijn of komen, dreigt men terecht te komen in een schuldenpiraal. Administratieve gegevens afkomstig van de Centrale voor Kredieten

aan Particulieren van de Nationale Bank geven aan dat het aantal personen dat afbetalingsproblemen heeft langzaam toeneemt, van 4,5% van de meerderjarige bevolking in 1997 naar een geraamde 4,8% in 2000.

Eind '99 werden ongeveer 375.000 personen geteld met in totaal 496.000 achterstallige contracten (3 maandelijkse termijnen achterstand voor een initieel bedrag van ten minste 247 €) en voor een bedrag van meer dan 1,6 miljard €. Het ging in de meeste gevallen over consumentenkrediet. Het zwaarst getroffen zijn mensen zonder werk, alleenstaanden en éénoudergezinnen. Weliswaar stijgt het schuldpercentage met het inkomen, maar hoe lager het inkomen is, hoe ondraaglijker de schuldoverlast wordt. Die bedraagt maar liefst 48 % bij een netto-inkomen van minder dan 904 €/maand, 38% voor een inkomen tussen 904 – 1264 €/maand en slechts 20 % bij inkomens boven 1933 €/maand.

Diverse maatregelen zijn in uitvoering om hieraan paal en perk te stellen zoals de oprichting van een positieve kredietcentrale (registratie van alle aangegane kredieten), de aanpassing van de wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet en van de wet van 5 juli 1998 over de collectieve schuldenregeling.

5.3 Arbeid

5.3.1. *Werk vormt een cruciale dam tegen armoede en sociale uitsluiting*

Zoals reeds aangegeven, is het risico om in armoede verzeild te raken, afgetekend lager bij werkenden dan bij niet werkenden, zeker indien in een gezin het aantal werkenden toeneemt. Toch heeft België 2% werkenden met een laag inkomen (omwille van een laag loon en/of gezinssamenstelling). Daarvan werkt 88 % voltijds, zij het veelal met tijdelijke of onzekere contracten. Rekening houdend met het aantal uren dat deze mensen presteren heeft nagenoeg 1 op 4 (23%) een laag inkomen omwille van een laag loon.

In België neemt ongeveer 50% van de uitkeringsgerechtigde werklozen deel aan een activeringsprogramma. In bijlage is een tabel gevoegd die de maatregelen en de deelname in kaart brengt.

In België leeft 14% van de bevolking (personen) in een huishouden waarin eenvoudig gezegd men zou kunnen verwachten dat tenminste 1 persoon tussen 25 en 60 tewerkgesteld zou zijn maar waar niemand een betaalde job heeft)³. (Huishouden zonder arbeidsinkomen). Het gaat in 47% van de gevallen om mannen en in 53 % om vrouwen, 12 % betreffen langdurige werklozen.

Hoewel de werkloosheid de laatste jaren in België overal daalt, bestaan er sterke regionale verschillen in werkloosheidsgraden. De variatie in werkloosheidsgraden (een Europese structurele indicator als maat voor regionale cohesie die de verhouding uitdrukt tussen de standaarddeviatie en de gemiddelde werkloosheidsgraad), nam voor België toe van ongeveer 38% in 1994 over 44% in 1997 tot meer dan 50 % in 1999.

Werk vormt een cruciale dam tegen armoede en sociale uitsluiting. Vanuit dit perspectief blijft inschakeling op de arbeidsmarkt (via het verhogen van de tewerkstellingskansen en het financieel aantrekkelijker maken van uit werken gaan) dan ook de eerste prioriteit. In het kader van het Nationaal Actieplan Werkgelegenheid 2001 heeft België

---

³ [De resultaten van de Labour Force Survey \(NIS\) voor 1999 werden hier gebruikt, en niet deze voor 1997, omdat de methodologie van de Belgische Labour Force Survey in 1999 ingrijpend gewijzigd werd. Berekend op basis van het ECHP hadden 37% van de personen in jobless households in 1997 een laag equivalent inkomen. Hier werden ECHP-data gebruikt omdat het laag inkomensrisico niet kan berekend worden op basis van de Labour Force Survey. De meest recente beschikbare ECHP-data zijn deze van 1997.](#)

zijn instemming betuigd met de doelstelling die aangenomen werd op de Europese Raad van Lissabon om de werkzaamheidsgraad (aandeel werkende personen in de categorie 18-64) op te trekken tot zo dicht mogelijk bij 70 %, er tegelijkertijd voor zorgend dat de vrouwelijke werkzaamheidsgraad de 60% overstijgt, dit tegen 2010. Dit betekent dat zowel de werkzaamheidsgraad van de vrouwen als van de totale Belgische werkzaamheidsgraad met 1 % per jaar moet stijgen.

WERKGELEGENHEIDSGRAAD					
(in % van de bevolking van 18 tot 64 jaar)					
		1997	1998	1999	2000
RIJK	M	68,1	68,0	68,1	69,5
	V	48,2	49,0	50,4	51,5
	T	58,2	58,5	59,3	60,5
EU	M	69,9	70,8	71,6	..
	V	50,4	51,2	52,6	..
	T	60,1	61,0	62,1	..

Bron : Eurostat, NAP 2001

5.3.2. Langdurige werkloosheid

Van de uitkeringsgerechtigde werklozen in België op 30.03.2001 was 63,4 % langdurig werkloos, ruim de helft heeft een diploma van ten hoogste lager secundair onderwijs. Werkloosheid treft vooral laaggeschoolden en houdt hen ook langer in de werkloosheid. Maar er is meer. Hooggeschoolden huwen doorgaans hoger geschoolden en ontvangen zo vaak twee inkomens. Lager geschoolde koppels daarentegen lijken veeleer elkaars zwakke arbeidsmarktpositie te versterken, wat dikwijls leidt tot slechts één uitkering in het huishouden. Deze economische homogamie en de band tussen het scholingsniveau van de gezinnen en het éénverdienerschap, vormen een preciezere verklaring voor de concentratie van armoede bij de laaggeschoolden.

LANGDURIGE WERKLOOSHEIDSGRAAD					
(in % van de beroepsbevolking)					
		1997	1998	1999	2000
RIJK	M	4,4	4,6	4,4	2,8
	V	7,5	7,6	6,2	4,2
	T	5,7	5,8	5,2	3,4
EU	M	4,4	4,1	3,5	..
	V	6,3	5,8	5,1	..
	T	5,2	4,9	4,2	..

Bron: EUROSTAT, NIS, NAP 2001

Vanaf 1999 is de arbeidskrachtenenquête continu in België, waardoor de gegevens niet vergelijkbaar zijn met die van de voorgaande jaren.

Daarnaast telt België op 1.1.'00 80.711 rechthebbenden op bestaansminimum en 5.924 in het bevolkingsregister ingeschreven niet-Belgen met een recht op financiële steun. De scholingsgraad is bij deze groep nog lager dan deze van uitkeringsgerechtigde werklozen. Meer dan uitkeringsgerechtigde werklozen kampen ze bovendien met familiale en persoonlijke problemen die hun arbeidskansen nog verminderen.

Een beleid dat de creatie van kwaliteitsvol en voldoende verloond werk stimuleert, is de beste garantie om het levenspeil op te krikken. Bovendien vormt arbeid nog steeds een belangrijk bindmiddel in de maatschappij en een manier om sociale integratie te realiseren. Inzake het bevorderen van de tewerkstelling voor risicogroepen werden door de federale regering recent diverse maatregelen genomen: invoering van de startbanen voor jongeren (45 000 plaatsen) ; het lenteplan voor de tewerkstelling van bestaansminimum- en steungerechtigden (0,04 mia € voor de bevordering van tewerkstellingskansen voor BM-en steungerechtigden); de bestrijding van de werkloosheidsvallen (0,22 mia €) en het samenwerkingsakkoord sociale economie (meer tewerkstelling, proportionele aanwezigheid voor BM-en steungerechtigden en de invoering van sociale clausule binnen overheidsopdrachten).

5.4.Huisvesting

Huisvesting is een centraal gegeven bij de problematiek van armoede en sociale uitsluiting.

België kent een huisvestingsmarkt die vooral gekenmerkt wordt door een hoog aantal eigenaars en dus een beperkte huurmarkt. In cijfers : gemiddeld telt België 65 % eigenaars. In de steden daalt dat percentage (sterk). Daarbuiten ligt het hoger. Een eigen woning draagt bij tot de bestaanszekerheid, zeker bij ouderen, die eenmaal de woning afbetaald, is geen huur- of woonlasten meer hebben.

Lage inkomensgroepen, zijn veelal bij gebrek aan startkapitaal aangewezen op de huurmarkt (private en sociale). Ze worden daarbij geconfronteerd met 3 belangrijke knelpunten: het aanbod aan huurwoningen, de kwaliteit van de woningen en de betaalbaarheid ervan.

5.4.1. Te gering aanbod aan (sociale) huurwoningen

Omwille van de traditie van eigendomsverwerving is de huurmarkt eerder klein. Het aanbod aan sociale huurwoningen ligt in België beduidend lager dan in de meeste West-Europese landen en is in verhouding met de behoeften ontoereikend. Bovendien zijn de wachtlijsten lang. Hoewel het bij gebrek aan éénduidige definitie (zowel in Belgische als in Europese context) niet evident is om zicht te krijgen op de omvang van de sociale huisvestingsmarkt, wordt het aantal mensen dat woont in een (sociale) huurwoning met inkomensgerelateerde huurprijzen in België geraamd op 6%. Het aanbod is dus beperkt. Veel mensen met een laag inkomen oriënteren zich noodgedwongen naar het secundaire segment van de private huurmarkt, dat gekenmerkt wordt door hoge prijzen, in verhouding tot de geboden kwaliteit. Het gaat vooral om kamers en appartementen. Indien lage inkomensgroepen toch een woning aankopen, dan betreft het veelal 'noodkoop' de aanschaf van een woning van slechte kwaliteit. De noodzakelijke middelen voor renovatie en moderniseringswerken ontbreken meestal omwille van de in verhouding hoge aflossingen tegenover beperkt inkomen.

5.4.2.Kwaliteit van de woningen.

Slechte huisvesting heeft gevolgen voor de gezondheidstoestand. In de mate dat lage inkomensgroepen meer wonen in huizen van slechtere kwaliteit en met minder comfort, lopen ze meer risico op gezondheidsproblemen dan andere inkomensgroepen.

Om de huisvestingssituatie van mensen met een laag inkomen in kaart te brengen werden een aantal indicatoren ontwikkeld op basis van het ECHP.

Drie dimensies van slechte huisvesting werden onderzocht:

- gebrek aan klein comfort (afwezigheid van één van volgende drie elementen: bad of douche, warm stromend water, een toilet met waterspoeling in de woning zelf)
- huisvestingsproblemen (tenminste twee van volgende drie problemen: lekkend dak, geen adequate verwarming, schimmel en vocht, rottende ramen en deuren)
- gebrek aan ruimte (minder dan 1 kamer per lid van het huishouden)

Aan de respondenten werd gevraagd in welke mate ze met deze problemen geconfronteerd worden.

Onderstaande tabel toont het verband tussen de mate waarin men met deze problemen geconfronteerd wordt en het al dan niet hebben van een laag inkomen (definitie 60% van het mediaan inkomen).

Indicator	Totale bevolking	Laag inkomen	Geen laag inkomen
Gebrek aan comfort	4 %	9 %	3 %
Huisvestingsproblemen	7 %	12 %	6 %
Gebrek aan ruimte	13 %	24 %	10 %

De percentages moeten gelezen worden als het aandeel van de bevolking dat leeft in een woning met...

De percentages bij de totale bevolking blijven relatief beperkt, behalve deze die betrekking hebben op de te krappe behuizing. Deze laatste indicator, gebrek aan ruimte, is wel vrij streng gedefinieerd. Hij houdt bvb geen rekening met de oppervlakte van de kamers. Binnen de lage inkomensbevolking zijn de percentages wel aanzienlijk: ongeveer 10 procent wordt geconfronteerd met gebrek aan kleine comfortelementen en huisvestingsproblemen. Bijna een kwart wordt geconfronteerd met een te krappe behuizing. Er is dus een duidelijk verband tussen laag inkomen en elk van de geïdentificeerde problemen.

Op basis van de drie indicatoren werd een gecombineerde indicator ontwikkeld die het percentage van de bevolking weergeeft dat leeft in een woning met één of meer van de geciteerde problemen. Ongeveer een vijfde van de bevolking (21 %) blijkt te wonen in een woning met één of meer van deze problemen. Bij de bevolking met een laag inkomen loopt dit percentage op tot bijna 40%, bij de rest van de bevolking bedraagt het percentage 17%.

5.4.3. De betaalbaarheid van de huisvesting voor lage inkomensgroepen is problematisch.

België kent vooralsnog geen aan de kwaliteit van de huurwoningen gekoppeld prijzenbeleid. De prijssetting van huur- en koopwoningen wordt derhalve in grote mate bepaald door vraag en aanbod. Hoewel de huur- en woningprijzen in vergelijking met veel andere Europese landen relatief laag zijn, zijn de huurprijzen over de jaren veel sterker gestegen dan de index van de consumptieprijzen : 46 % boven de inflatie in de afgelopen 15 jaar. Het verschil tussen de stijging van de reële huurprijzen op de private huurmarkt en de stijging van de consumptieprijzen mag dan al de laatste jaren verminderd zijn ('95 : 3,5%, '96 : 2%, 1997 : 2%), toch kan men stellen dat globaal genomen de huurprijzen nog steeds sterker stijgen dan de levensduurte. Vooral de huurprijzen in het lagere (en dus kwalitatief slechtere) segment van de huurprijsmarkt stijgen sterker dan gemiddeld, en dus treffen de stijgingen vooral de lage inkomens.

5.4.4. Dakloosheid

Het scherpst stelt de huisvestingsproblematiek zich bij mensen die dakloos zijn. Een indicator met betrekking tot het aantal daklozen wordt cruciaal geacht. Er werd een poging ondernomen om gegevens te verzamelen over de opvang van daklozen, maar dit heeft onvoldoende geharmoniseerde resultaten opgeleverd. Voor het volgende NAPIncl zal België een bijzondere inspanning leveren om geharmoniseerde data te verzamelen voor de drie Gewesten. Bij de Europese Commissie zal worden aangedrongen dat ook op dat niveau een bijzondere inspanning zou worden geleverd om een methodologie (daklozen, precare huisvesting,...) en geharmoniseerde dataverzameling te ontwikkelen. Het is ook een kwestie van geloofwaardigheid op nationaal en Europees vlak om de situatie van deze bijzonder uitgesloten groep, die niet gedekt is door standaard statistische (administratieve of survey-)data, grondig te analyseren.

5.5. Gezondheid

5.5.1. Gezondheid en gezondheidsbeleving

Van de Belgische bevolking van 16 jaar en ouder is 6 % in hun dagelijkse activiteiten ernstig gehinderd door ziekte, aandoeningen of handicap. Het aandeel ligt hoger bij vrouwen dan bij mannen: 7% tegenover 4%. Zoals te verwachten valt stijgt het met de leeftijd. Er is een merkbaar verschil naargelang het inkomensniveau. Van de lage inkomensbevolking wordt 9 % geconfronteerd met belemmeringen tegenover 5% van de niet-lage inkomensbevolking.

Van de bevolking vindt 3 % van zichzelf dat hij of zij in slechte of zeer slechte gezondheid verkeert (self-perceived health). Er zijn nauwelijks verschillen naar geslacht. De percentages zijn wel verschillend in functie van het al dan niet hebben van een laag inkomen (7 % laag inkomen, 3 % niet-laag inkomen). Inzake de psychische gezondheid verklaart 6 % van de bevolking een depressie te hebben doorgemaakt in de loop van het jaar. Opnieuw is er een belangrijk verschil naar geslacht 8% bij de vrouwen tegenover 5 % bij de mannen. De lage inkomensgroep scoort beduidend hoger 11% tegenover 6% in de niet-lage inkomensgroep. In vergelijking is er sprake van een heel hoge incidentie bij alleenstaanden en vooral bij alleenstaande vrouwen of alleenstaande moeders (18 % vrouwen jonger dan 65jaar , 13% vrouwen alleen 65 jaar en ouder;

13% bij alleenstaande moeders). Er wordt ook een hoog percentage vastgesteld bij zieken en invaliden (25%).

Er bestaat een gedocumenteerde band tussen armoede en de incidentie van tuberculose. De kans besmet te raken met TBC en actieve TBC te ontwikkelen wordt in verband gebracht met ondervoeding, crowding, gebrekkige luchtverversing en slechte sanitaire voorzieningen. Ruimtelijk is er ook een link naar steden. Armoede kan ook een efficiënte en effectieve behandeling van de ziekte in de weg staan (gebrekkige toegang tot informatie en behandeling). TBC krijgt ook aandacht in het stedelijk beleid. De incidentie is geconcentreerd bij specifieke risicogroepen, ondermeer asielzoekers en daklozen. In 1999 werden voor België 12 gevallen van TBC vastgesteld per 100.000 inwoners. Bij de niet-Belgen is dat 52, bij de Belgen 9.

5.5.2. Toegang tot gezondheidszorgen

In België is nagenoeg iedereen verzekerd voor gezondheidszorgen (dekkingsgraad 99%) en er zijn bijzondere inspanningen gedaan om de terugbetaling te verbeteren voor kwetsbare groepen. In 2000 had 13 % van de bevolking recht op verhoogde tegemoetkoming inzake gezondheidszorgen (WIGW).

Toch moeten we vaststellen dat 9% van de bevolking leeft in huishoudens waar iemand in de loop van het afgelopen jaar gezondheidszorgen heeft moeten uitstellen of schrappen om financiële redenen. Naargelang het inkomen loopt dit percentage op tot 27% van de bevolking met een laag inkomen tegenover 7% van de bevolking met een niet-laag inkomen. Tandheelkundige verzorging (46 % van de huishoudens die gezondheidszorgen hebben moeten uitstellen of schrappen), raadpleging van een specialist (30 %), de aankoop van een bril (20 %) of een bezoek aan de huisdokter (20 %) worden het meest uitgesteld of geschrapt.

De ongelijke toegang tot gezondheidszorg doet zich voor op het vlak van de preventieve en curatieve gezondheidszorg. Financiële drempels worden onder meer veroorzaakt door persoonlijke bijdragen bij gebruik van zorg. Zo stijgt het aantal mensen dat beroep moet doen op sociale bijstand omwille van het niet kunnen betalen van ziekenhuisfacturen en geneesmiddelen. Daarnaast bestaan ook drempels van culturele, administratieve, geografische en sociale aard, waar minder aandacht voor bestaat maar die niettemin door armen worden ervaren als sterk uitsluitende drempels. Zo blijken ondanks het invoeren van talrijke verbeteringen aan de voorwaarden om verzekerd te kunnen zijn voor gezondheidszorg, sommige groepen in de samenleving – zoals daklozen – in de praktijk nog moeilijkheden te ondervinden om daadwerkelijk toegang te hebben tot hun rechten.

5.5.3. Gezondheidsbeleid

Het gezondheidssysteem geeft weinig ruimte tot participatie. Patiëntenrechten zijn momenteel nog onvoldoende uitgebouwd, armenorganisaties hebben geen specifieke plaats in het beheer van het systeem en er is een gebrek aan systematische analyse van het effect van het gevoerde beleid op de toegankelijkheid voor armen.

Zeer kortelings komt hierin wel verandering: een wetsontwerp dienaangaande wordt momenteel klaargemaakt.

Ook inzake het principe van activering stellen zich enkele problemen: zo zijn chronisch zieken in het algemeen, en onder hen psychiatrische patiënten en kinderen, onvoldoende erkend geworden als specifieke doelgroepen met tegelijk algemene problemen op vlak van betaalbaarheid en soms zeer specifieke en zware problemen tengevolge van de aard en de duur van hun ziekte. Een bijzonder probleem van maatschappelijke uitsluiting wordt gevormd door fenomenen van maatschappelijke discriminatie omwille van ziekte, bijvoorbeeld in domeinen als tewerkstelling en verzekeringen.

Een tweede 'nieuwe' risicogroep wordt gevormd door zorgafhankelijke personen: het gaat hierbij zowel om zorgafhankelijkheid door ouderdom als door handicap. Het gezondheidszorgsysteem is onvoldoende flexibel om pro-actief deze gezondheidsrisico's tijdig in te schatten en gelijke toegang tot kwaliteitsvolle opvang en zorg te waarborgen.

Een derde miskende risicogroep wordt gevormd door gezinnen die actief zijn op de arbeidsmarkt maar met een laag en/of precair inkomen. De bijzondere doelgroepbescherming in de ziekteverzekering is historisch gericht geworden op bepaalde sociale categorieën, namelijk mensen met lage uitkeringen, maar liet de actieven met laag inkomen buiten beschouwing.

De verticale opdeling van het gezondheidszorgsysteem volgens zorgverstrekker en instellingstype en de structurele beschotten op vlak van normering en financiering bemoeilijken een inclusieve en geïntegreerde aanpak. Dit leidt tot inefficiënties, in het bijzonder bij chronische aandoeningen waar een geïntegreerde zorg op maat is vereist.

De dubbele vaststelling dat armoede het risico op gezondheidsproblemen vergroot en dat gezondheidsproblemen – zeker wanneer die zich chronisch voordoen of bij lage inkomensgroepen - het risico op armoede aanzienlijk kan doen toenemen, noopt tot een meersporenbeleid. Algemeen zal een sociaal beleid gericht op meer gelijkheid – qua inkomens, fiscaliteit, opleiding, tewerkstelling, participatie, ... - en op het waarborgen van de mogelijkheden om te voldoen aan fysieke en psychische basisbehoeften een rechtstreeks effect hebben op een meer gelijke verdeling van gezondheid. In die zin zijn indicatoren van sociale ongelijkheid inzake gezondheid goede indicatoren voor de mate van gelijkheid in de samenleving.

Ondanks vele inspanningen (o.a. sociale en fiscale franchise) blijken sommige groepen nog steeds geconfronteerd met een te hoge gezondheidskost, waardoor zij soms omwille van financiële redenen een beroep op zorg uitstellen.

Niet alleen beïnvloedt de socio-economische situatie de toegang tot de gezondheidszorg, ze bepaalt ook de gezondheidstoestand van mensen zelf en hun levensverwachting. Een gezondheidsbeleid moet dan ook ingebed zijn in een algemeen -sociaal- beleid (inkomen, huisvesting, onderwijs, milieu,...).

5.6. Onderwijs

5.6.1. Verband tussen armoederisico en opleidingsniveau

De Westerse samenlevingen evolueren meer en meer naar een kennismaatschappij, waarin kennis arbeid genereert. In een maatschappij waar opleiding meer en meer bepalend is voor de positie op de sociale ladder, vallen diegenen met een lage opleiding uit de boot. Het armoederisico daalt met het stijgend opleidingsniveau. Zo bedraagt het armoederisico voor hoogopgeleiden amper 6 % waar het voor laagopgeleiden oploopt tot 22 %.

De inspanningen van de laatste decennia inzake de democratisering van het onderwijs, veralgemening van het kleuteronderwijs, de verlenging van de leerplicht tot 18 jaar, de omkadering, e.d. hebben er toe bijgedragen dat de gemiddelde scholingsgraad sterk is toegenomen in België.

Toch hebben onderzoekers vastgesteld, in België en andere landen, dat de deelname aan de verschillende onderwijsniveaus sterk afhankelijk is van de socio-professionele categorie van de ouders. Kinderen uit lage inkomensgroepen lopen omwille van de economische en sociale positie van het gezin, omwille van de regelmatige of permanente financiële onzekerheid en omwille van de materiële en culturele gevolgen daarvan het risico in het onderwijs minder kansen te krijgen. Werkloosheid van de ouders(s) heeft een negatief effect op de schoolprestaties van de kinderen. Dit effect verhoogt nog als de ouders laaggeschoold zijn of wanneer beide ouders niet buitenhuis actief zijn.

De startsituatie van kinderen uit een gezin met een laag inkomen, is duidelijk anders dan deze van andere kinderen die vanuit hun familiaal milieu een groot cultureel en sociaal kapitaal hebben meegekregen. Kinderen uit lage inkomensgroepen komen verhoudingsgewijs meer in het buitengewoon onderwijs terecht. Nog erger is het gesteld met degenen onder hen die buiten hun gezin geplaatst worden. Zowat de helft van de kinderen uit generatie-arme gezinnen brengt een deel van hun jeugd in een instelling of pleeggezin door. Dit blijkt nefast te zijn voor hun schoolloopbaan.

5.6.2. Drempels inzake onderwijskansen

In het kader van het streven naar gelijke onderwijskansen voor alle kinderen, moet het onderwijs een selectief voorrangbeleid voeren voor kinderen uit lage inkomensgroepen.

Het komt er hierbij vooral op aan om:

- a. de financiële drempels weg te werken
- b. de verschillen inzake toegang tot het onderwijs en de verschillende onderwijstypes weg te werken
- c. de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren vooral voor de leerlingen uit het technisch en beroepsonderwijs
- d. de strijd aan te binden met de laaggeletterdheid
- e. de mogelijkheden van de informatie- of kennismaatschappij voor iedereen te garanderen

a. de financiële drempels

Alle kinderen hebben recht op kwaliteitsonderwijs in de school van hun keuze. De Grondwet garandeert de kosteloze toegang tot het onderwijs gedurende de leerplicht. Het "Schoolpact" van 1959 stelt dat in het lager en kleuteronderwijs de leerboeken en schoolbehoeften kosteloos moeten worden verstrekt. Maar in de praktijk is onderwijs niet gratis. Heel wat kosten worden afgeschoven naar de ouders : voor schoolbenodigdheden, sportuitrusting, bijdragen voor het gebruik van de refter, het zwembad, abonnementen op tijdschriften, verplichte nevenschoolse activiteiten zoals allerhande uitstappen (van skiklassen tot culturele reizen) vereisen grote inspanningen voor de ouders met een laag inkomen.

Op basis van onderzoek naar de kostprijs de ouders hebben omdat hun kind naar school gaat, blijkt dat voor het schooljaar 1998-1999 de studiekosten in het basisonderwijs gemiddeld 297 € bedragen. In het secundair onderwijs kan het bedrag afhankelijk van het onderwijstype en de studierichting variëren van 248 € tot 1487 €, met een gemiddelde van 743 €.

De hoogte van de uitgaven voor onderwijs varieert nauwelijks met de hoogte van het gezinsinkomen. Gezinnen met een hoger inkomen besteden niet systematisch meer aan onderwijs, net zoals gezinnen met een lager inkomen niet systematisch minder besteden.

Het afbouwen van financiële barrières, zodat ook minvermogende jongeren de kans krijgen om te studeren, is van oudsher een centrale doelstelling in het democratiseringsbeleid. Studietoelagen vormen daarbij ongetwijfeld één van de belangrijkste door de overheid ingezette middelen. O.a. uit de stijging van het aantal studenten dat bestaansminimum aanvraagt, valt echter af te leiden dat de ingezette middelen niet volstaan.

b. Ongelijke toegang tot onderwijs als struikelblok

De relatie tussen het risico op armoede in gezinnen en het scholingsniveau van de ouders, staat onomstotelijk vast. Daarenboven bepaalt die inkomenssituatie op zich de onderwijskansen van de kinderen. Er ontstaat een proces van achterstellingen van generatie op generatie.

Het aantal leerlingen dat in bijzonder basisonderwijs terechtkomt neemt alsmaar toe en bedroeg in de Vlaamse Gemeenschap 4 %, Franse Gemeenschap 3% en Duitstalige Gemeenschap 2 % in het schooljaar '98-'99 (administratieve data). Dit lijkt te bewijzen dat de lat in het gewoon onderwijs steeds hoger komt te liggen en dat kinderen met een handicap of met leermoeilijkheden meer en meer worden doorverwezen naar het bijzonder onderwijs.

Kinderen van laaggeschoolde ouders en arbeiderskinderen lopen bovendien een beduidend hoger risico om schoolvertraging op te lopen. In Vlaanderen kende 1 % van de kinderen uit het lager onderwijs een schoolse vertraging van 2 jaar of meer in het schooljaar 1998-1999. In de Franse gemeenschap bedroeg dit 3%. In hetzelfde schooljaar had 7 % (Vlaanderen) en 18 % (Franse Gemeenschap) van de leerlingen uit het secundair onderwijs meer dan twee jaar schoolachterstand.

De keuze van het secundaire onderwijstype wordt duidelijk vanuit sociale afkomst bepaald. Kinderen met hoog opgeleide ouders komen verhoudingsgewijs veel meer in algemene studierichtingen terecht, die voorbereiden op hoger onderwijs. Omgekeerd

komen verhoudingsgewijs meer kinderen uit laaggeschoolde gezinnen terecht in het beroepsonderwijs. De sociaal gedifferentieerde keuze van onderwijsvorm in het middelbaar onderwijs brengt met zich mee dat vooral kinderen uit de lage inkomensgroepen de weg naar het hoger onderwijs reeds bij voorbaat geblokkeerd zien. Omwille van dit vroegtijdig selectieproces blijft er derhalve in het hoger onderwijs slechts een beperkte ruimte beschikbaar voor het terugdringen van ongelijke kansen.

De deelname van jongeren tussen 18 en 25 jaar aan het hoger onderwijs is in België de laatste decennia fors toegenomen. De grotere participatie aan het hoger onderwijs is algemeen voor alle beroepsgroepen en alle inkomensniveaus, toch blijft het verband tussen sociale afkomst en hogere onderwijsparticipatie bestaan. Internationaal vergelijkend onderzoek van de OECD uit 1997 bevestigt voor nagenoeg alle welvaartsstaten dat kinderen uit minder geprivilegieerde gezinnen in vergelijking met kinderen uit de hogere socio-economische groepen nog steeds ondervertegenwoordigd blijven. Deelname aan het hoger onderwijs blijft in belangrijke mate een voorrecht voor jongeren die hoog opgeleide ouders hebben en hoge inkomens.

c. Aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt

Om de tewerkstellingskansen van jongeren te verbeteren, is het noodzakelijk dat zij de schoolbanken verlaten met een diploma dat voldoet aan de behoeften en de kwalificaties van de arbeidsmarkt. Nog te veel jongeren haken af voor ze hun secundair onderwijs voltooid hebben. Niet alle vroege schoolverlaters vinden de weg naar voortgezette opleiding of vorming. Het aandeel vroege schoolverlaters tussen 18 en 24 jaar met niet meer dan lager secundair onderwijs dat geen opleiding of training volgde, bedroeg in 1999 14% in België (Europese structurele indicator – bron NAP 2001).

De overgang van school naar werk is één van de centrale doelstellingen in het kader van het Belgisch NAP werkgelegenheid. De doelstelling bestaat erin om het aantal jongeren terug te dringen dat de schoolbanken voortijdig verlaat zonder een voldoende kwalificatie.

d. Functioneel analfabetisme en laaggeletterdheid

Een geslaagde integratie in de kennismaatschappij veronderstelt een zekere graad van alfabetisering die verder gaat dan lezen en schrijven. Recent onderzoek van de OESO (Literacy in the Information Age) heeft aangetoond dat de razendsnelle ontwikkeling van de informatiemaatschappij nieuwe vormen van achterstelling en nieuwe ‘analfabeten’ dreigt te creëren. De OESO concludeert dat in alle 20 beschouwde landen minstens één volwassene op vier een onvoldoende alfabetiseringsgraad bereikt om in het dagelijks leven en op het werk goed te kunnen functioneren. België (enkel Vlaanderen) scoort daarbij in de middenmoot. Het vergelijkend OESO-onderzoek, dat gebaseerd is op de International Adult Literacy Survey (IALS), toonde aan dat het percentage functioneel analfabeten (mensen die niet in staat zijn te schrijven en te lezen in functie van de elementaire noden van de moderne samenleving, zoals het lezen van een instructie voor de toediening van een medicijn of het lezen van een verhaal voor kinderen) in Vlaanderen (1996) 18% bedroeg.

Men zou verwachten dat vorming een herverdelend effect hebben: de basiseducatie, het tweedekansonderwijs hebben immers tot prioritair doel om laaggeschoolden alsnog een nieuwe kans op een hoger diploma te bieden, ook onderwijs voor sociale promotie kan daartoe bijdragen. Inmiddels weten we uit onderzoek, dat ook hier het

Mattheüseffect blijft doorspelen. Jaarlijks neemt ongeveer één op vier beroepsactieven in België (23%) deel aan één of andere bij- of nascholing. De participatiekans van universitair is echter acht maal groter dan die van personen die enkel lager onderwijs volgden. Voorts zijn het vooral de jongeren, de werkenden, de mannen, de bedienden en ambtenaren die gebruik maken van de volwassenenopleidingen.

e. Kansen voor iedereen in de informatie – en kennismaatschappij

De kennis- en informatiemaatschappij, de toegenomen complexiteit en de snelheid van de veranderingen, maken het nodig dat iedereen ook na de schoolloopbaan verder blijft bijleren en evolueren.

Kennis hebben van het ICT-gebeuren is in deze geïnformatiseerde wereld een belangrijke voorwaarde om mee te kunnen. Recente data wijzen op de sterke toename van het aantal internetaansluitingen in privé woningen van 8% in 1998 naar 22% in 2000 (Europese structurele indicator). Toch ontstaat een nieuwe dualisering tussen diegenen die wel toegang hebben en diegenen die geen toegang hebben. Om deze kloof te overbruggen zijn financiële middelen, opleidingen en vaardigheidstrainingen nodig. De drempel om zich vertrouwd te maken met het moderne ICT moet zo laag mogelijk liggen en zo dicht mogelijk aansluiten bij de woon- en leefomgeving. Scholen en leerkrachten kunnen hier een sleutelrol spelen : hun centrale plaats in onze gemeenschappen, hun contacten met de ouders, vooral de kansarme ouders, het groot vertrouwen van de burgers in de scholen kunnen mobiliserend werken voor het verwerven en ontwikkelen van ICT-deskundigheid.

5.7. Maatschappelijke integratie en participatie

Armoede en sociale uitsluiting hebben te maken met een achterstelling op cruciale levensdomeinen, maar hebben evenzeer te maken met het aansluiting vinden met de samenleving, deelnemen aan sociale netwerken, participatie,... Deze kwalitatieve factor is niet gemakkelijk in kaart te brengen. Via kwantitatieve afleidingen kunnen we een deel van de situatie proberen aan te geven.

Voor België blijkt dat bijna 48 % van de mensen met een laag inkomen (onder de 60% mediaan) zich geen vakantie van 1 week buitenhuis kan veroorloven. Het percentage bij de mensen die niet aangewezen zijn op een laag inkomen bedraagt 16%.

Een andere indicator betreft de vraag hoe dikwijls men vrienden of kennissen die niet inwonen ontmoet. Hierop antwoordt ongeveer 10% van de respondenten van 16 jaar en ouder: minder dan één keer per maand. Ventilatie op basis van diverse kruisvariabelen levert weinig verschillen op. Alleen bij jongeren van 16 tot 24 jaar en studenten liggen de percentages merkbaar lager dan gemiddeld (3 à 5 procent). Er treden nauwelijks verschillen op in functie van het al dan niet hebben van een laag inkomen of in functie van het geslacht.

Inzake deelname aan concerten of muziekevenementen, tentoonstellingen of musea, lezingen of voordrachten geeft bijna 39 % van de respondenten van 16 jaar en ouder aan in het voorafgaand jaar aan **geen enkele** van deze activiteiten te hebben deelgenomen (PSBH). Er zijn hier duidelijke verschillen op basis van

arbeidsmarktpositie, opleidingsniveau en inkomen. Qua arbeidsmarktpositie, neemt bij de werkenden 30 %, bij de werklozen 50 %, bij de gepensioneerden 50 % en bij de andere inactieven 42 % nooit deel aan een van de activiteiten. Evenzeer verschillen qua opleidingsniveau : hoog 18%, midden: 26%, laag: 57% en bij de studerenden 21%. Van de mensen uit de lage inkomensgroep neemt 55 % nooit deel, bij de andere is dat 36 %.

Een tweede indicator peilde op dezelfde manier naar het percentage mensen dat in de loop van het voorafgaand jaar nooit deelnam aan één van volgende activiteiten: naar de bioscoop, naar sportmanifestaties gaan, op café, op restaurant gaan, naar een dancing of discotheek gaan, bowling of snooker spelen. Aan deze cultuurmanifestaties nam in vergelijking met de vorige indicator een aanzienlijk lager percentage nooit deel: ongeveer 10%. Men stelt wel merkelijk verschillen vast naar geslacht, naar het al dan niet hebben van een laag inkomen en naar leeftijd. Bij de mannen neemt 7 % nooit deel, bij de vrouwen 13 %. Bij wie over een laag inkomen beschikt neemt 28 % nooit deel, bij de andere groep slechts 7 %. Bij jongeren (16 – 24 jaar) is dat 5 %, oplopend tot 11 % (50-64 jaar) en 19 % (65 – 74 jaar).

6. ACTIES

Centraal deel binnen het NAPIncl vormen de acties. Wat volgt zijn de beleidsinitiatieven die de verschillende Belgische regeringen de komende jaren zullen inzetten om armoede en sociale uitsluiting tegen te gaan. Zoals reeds aangegeven concentreert dit eerste NAPIncl zich op de centrale levensdomeinen : inkomen, arbeid, huisvesting, gezondheid en onderwijs. Dat betekent niet dat niet wordt gewerkt op terreinen als cultuur, rechtsbedeling,... . De verschillende regeringen nemen ook op deze terreinen initiatieven. In het proces van opvolging, evaluatie en opbouw van een vervolg-NAPIncl, zullen deze thema's verder worden ontwikkeld.

In het kader van dit actieprogramma hebben de regeringen concrete engagementen genomen, dit betekent dat de geformuleerde beleidsmaatregelen in uitvoering zijn of op stapel staan. Initiatieven die in het verleden reeds genomen werden in het kader van een insluitingsbeleid staan vermeld in het bijgevoegde Voortgangsrapport. In dit Rapport wordt elk jaar immers een overzicht gemaakt van de inspanningen die geleverd worden om uitvoering te geven aan de beleidsaanbevelingen uit het Algemeen Verslag over de Armoede (cfr. supra).

Dit NAPIncl is geen losstaand document. De strijd tegen armoede en sociale uitsluiting kan niet beperkt worden tot 1 tekst. De multidimensionele en inclusieve benadering impliceert dat ook op andere plaatsten aandacht naar sociale insluiting dient te gaan. Het NAPIncl heeft dan ook inhoudelijke linkjes met het Nationaal Actieplan Werkgelegenheid, het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling, de afspraken binnen de opvolgingscommissies van de Intergouvernementele Conferentie die Lissabon opvolgt (o.a. onderwijs) en de diverse regionale beleidsdocumenten (o.a. Vlaams Armoedeplan, het Contrat d'Avenir pour la Wallonie,...).

6.1. Bevordering van de deelneming aan het arbeidsproces en van de toegang van eenieder tot alle hulpmiddelen, rechten, goederen en diensten

6.1.1. Bevordering van de deelneming aan het arbeidsproces

6.1.2. Bevordering van de toegang van eenieder tot alle hulpmiddelen, rechten, goederen en diensten

Bevorderen van de deelneming aan het arbeidsproces

Globale strategie

Voor wat het luik arbeid betreft, wordt het NAP incl rechtstreeks gelinkt aan het Nationaal Actieplan in het kader van de Europese richtsnoeren voor de werkgelegenheid (NAP). Daarbij wordt gefocust op die acties die verband houden met de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting en/of doelgroepgericht een aantal risicogroepen beogen.

Er is een globale strategie uitgezet waarbij alle Regeringen (Federale, Gewestelijke en Gemeenschapsregeringen) in het kader van hun preventief en actief beleid voorrang blijven geven aan de groei van de werkgelegenheid dankzij een betere afstemming tussen vraag en aanbod en erop toezien dat kwaliteit, veiligheid en flexibiliteit ermee verbonden worden evenals gelijkheid van kansen voor mannen en vrouwen. Deze acties worden nog versterkt door de samenwerking tussen de sociale partners die akkoorden sluiten in uitvoering van de Regeringsbeslissingen of op eigen initiatief.

Bovendien zal voor diegenen die, spijs de maatregelen getroffen om de werkzaamheidsgraad te verhogen, er toch niet in slagen een plaats op de arbeidsmarkt te verwerven, de Belgische Staat er over waken een voldoende hoog niveau van sociale bescherming te handhaven om zo de naleving te verzekeren van de positieve driehoeksverhouding vervat in de afspraken van Lissabon (cfr. inkomen)

België stippelt zijn werkgelegenheidspolitiek op verschillende manieren uit zowel met het oog op het verbeteren van de socio-professionele inschakelingscapaciteit (met de nadruk op de jongeren, de ouderen en de strijd tegen de werkloosheidsvallen) als op de ontwikkeling van het ondernemerschap en de organisatie van en de reductie van de arbeidstijd met een bijzondere aandacht voor de gelijkheid tussen vrouwen en mannen.

Voorzien in en op punt houden van voldoende kwalificatie via opleiding en vorming

Voor levenslang leren is een stevige basisopleiding het fundament. Dit betekent dat er een minimale startkwalificatie wordt gegeven aan alle jongeren wat niet alleen een snelle toetreding tot de arbeidsmarkt mogelijk maakt, maar ook voldoende leerattitudes bijbrengt. In deze optiek voeren alle Gemeenschappen een beleid dat gericht is op een belangrijke vermindering van het aantal jongeren die vroegtijdig het schoolstelsel verlaten dankzij:

- de herwaardering van het secundair technisch en beroepsonderwijs, de modularisering van sommige vormen van onderwijs en de verbetering van de onderwijsformules en mogelijkheden voor alternerend leren en werken;

- de centrale plaats die wordt toegekend aan de nieuwe technologieën in het onderwijs, onder meer door de achterstand van de Belgische scholen inzake beschikbaarheid van pc's en internetverbindingen ongedaan te maken;
- de aanzienlijke inspanningen die werden geleverd om vraag en aanbod van arbeidskrachten beter te identificeren en op elkaar af te stemmen.

De permanente vorming moet ervoor zorgen dat de fundamentele basisvaardigheden gedurende het hele leven worden bijgeschaafd en dat de mensen nieuwe of betere kwalificaties kunnen ontwikkelen, gericht op de behoeften van de arbeidsmarkt. De sociale partners hebben er zich toe verbonden om het percentage van de loonmassa dat daaraan wordt besteed te verhogen om in 2004 1,9 % te bereiken. Bovendien gaat bijzondere aandacht naar opleidingsprogramma's voor risicogroepen zoals laaggeschoolde werknemers en oudere werknemers. Zo hebben de sociale partners in het I.P.A. 2001-2002, de sectoren ertoe aangezet om hieraan 0,10 % van hun loonmassa te besteden.

Om een recht op opleiding te waarborgen gericht op de kennismaatschappij (in het bijzonder voor de meest kwetsbare groepen), zijn het aanleren van talen en de sensibilisering/opleiding voor de ICT prioritaire actieterreinen.

Verbeteren van de toegang tot de arbeidsmarkt

De sociale insluiting van minder begunstigen, van risicopersonen of van diegenen die het slachtoffer kunnen worden van discriminatie, wordt geconcretiseerd in het opleidings- en vormingsbeleid enerzijds en in het beleid tot verbetering van de **toegang tot de arbeidsmarkt** anderzijds. Daarom:

- heeft de Franse Gemeenschap de grensbedragen voor studiebeurzen met 14,5 % opgetrokken, lessen Nederlands als tweede taal georganiseerd en het pilootproject "sociale communicatie en differentiatie in de leraarsopleidingen" opgestart om de vaardigheden van het onderwijzend personeel op het vlak van interculturaliteit te verbeteren;
- organiseert het Waals Gewest al meerdere jaren opleidingsprojecten voor allochtonen, waarbij gebruik wordt gemaakt van hun interculturele vaardigheden bij jobs in de export, waardoor de integratie opmerkelijk hoog ligt (95 %);
- blijft de CAO n°38 quater van 14.07.1999 van de Nationale Arbeidsraad inzake de niet-discriminatie bij aanwerving en selectie van kracht;
- start de federale Regering, samen met de Gemeenschappen en de Gewesten een sensibilisatiecampagne rond de problematiek van etnische discriminatie bij aanwerving en in de loop van het arbeidscontract (cfr. plan ter bestrijding van het racisme en elke andere vorm van discriminatie);
- binden de drie Gewesten de strijd aan met discriminatie bij aanwerving via specifieke pijlers die zich toespitsen op personen van vreemde origine ("Territoriaal Pact voor de Werkgelegenheid" in Brussel, het VESOC-actieplan "allochtonen" in Vlaanderen; het uitwerken van een bestek en het opsporen van niches die toegankelijk zijn voor allochtonen, in combinatie met het ontwikkelen van methodologische instrumenten voor de begeleidingswerkzaamheden voor arbeidsbemiddeling in Wallonië).
- in de Duitstalige Gemeenschap zal een gecoördineerd project van taalcursussen worden uitgewerkt in samenwerking met de instituten voor permanente vorming. Bedoeling is de sociale en professionele integratie van doelgroepen te vergemakkelijken

Preventie van werkloosheid bij jongeren en volwassenen

België zal werk maken van een preventieve aanpak van de werkloosheid bij jongeren en volwassenen.

Het op 30 maart 2000 afgesloten samenwerkingsakkoord betreffende het **inschakelingstraject** voor laaggeschoolde jongeren (= begeleiding en opleiding van de jongeren via het afsluiten van een inschakelingsovereenkomst met het uitzicht op een startbaan, wat de overstap naar het reguliere arbeidscircuit moet vergemakkelijken) kende een enorm succes. In Vlaanderen, waar de doelgroep werd uitgebreid tot alle werkzoekenden onder de 25 jaar, werden in het jaar 2000 17.600 trajecten gestart en 1,3 miljoen begeleidingspremies toegekend aan de werkgevers die laaggeschoolde schoolverlaters in dienst namen. In het Waalse Gewest zorgde het « Plan jeune + » voor 8.032 inschakelingsovereenkomsten (of 62 % van de doelgroep) en in het Brussels Gewest ten slotte werden 4.751 overeenkomsten afgesloten, waarvan 2.435 met mannen en 2.316 met vrouwen.

Dit jaar hebben de Federale Regering en de gefedereerde entiteiten een nieuw akkoord afgesloten met als doel de preventieve aanpak van de jeugdwerkloosheid te versterken door een betere verdeling van de budgettaire enveloppe van € 24,79 miljoen. Het is de bedoeling 20.000 inschakelingstrajecten te realiseren en de vergoeding voor de opleidingsuren op te trekken van € 3,71 naar € 6,2. Binnen dit kader verhoogt het Waals Gewest zijn budget met 70 % (budget = € 2,59 miljoen) om een ruimer publiek te bereiken en de opleidingsinspanningen naar jongeren toe voort te zetten. Deze groep omvat zowel jongeren die moeilijk opnieuw in te schakelen zijn in het arbeidsproces als jongeren van vreemde origine. Men hoopt zo hun duurzame integratie te bevorderen, onder andere via het uitbouwen van een netwerk van actoren (€ 11 miljoen in 2000; € 12,8 miljoen in 2001). Daarnaast maakt het Brusselse Gewest in 2001 nog eens € 19,8 miljoen vrij voor het scheppen van 500 nieuwe arbeidsplaatsen voor wie langer dan 6 maanden werkloos is. Dit moet de strijd tegen de uitsluiting bevorderen en zorgen voor een heropleving van de wijken

De **startbaanovereenkomst (SBO)**, die in april 2000 gelanceerd werd met een jaarlijks budget van € 99,2 miljoen, kent een groot succes, amper 11 maanden nadat deze maatregel in het leven geroepen werd, zijn er reeds meer dan 50.000 arbeidsovereenkomsten afgesloten, waarvan 42 % door vrouwen en 40 % door korter geschoolde jongeren. De gefedereerde Entiteiten zetten van hun kant de inspanningen voort waarmee zij in 2000 gestart waren. De Vlaamse Regering leverde een inspanning op twee vlakken. Enerzijds maakte zij een extra budget van € 15 miljoen vrij en werd de maatregel uitgebreid tot alle werkzoekenden jonger dan 30 jaar (hetzelfde gebeurde in de Duitstalige gemeenschap, met een accent op moeilijk tewerk te stellen jongeren, die in dienst genomen en opgeleid werden door de Gemeenschap zelf als openbare werkgever). Anderzijds streefde ze naar een actief engagement van de werkgevers door middel van sectorale akkoorden en naar een actief engagement van de jongeren door opleidingssessies in de secundaire scholen (campusactie) en door maatregelen voor alle werkzoekenden jonger dan 25 jaar met het oog op het scheppen van 4.500 extra banen tegen 2002 via een handvest van de sociale partners (€ 2,23 miljoen in 2001).

Bij wijze van een extra ruggesteun voor de jongeren met een lagere scholingsgraad (die geen diploma van het hoger secundair hebben), besloot de Federale Regering onlangs om voor deze categorie de periode van aan het werk zijn met een startbaanovereenkomst gelijk te stellen met een werkloosheidsperiode. Dit vormt een belangrijke stimulans voor hun indienstneming na afloop van de startbaanovereenkomst omdat de werkgevers een vermindering van werkgeversbijdragen voor sociale zekerheid wordt toegekend (€ 57,31 miljoen in 2001). In september 2001 zullen de sociale partners een algemene evaluatie maken van de impact van deze maatregel en eventueel maatregelen ter verbetering voorstellen, ook voor wat betreft de verdeling tussen mannen en vrouwen.

Parallel aan de specifieke acties, gericht op werkloze jongeren, ontwikkelt België ook acties **om tegen te gaan dat jongeren en volwassenen wegzinken in de langdurige werkloosheid.**

De trajectwerking van de VDAB (= een individuele begeleiding op maat van de werkzoekende), werd verder ontwikkeld waardoor in 2000 het aantal werkzoekenden dat er aan deelnam aanzienlijk steeg (van 74.400 in 1999 naar 123.000 in 2000).

In 2001 zullen zowel in Wallonië als in Vlaanderen de acties voornamelijk gericht zijn op de werkzoekenden die geen werk meer vinden op eigen initiatief. Om te voorkomen dat deze werkzoekenden wegglijden in een toestand van langdurige werkloosheid wordt hen een traject op maat aangeboden dat voert naar een gepaste job of een beroepsopleiding (het « plan opleiding-inschakeling » - POI (€ 9,42 miljoen in 2001) - zou in 2001 +/- 8.500 werkzoekenden in het Waalse Gewest een opleiding binnen een bedrijf moeten verschaffen). Meer nog, het Waalse Gewest stelt hulp voor bij het zelfstandig of begeleid zoeken naar werk (op verzoek voor volwassenen en systematisch voor jongeren). Dit vereist dus een fundamentele reorganisatie van het inschakelingstraject. Iedere deelnemer aan het traject krijgt, via een persoonlijke aanpak, een duurzaam inschakelingsproject aangeboden, niet meer vanuit de optiek van achtereenvolgende etappes die de werkzoekende een hogere kwalificatie moeten geven, doch wel vanuit een optiek van opleiding op de werkvloer zelf, zodat de weg naar een job veel korter wordt. Anderzijds bouwt het Gewest de reconversiecellen voort uit en verdubbelt het budget hiervoor (€ 1,05 miljoen in 2001).

Wegwerken werkloosheidsvallen

Het voortzetten van de **strijd tegen de werkloosheidsvallen** blijft een prioriteit voor de Regering. Een werkloosheidsval is iedere situatie waarbij de werkzoekende niet of onvoldoende gestimuleerd wordt om werk te zoeken of aan te nemen. Verschillende factoren kunnen hierbij een rol spelen, zoals het verlies van voordelen verbonden aan het statuut van werkloze, de kosten voor kinderopvang of hulp aan bejaarde personen en verplaatsingskosten, ...

Op voorstel van de sociale partners en van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid heeft de federale overheid verschillende maatregelen genomen om de strijd aan te binden tegen deze werkloosheidsvallen en het aanbod van arbeidskrachten te verbeteren, vooral dan het aanbod van laaggeschoolde personen. Deze maatregelen maken deel uit van een tweevoudige strategie, die zowel het aanbod als de vraag om werk wil aanzwengelen. Enerzijds wil zij het werken tegen een laag loon aantrekkelijker maken en anderzijds wil zij de maatregelen verbeteren die de integratie van de werklozen op de arbeidsmarkt bevorderen en de werkgevers aanmoedigen nieuwe arbeidsplaatsen te creëren.

Met een geleidelijke daling van de fiscale en parafiscale druk, gespreid over de ganse legislatuur, wil de Regering bijdragen tot deze doelstellingen.

In het budget voor 2000 namen de maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid reeds een centrale plaats in. Voor wat de arbeidskost betreft, werd vanaf het tweede trimester van 2000 **de vermindering van de loonkost** serieus verhoogd. De kostprijs van het geheel aan maatregelen ter vermindering van de sociale bijdragen steeg zo van € 2 miljard naar € 3 miljard in 2000. In 2001 zal hier een totaalbedrag voor uitgetrokken worden van zo'n € 3,7 miljard.

Binnen dit totaalbedrag is het bedrag voor de **structurele vermindering van de werkgeversbijdragen voor sociale zekerheid** gestegen van € 0,7 miljard in 1999 naar meer dan € 2 miljard in 2000. In 2001 zou dit rond de € 2,7 miljard schommelen. Ook het budget voor de sociale **Maribel** werd verhoogd met € 37,2 miljoen vanaf juli 2000. Dit laatste plan, dat extra banen wil creëren in de social-profitsector, blijkt vooral gunstig te zijn voor vrouwen; 64,6 % van de verminderingen hebben betrekking deze categorie werkzoekenden.

Om het inkomen uit arbeid te verbeteren voor de **lage lonen** werd op 1 januari 2000 **de vermindering van de persoonlijke sociale bijdragen** voor lage lonen ingevoerd, een maatregel die nog eens versterkt werd op 1 april 2000. Zo wordt het netto-inkomen van de laagste lonen vermeerderd met maximum € 61,97 wat neerkomt op een stijging met 7 tot 8 % van het netto-inkomen.

Vanaf de inkomsten 2001 zullen de gevolgen van de hervorming van de personenbelasting geleidelijk voelbaar worden. De meest vernieuwende maatregel voor de lage lonen is waarschijnlijk de invoering van een **terugbetaalbaar belastingkrediet** van € 496,3 per jaar (budgettaire impact: € 450 miljoen bij kruissnelheid). Het belastingkrediet vertrekt van het standpunt dat solidariteit verder moet gaan dan de passieve vergoeding van mensen zonder werk en zich ook moet uitstrekken tot situaties van lage-loonarbeid. Dit instrument stimuleert het werken en wil tegelijk de strijd aanbinden tegen de armoede. Het beoogt ook een vlottere toegang van jongeren en vrouwen tot de arbeidsmarkt.

Bovendien zal de regering vanaf de inkomsten 2001 de manier aanpassen waarop de **geleidelijke afschaffing van de crisisbijdrage** verrekend wordt in de voorheffing. Zo zal de geleidelijke afschaffing sneller voelbaar zijn in het beschikbaar inkomen van de particulieren.

Naast deze fiscale of parafiscale maatregelen werden ook meer specifieke **aanvullende maatregelen** genomen om de financiële maar ook de niet-financiële vallen (kinderopvang, mobiliteit in de drie Gewesten aan te pakken die de terugkeer naar de arbeidsmarkt afremmen. Bijvoorbeeld:

- De reglementering inzake **kinderbijslag** werd aangepast: een werkloze die weer aan het werk gaat (of die vervolgens opnieuw zijn werk verliest) behoudt gedurende 6 maanden de verhoogde kinderbijslag waarop hij recht had in zijn hoedanigheid van (langdurig) werkloze;
- Sedert 1 juli 2000 worden een eenmalige **mobiliteitspremie en/of een premie voor eenoudergezinnen** - ieder goed voor € 743,7 en onderling cumuleerbaar - toegekend aan werkzoekenden die reeds meer dan een jaar werkloos zijn en werk aanvaarden dat omwille van de verplaatsingsduur geen gepaste betrekking is (werk + verplaatsing = meer dan 12 uur) en/of aan langdurig werkloze alleenstaande ouders (voornamelijk vrouwen) die weer aan het werk gaan;

- Ter bevordering van de mobiliteit van de werknemers (via het openbaar vervoer) werd bovendien beslist de volledige tussenkomst van de werkgever in de abonnementskosten voor het woon/werkverkeer belastingvrij te maken;
- Werkgevers die een betrekking aanbieden aan personen die de arbeidsmarkt verlaten hadden (grotendeels “herintredende” vrouwen), of aan werklozen die omwille van langdurige werkloosheid geschorst zijn of aan werkzoekenden van ouder dan 45 jaar die minstens 1 jaar werkloos zijn, hebben vanaf 1 juli 2000 ook recht op de bijdrageverminderingen voorzien in het voordeelbanenplan en het +1, +2, +3-plan;
- Om oudere werklozen aan te moedigen werk te aanvaarden waarvoor ze een lager loon ontvangen dan bij hun vorige job, wordt vanaf 1 juli 2000 het loon in aanmerking genomen dat het voordeligst uitvalt voor de berekening van het pensioen en voor de werkloosheidsuitkering in geval van nieuwe werkloosheidsperiode (de Federale sociale partners herinneren in dit verband aan de andere stimuli voor het hernemen van het werk voor oudere werknemers dank zij het behoud van hun rechten tijdens of na hun tewerkstelling met een arbeidsovereenkomst – cfr. advies nr. 1294 van 20 december 1994).
- Vanaf 1 juli 2000 kunnen de werklozen die na een deeltijdse job terugkeren naar de werkloosheid opnieuw een volledige uitkering genieten (veeleer dan diegene waarvan zij zouden hebben genoten indien zij hun werkloosheidsperiode niet hadden onderbroken). Dit op voorwaarde dat zij de laatste 36 maanden gedurende ten minste 24 maanden gewerkt hebben
- Tot slot vertraagt het huidige stelsel van «toegestane arbeid» (= combinatie arbeidsinkomen/uitkering voor werkonbekwaamheid) de geleidelijke werkhervatting. Daarom zal met ingang van 1 januari 2002, om het beroep op deze activiteitsvorm te stimuleren, het bedrag van de vergoeding verminderd worden met het netto bedrag van het inkomen uit deze arbeid (en niet langer het bruto bedrag) en de vergoeding zal niet meer afgeschaft worden vanaf een bepaald bedrag van inkomen uit de arbeid maar zal geleidelijk uitdoven.

Activering versterken

De verschillende **activeringsmaatregelen** die de regering in het leven riep, willen met financiële stimuli de werkgevers aanzetten tot de aanwerving van werklozen, van bestaansminimumtrekkers, van sociale bijstandgenieters of van mensen die niet deelnemen aan het arbeidsproces. Bijvoorbeeld :

- De toekenning van een maandelijkse premie van € 496 gedurende 24 maanden aan het uitzendbureau dat de werkzoekende in dienst neemt om zo de loonkost te verminderen, alsook van een premie van € 248 per maand voor de opleiding en omkadering van de werknemer, dit in het kader van het “**Lenteprogramma: Wie werkt, wint**”. Dit programma werd in het leven geroepen om moeilijk inzetbare werklozen gemakkelijker aan een baan te helpen in de sector van de sociale inschakelingseconomie (objectief: het aantal bestaansminimumtrekkers met de helft verminderen binnen de 5 jaar en het aantal bestaansminimumtrekkers dat geactiveerd wordt verhogen van 5 naar 20 %)
- De toestemming die de werkloze sinds 1 januari 2001 kan krijgen om onder bepaalde voorwaarden een artistieke activiteit te starten of voort te zetten met behoud van zijn uitkeringen;

- Een maandelijkse activeringspremie van € 495,79 die een jaar lang toegekend wordt als men een werkloze, die minstens twee jaar (indien jonger dan 45 jaar) of 6 maanden (indien 45 jaar of ouder) werkloos is, aan het werk zet (kostprijs: € 16,11 miljoen in 2002). De Rijksdienst Voor Arbeidsvoorziening (RVA) houdt rekening met de oudere werknemers zodat de openbare arbeidsvoorzieningsdiensten hun een geschikte job kunnen aanbieden, aangepast aan hun vaardigheden, ervaring en fysieke toestand.
- De **hervorming van de « Programma's tot opslorping van de werkloosheid »** waartoe de Gewesten zich sinds het begin van dit jaar inspannen. Het Waals Gewest waakt sinds begin dit jaar over een verhoging van het aantal begunstigden (budget 2001: + € 18,1 miljoen) en streeft naar het herleiden van de verschillende statuten tot één enkel statuut van het Gesubsidieerd Contractueel (GECO)-type (4400 personen). Het Vlaamse Gewest startte hiervoor een meerjarig programma: sinds 1 januari 2001 werd het statuut van een eerste groep van meer dan 4.000 DAC'ers en 1.800 PBW'ers omgezet in een volwaardig werknemersstatuut. De Duitstalige Gemeenschap startte een programma ten voordele van de langdurig werklozen, de bestaansminimumtrekkers en de 45-plussers. In het kader van een akkoord afgesloten met de non profitsector, wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de "het Inderdepartementaal BegrotingsFonds" (IBF) en de DAC-statuten hervormen en beter integreren in het sectoraal beleid. Een bijkomend budget van € 19,8 miljoen werd in 2001 toegekend om het GECO-beleid te ondersteunen
Er weze nogmaals aan herinnerd dat vanuit de federale begroting een extra bedrag van € 49,58 miljoen in 2000 ter beschikking werd gesteld en van € 61,97 miljoen in 2001 en 2002 ter beschikking wordt gesteld van de Gewesten, wat neerkomt op meer dan € 173,5 miljoen recurrente middelen.

Bevorderen ICT-vaardigheden

Ten slotte wordt ook werk gemaakt van actieve maatregelen ter bevordering van de **ICT-vaardigheden**. De ICT-opleidingen voor werklozen en werkzoekenden zullen binnen de gefedereerde entiteiten uitgebouwd worden door onder andere de Openbare diensten voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding, alleen of binnen een samenwerkingsverband

Zo zal Vlaanderen in 2001 een « Plan ICT-basisvaardigheden » (€ 3,35 miljoen) op touw zetten: 15.000 werkzoekenden krijgen een opleiding waarvan 12.000 met een computer in bruikleen om vertrouwd te raken met het internet. Het Waals Gewest zal zijn acties, die het opstartte in 2000, verder uitbouwen tot een uitgebreid sensibiliserings- en basisopleidingsprogramma dat tegen 2003 zowel de actieve als de niet-actieve bevolking moet bereiken, waarnaast ook hoogstaande opleidingen zullen gegeven worden inzake de (nieuwe) informaticaberoepen en gespecialiseerde hulpmiddelen ter beschikking gesteld zullen worden (call-center, internetaansluitingen, zelfstudie, afstandslernen enz.). Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal "professionele referentiecentra" ontwikkelen

Verbeteren randvoorwaarden

Kinderopvang is een basisvoorwaarde voor de participatie van vrouwen in de arbeidsmarkt. Daarom heeft het Federale Parlement, naast een onderzoek over de toekenning van een statuut aan de onthaalmoeder via contractualisering in de Franse Gemeenschap, in februari 2001 een wetsontwerp goedgekeurd inzake een verhoging van de fiscale aftrekbaarheid van 80 % tot 100 % van de kosten voor de opvang van kinderen jonger dan 3 jaar (de aftrekbaarheid van de kosten voor kinderen tot de leeftijd van 12 jaar wordt momenteel onderzocht). Deze maatregel is bijzonder gunstig voor vrouwen die gezinshoofd zijn.

Bovendien worden, in het kader van de hervorming van de personenbelasting, drie maatregelen getroffen waardoor er meer rekening wordt gehouden met kinderen: het binnen bepaalde perken terugbetaalbaar maken van belastingverminderingen voor kinderen ten laste (+/- € 75 miljoen), het optrekken van het inkomensplafond voor kinderen ten laste van alleenstaande ouders en het toekennen van een bijkomende inkomensaftrek voor eenoudergezinnen (+/- €50 miljoen).

In Vlaanderen werden in 2000 meer dan 1500 extra plaatsen voor kinderopvang gecreëerd en werd een plan voor kinderopvang goedgekeurd (2500 extra plaatsen gedurende de periode 2001-2004 – ofwel een stijging van 300 tot 350 van het aantal opvangplaatsen per 1000 kinderen en het opzetten van een multifunctioneel, flexibel systeem voor kinderopvang (noodopvang, opvang van zieke kinderen, vroege of late opvang, 's nachts en in het weekend) goed voor een budget van € 13 miljoen in 2001.

Er zijn in Vlaanderen en in de Franse Gemeenschap ook maatregelen genomen voor eenoudergezinnen met een laag inkomen om te zorgen voor een betere toegankelijkheid en meer flexibiliteit in de kinderopvang, met name dankzij de toepassing van voordeeltarieven en een diversifiëring van de structuren.

In Wallonië en in het Brussels Gewest (in het kader van het inschakelingsparcours) heeft de ontwikkeling van het aantal opvangstructuren (in Brussel mikt men met een extra budget van € 372.000 in 2001 op een verdubbeling van het aantal opvangplaatsen en in Wallonië wordt in combinatie met een leerovereenkomst een vergoeding voor kinderopvang voorzien voor stagiaires die aan de opleiding deelnemen) tot doel mannen en vrouwen in staat te stellen een opleiding te volgen of opnieuw aan het werk te gaan, wat niet mogelijk zou zijn mochten deze structuren niet bestaan (kindertehuizen, opvangmogelijkheden in de 'Espaces Ressources' en de "Maisons de l'emploi"). In 2001 zal in het Waalse Gewest een gegevensbank opgericht worden met het aanbod van kinderopvang om zo de vraag beter op het beschikbare aanbod af te stemmen.

De Franse Gemeenschap zal binnenkort de voorwaarden vastleggen voor een kwaliteitsvolle veralgemeende buitenschoolse opvang. Het Brussels Gewest en het Waals gewest voeren zelf een gecoördineerd opvangbeleid in overleg met de Gemeenschappen (ontwikkelen van opvang voor zeer jonge kinderen en buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar) en besteedt hierbij bijzondere aandacht aan de nieuwe flexibiliteitseisen van de Brusselse arbeidsmarkt. Het Waals Gewest ontwikkelt eveneens een piloot experiment waarbij de gemeenten de naschoolse opvang coördineren met medewerking van alle betrokken operatoren op lokaal vlak.

Tenslotte heeft de Duitstalige Gemeenschap zich in overleg met de sociale partners van de non-profitsector ertoe verbonden het aanbod van kinderopvang tussen nu en 2004 te verdubbelen.

Zowel de Federale Regering als de Gemeenschappen en Gewesten besteden bijzondere aandacht aan vrouwen en mannen die na een periode van afwezigheid weer aan het arbeidsproces willen deelnemen, via het uitwerken van herintredingsprogramma's voor deze doelgroep en het organiseren van specifieke opleidings- en begeleidingsprogramma's ;

Versterken van de uitbouw sociale economie

Inzake de sociale economie werd in juli 2000 een samenwerkingsakkoord afgesloten tussen de Staat, de Gewesten en de Duitstalige Gemeenschap om de drie pijlers van de solidaire economie te ondersteunen (met name de sociale economie, de sociaal geëngageerde ondernemingsgeest en de lokale dienstverlening). De twee objectieven die men nastreefde met een budget van € 12,4 miljoen , verdubbeld door gewestelijke financieringsmiddelen, waren een proportionele vertegenwoordiging van de bestaansminimumtrekkers binnen het geheel van werkgelegenheidsbevorderende maatregelen en een verdubbeling binnen de huidige legislatuur van het aantal op deze wijze gecreëerde arbeidsplaatsen in de sociale inschakelingseconomie). Er werden verschillende maatregelen ingevoerd om deze doelstellingen te bereiken: een statistische analyse van de sector, een proactieve ontwikkeling van de nieuwe sociale ondernemingen, de sociale vernieuwing en audits in de bedrijven, de toepassing van de reglementering inzake de buurtdiensten en de versterking van de structurele samenwerking tussen de plaatselijke actoren actief op het vlak van werkgelegenheid, de invoering van sociale clausules in de openbare aanbestedingen en de vereenvoudiging van de toegang tot de openbare aanbestedingen. Naast deze maatregelen komen nog de financiële stimuli voor werklozen, bestaansminimumtrekkers en bijstandsgerechtigden. De Gewesten en de Duitstalige Gemeenschap hebben in dit kader de verbintenis aangegaan om tijdens deze legislatuur de begeleiding van de werkzoekenden uit te breiden, de toegang tot risicokapitaal en investeringskredieten te vergemakkelijken en de OCMW's te erkennen als volwaardige partners binnen het werkgelegenheidsbeleid.

Uitbouwen gelijke kansenbeleid voor mannen en vrouwen

De armoede en sociale uitsluiting van vrouwen wordt veroorzaakt door de combinatie van twee factoren. Enerzijds blijven de ongelijke toegang tot de arbeidsmarkt, de lage lonen en de precare wijzen van tewerkstelling van vrouwen bestaan. Anderzijds is er de zwakke sociale bescherming van gehuwde en samenwonende vrouwen, inzonderheid in geval van verbreking van het huwelijk.

In dat verband heeft de federale regering een strategisch plan inzake gelijkheid goedgekeurd, waarin iedere minister zich een bepaalde verwezenlijking op het gebied van gelijkheid tot doel heeft gesteld.

De ondervertegenwoordiging van vrouwen in de informatie- en communicatietechnologie (ICT) dreigt de horizontale en verticale segregatie in het beroepsleven te versterken en hen op sociaal gebied te verdringen naar de categorie van de "info-armen". Er dient, voornamelijk om het gevaar van een sociale breuk af te wenden, een duidelijke band tot stand te worden gebracht tussen de vrouwen en de nieuwe technologieën, waarbij men moet blijven waken over de kwaliteit van de banen die gecreëerd worden via een actieplan voor gelijke toegang van vrouwen tot de nieuwe technologieën, dat uitgewerkt is in het kader van de Interministeriële Conferentie over de gelijkheid.

Om iets te doen aan de ondertewerkstelling van vrouwen zijn initiatieven genomen op het stuk van arbeidstijdorganisatie en de uitbouw van buurtdiensten.

Wat betreft de strijd tegen de ongelijke lonen op basis van de verbintenissen die zijn aangegaan door de sociale partners bij het Interprofessioneel Akkoord 1999-2000, zullen functieclassificaties worden uitgewerkt die neutraal zijn inzake geslacht, wat onder meer mogelijk wordt gemaakt dankzij fiscale maatregelen. De publicatie van een brochure opgemaakt in samenwerking met de sociale partners zal dienen als hulpmiddel bij de totstandbrenging van een classificatiesysteem.

De projecten tot bestrijding van de ongelijke lonen, ten slotte, zullen gefinancierd worden in het kader van de nieuwe programmering van het ESF.

Het is belangrijk dat het beroeps- en het privéleven meer op elkaar worden afgestemd. De tendens dat vrouwen vaker gebruik maken van de specifieke reeds bestaande instrumenten om het beroeps- en privé-leven beter op elkaar af te stemmen, zoals deeltijds werken, loopbaanonderbreking, ouderschapsverlof, moet gekeerd worden. Dientengevolge is naast de nieuwe federale regeling met betrekking tot de aanpassing van de arbeidstijd en de arbeidsduurvermindering waar zowel mannen als vrouwen beroep op kunnen doen, het regeringsinitiatief om het vaderschapsverlof tot 10 dagen te verlengen vermeldenswaard (€ 16,1 miljoen in 2002).

Naast de aanmoedigingspremies en het zorgkrediet, wordt in Vlaanderen vermeden, dankzij de introductie van financiële stimulansen om opleidingen te volgen, dat de personen die hun loopbaan onderbreken (vaak vrouwen) geconfronteerd worden met een voorbijgestreefde technische kennis op het moment dat zij weer aan het werk willen gaan. Tenslotte zal het initiële budget in 2000 van € 8,9 miljoen voor de thuisopvang van personen ten laste met € 4,5 miljoen verhoogd worden in 2001.

Beschikken over een menswaardig inkomen

Het kunnen beschikken over een voldoende inkomen is een basisvoorwaarde om een menswaardig leven te kunnen opbouwen. In de loop van 2001 – 2002 wordt door de Federale overheid een aanvang genomen om de minimumbedragen voor een aantal uitkeringen te verhogen.

Werkloosheidsuitkeringen

De in 1999 gestarte evolutie voor de **verhoging van de uitkeringen van alleenstaande werklozen** na één jaar werkloosheid zal versneld en versterkt worden. De uitkering, die thans 44% van het laatste ontvangen loon bedraagt (met een vastgesteld maximum) zal met ingang van 1 april 2001 opgetrokken worden tot 45%;

Bovendien zal vanaf januari 2002 begonnen worden met een geleidelijk **optrekken van de loongrens** die van toepassing is in de werkloosheidsverzekering. Die grens ligt momenteel op 1508 € bruto per maand, wat zeer laag is in vergelijking met andere takken van de sociale zekerheid en met het minimumloon van de werknemers in België. Daardoor is het verzekeringsprincipe maar in zeer beperkte mate aanwezig : daar waar de uitkering in beginsel 60% bedraagt (voor de gezinshoofden en de alleenstaanden) of 55% (voor de samenwonenden) van het laatste ontvangen loon, is ze eigenlijk veel lager als gevolg van die loongrens. Voor een gemiddeld loon van 1983 € bruto, komt dit neer op een vergoedingspercentage van 44,5% voor een gezinshoofd of een alleenstaande en een percentage van 40,8% voor een samenwonende. Voor de eerste stap in het optrekken van die loongrens is 12,39 miljoen € vrijgemaakt op de begroting 2002.

De minimumuitkering voor **werklozen met een gezin ten laste** (de zogenaamde gezinshoofden) is verhoogd met 20,6 € per maand met ingang van 1 januari 2001. Aldus zal de minimumuitkering van ongeveer 60.000 werklozen stijgen van 789 € per maand naar 810 € per maand (11,13 MIO € per jaar voor 2001 en 2002).

De **minimumuitkering voor alleenstaande werklozen** is tevens opgetrokken met 20,6 € per maand met ingang van 1 januari 2001. Aldus stijgt de minimumuitkering van ongeveer 30.000 werklozen van 592 € per maand naar 613 € per maand (6,04 MIO € per jaar voor 2001 en 2002).

Invaliditeit

De **uitkering van een reguliere werknemer** in de invaliditeit heeft altijd op hetzelfde niveau gestaan als het minimumpensioen. Dat is niet meer zo sedert de verhoging van de minimumpensioenen. Die toestand zal grotendeels verholpen worden vanaf 1 juli 2001 door de toekenning van een forfaitaire maandelijkse vergoeding.

De verschillen op het vlak van de minima inzake invaliditeit tussen onregelmatige werknemers en zelfstandigen zullen weggewerkt worden met ingang van 1 juli 2001 (14,6 MIO € 2001 en 29,6 MIO € 2002).

Personen met een handicap

Om het verlies van integratietegemoetkoming voor personen met een handicap die huwen of samenwonen drastisch in te perken, wordt vanaf 1 juli 2001 het toegelaten plafond van het inkomen van de partner verhoogd van 1487 € naar 17352 €. Bovendien zal in geval van overschrijding van het toegelaten inkomen, de uitkering slechts met de helft i.p.v. evenredig worden verminderd.

Arbeidsongeschiktheid

In de arbeidsongeschiktheidsverzekering bestaat een mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden een **arbeidsinkomen te combineren met een arbeidsongeschiktheidsuitkering**. De huidige cumulregeling tussen een uitkering enerzijds en een arbeidsinkomen anderzijds, ontmoedigt de betrokkenen vanaf een bepaald – relatief laag – arbeidsinkomen om bijkomend te werken: voor elke bijkomende frank bruto arbeidsinkomen, daalt de netto uitkering met een frank. De betrokkene houdt dus netto minder over door méér te werken. Daarom zal vanaf 1 januari 2002 niet langer het bruto maar het netto arbeidsinkomen voor de cumulregeling in aanmerking worden genomen. Bovendien zal het arbeidsinkomen dat een (uniforme) vrijstelling aan de basis overschrijdt slechts gedeeltelijk, maar in toenemende mate, in aanmerking komen voor de vermindering van de uitkering. Dit zal de stap naar werken aantrekkelijker maken voor zieke en invalide mensen (budget 2002 – 5,2 MIO €)

Pensioenen

Er werden en worden verschillende initiatieven genomen om een sociaal pensioenbeleid uit te bouwen. Zo kwam er een belangrijke **verhoging van het gewaarborgd minimumbedrag van het rust- en overlevingspensioen** voor werknemers en zelfstandigen en een verhoging van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden vanaf 1 juli 2000.

Er komt een **welvaartsaanpassing** voor gepensioneerde werknemers en zelfstandigen vanaf januari 2002 voor de pensioenen of overlevingspensioenen die minimum 9 jaar geleden ingegaan zijn. Zij zullen op 1 januari 2002 verhoogd worden met 1%. Daar zal in 2002 nog eens 1% bijkomen. Omdat er geen automatische koppeling is van de pensioenen aan de welvaart (wel indexering), zijn de oudste pensioenen immers de laagste pensioenen.

Ondanks de ruime sociale dekking van de sociale zekerheid hebben sommige ouderen, na het volbrengen van een volledige loopbaan, soms onvoldoende bestaansmiddelen. Om die reden wordt, vanaf 1 juni 2001, de verouderde federale wetgeving op het gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB) vervangen door de **InkomensGarantie voor Ouderen (IGO)**. Daarbij worden de volgende klemtonen gelegd:

- invoering van gelijke behandeling van mannen en vrouwen: de minimumleeftijd voor mannen en vrouwen wordt aanvankelijk voor beide op 62 jaar vastgesteld, waarna dit geleidelijk tot 65 jaar wordt verhoogd.
- aanpassing aan de recente maatschappelijke en sociale evoluties: van zodra aan de leeftijdsvoorwaarde wordt voldaan kan er aanspraak worden gemaakt op inkomensgarantie voor ouderen. Bij samenwonen (gehuwd of niet gehuwd) zal rekening worden gehouden met bestaansmiddelen van alle personen die dezelfde hoofdverblijfplaats delen om het recht op inkomensgarantie te bepalen. Echte alleenstaanden kunnen aanspraken maken op een met 50% verhoogde uitkering. Voor hen zijn de vaste kosten immers beduidend hoger dan van personen die in normale omstandigheden gemeenschappelijke kosten kunnen delen.
- Modernisering van de wetgeving: (1) verhoging van vrijstellingen en aanpassen van berekeningswijzen; (2) automatisch (ambtshalve) vaststellen en herzien van de rechten van minder goedgeoede ouderen door gebruik te maken van de evoluties op het vlak van informatica en communicatie.

De uitkeringen worden bij de invoering van de IGO reëel met 6.4% verhoogd.

Het stelselmatig opbouwen van reserves in het **federale Zilverfonds** is een krachtig signaal dat de noodzakelijke middelen vrijgemaakt worden om de gevolgen van de vergrijzing op te vangen, met name wanneer de naoorlogse babyboomgeneratie op pensioen gaat. De schuldafbouw krijgt als het ware een concreet doel: de betaalbaarheid van de pensioenen garanderen, zonder de sociale bescherming op een hoog niveau in gevaar te brengen.

Kinderbijslag

Om er voor te zorgen dat de sociale correcties in de kinderbijslagen geen ontradend effect hebben op de bereidheid om een job te aanvaarden werd voor langdurig werkloze en invalide gezinshoofden een drempel weggewerkt om een tijdelijke job te aanvaarden: **het recht op verhoogde kinderbijslag voor langdurig werklozen en invaliden werd stabiel.**

Jongeren die wonen in een gezin dat het bestaansminimum ontvangt, hebben van zodra zij meerderjarig worden recht op een 'eigen' bestaansminimum. Vroeger had dit tot gevolg dat voor deze jongeren het recht op gewaarborgde gezinsbijslag verviel. Door de wet van 12 augustus 2000 behouden meerderjarige jongeren die verder studeren en deel uitmaken van het gezin van de aanvrager, **het recht op gewaarborgde gezinsbijslag.**

Wanneer **kinderen uit een gezin dat gewaarborgde gezinsbijslag ontving** in een instelling geplaatst worden, ontvangen de ouders maandelijks een vast bedrag (47 €). Deze maatregel heeft tot doel om een band tussen kind en gezin te behouden en om de terugkeer van het geplaatste kind in het gezin voor te bereiden. Ook in het (residuaire) stelsel van de gewaarborgde gezinsbijslag werd de (verhoogde) kinderbijslag voor wezen ingevoerd.

De **inkomensgrens** die geldt voor het recht op gewaarborgde gezinsbijslag (residuaire stelsel) werd verhoogd. Tevens werden een aantal 'tussengrenzen', die aanleiding gaven tot de toekenning van een gedeelte van het bedrag gewaarborgde gezinsbijslag, afgeschaft. Daardoor zullen méér gezinnen met een laag inkomen recht hebben op het volledige bedrag gewaarborgde gezinsbijslag (dat hoger is dan de gewone kinderbijslag).

Lage lonen

De **persoonlijke sociale zekerheidsbijdragen voor werknemers met lage lonen** (in casu, brutolonen tussen 842 € en 1313 € per maand) die via een arbeidscontract tewerkgesteld zijn in de privé-sector of bij een overheidsdienst verminderd. Deze bijdragevermindering, die tot doel heeft het netto inkomen uit laag betaalde arbeid te verhogen zonder de loonkost voor de werkgevers te verhogen, bedraagt 88 € per maand voor een werknemer met een loon van 842 € en vermindert geleidelijk tot 0 € vanaf een loon van 1313 €. Het bedrag van de bijdragevermindering en van de toepasselijke loongrenzen zijn proportioneel in functie van de arbeidstijd. Voor ongeveer 550.000 werknemers heeft deze maatregel een gunstig effect op het beschikbaar inkomen.

Bijstand

De financiële middelen voor verschillende **bijstandsregelingen (bestaansminimum, sociale steun, inkomensvervangende uitkering voor gehandicapten) zullen systematisch worden opgetrokken** : vanaf juli 2001 met 2% voor de inkomensvervangende uitkering voor gehandicapten (budget 4,5 MIO €) en een tweede keer vanaf 01 januari 2002 met 2% (18 MIO €), en met 4% voor het bestaansminimum en de sociale steun (na een hervorming van de regeling voor de opvang van kandidaat-vluchtelingen) met ingang van 01 januari 2002 (10 MIO €). Ondertussen wordt tijdens het jaar 2001 een modernisering doorgevoerd, zowel op inhoudelijk, administratief,

juridisch als financieel vlak (budget 5 MIO € (2001) en 5,85 mio € (2002)). Thans wordt nagegaan waar er problemen zijn, in samenwerking met de federale administratie, de OCMW's en juridische experts. Bij die evaluatie zal ook de wet van 1965 onder de loep worden genomen.

De uniformering van de minimumbedragen die gelden om in de verschillende reglementeringen een concrete invulling te geven aan het begrip "menswaardig leven", de verhouding tussen het bestaansminimum en studenten en het niet in aanmerking nemen van het KI van de eigen woning bij de berekening van de bestaansmiddelen, worden in het kader van de **modernisering** in overweging genomen.

Belastingkrediet families met kinderen

De invoering van een terugbetaalbaar belastingkrediet voor personen en gezinnen die hun belastingvermindering voor kinderen ten laste niet volledig kunnen benutten. Daartoe wordt 74,36 MIO € vrijgemaakt.

Eénoudergezinnen

De Federale overheid zal in de loop van 2001 adequate maatregelen nemen om de betaling van een alimentatietoelage te verzekeren.

Voorzien in betaalbare, kwaliteitsvolle huisvesting

De Belgische huisvestingsmarkt wordt gekenmerkt door een overwicht aan eigendomswohnungen. Wie zich die niet kan veroorloven, is aangewezen op de huurmarkt of de sociale huisvesting. Op de private markt ligt de huurprijs echter hoog, terwijl er geen garantie is voor de kwaliteit. Het aanbod aan sociale woningen is beperkt. België volgt op vlak van huisvesting een dubbel spoor waarbij zowel de sociale sector wordt versterkt als de toegang tot de private sector wordt ondersteund.

Verbeteren en uitbreiden van het aanbod aan sociale huisvesting

In de **sociale sector** wordt het aanbod aan kwaliteitsvolle sociale woningen vergroot en de werking van de erkende vennootschappen geoptimaliseerd om de toegangsdrempel te verlagen.

De **Duitstalige Gemeenschap** heeft de bouw van nieuwe sociale woningen aangemoedigd. Dit nieuwe aspect zal in de volgende jaren opgevolgd worden, onafhankelijk van de algemene aangroei van het beschikbaar woonoppervlak, gezien het grote verschil tussen vraag en aanbod ten nadele van de minst begunstigden.

In het **Brussels Gewest** komt er in de sector van sociale huisvesting een meer doorzichtig en rechtvaardig systeem. In de loop van 2001 zal een nieuw systeem voor kandidaat huurders opgestart worden. Dank zij dit systeem van meerdere inschrijvingen kunnen de kandidaat huurders die dat wensen zich bij verschillende SIPS inschrijven door slechts één dossier in te vullen. De Sociale Huisvestingsmaatschappijen beschikken eveneens over een quotum van afwijkingen op de inschrijvingsregels, dat voorbehouden is aan die personen waarvan de maatschappelijke onzekerheid zo groot is dat alleen het toekennen van een noodwoning kan vermijden dat ze op straat terechtkomen.

Bovendien wordt in het Brussel Gewest ook de kwaliteit binnen het sociale marktsegment opgekrikt. De investeringsbudgetten zijn verhoogd, zodat ze in 2001 396.629 € bereiken. De regio zal bovendien binnenkort beschikken over een technisch kadaster van de sociale huisvesting dat een volledige en gedetailleerde beschrijving van het woningbestand omvat zodat de noden en de prioriteiten op gebied van investeringen beter kunnen ingeschat worden. In de loop van de volgende jaren zullen de gewestelijke financiële middelen vooral gericht zijn op de vernieuwing van het bestaande woningbestand, op het afbreken van woningen zonder badkamer of zonder verwarming. Het beleid voor de uitbreiding van het woningbestand zal nochtans voortgezet worden, maar met voorrang voor aankoop/vernieuwing van kleine gebouwen die goed geïntegreerd zijn in de wijken.

In het **Vlaams Gewest** komt er een uitbreiding van het aanbod van sociale huurwoningen met 15.000 tussen 2001 en 2004. Hierdoor wordt de bereikbaarheid van een sociale huurwoning, in het bijzonder voor de meest woonbehoeftige, verbeterd. Op 1 januari 2001 trad ook het nieuwe sociale huurbesluit in werking. In dit besluit zijn bijzondere bepalingen opgenomen i.v.m. de allerzwaksten op de woonmarkt (o.a. daklozen).

Het nieuwe besluit biedt tevens een reglementaire basis voor nauwere samenwerking tussen de huisvestingssector (sociale huisvestingsmaatschappijen) en de welzijnssector. De maatschappijen kunnen onder bepaalde voorwaarden financiële tegemoetkomingen in de huurprijs verlenen aan de meest behoeftige huurders.

In het **Waal Gewest** wordt een betere overeenstemming tussen de kwaliteit van de woningen en de parameters voor de berekeningswijze van de huur nagestreefd door denkwerk over de toekenningsregels van de woningen, dit ter bevordering van de sociale vermenging en om gettovorming te vermijden. De inspanningen op gebied van vernieuwbouw worden voortgezet om een maximale bezetting van de woningen te bekomen, de aanvragen voor huursubsidies worden beter beheerd en er zal een betere tegemoetkoming zijn aan de vraag van de 8.500 permanente bewoners van campings en woonparken die een fatsoenlijke woning willen betrekken door middel van een meerjarenplan.

Federale maatregelen ter ondersteuning van de sociale huisvesting

Voor de gebouwen eigendom van de federale overheid (en die niet voor de behoeften van die overheid noodzakelijk zijn) wordt een **voorkooprecht** ingesteld met het oog op de realisatie van bijkomende sociale woningen.

Ter ondersteuning van de uitbouw van het sociaal woningaanbod door de gewesten, zal de federale regering de verlaging het **BTW-tarief** voor sociale woningbouw en sociale vernieuwbouw (tot 6 %) in overweging nemen. In dezelfde zin kan ook gedacht worden aan een belastingvrijstelling voor de erkende vennootschappen om meer middelen vrij te maken.

Verbeteren van de toegang tot de private huurmarkt

Wat de **private huurmarkt** betreft, worden inspanningen geleverd om de kwaliteit van het woningpatrimonium te verbeteren, de toegankelijkheid te vergroten door financiële ondersteuning van individuele huurders en het verruimen van het aanbod aan betaalbare private huurwoningen via ondersteuning van organisaties die delen van private huurmarkt 'socialiseren'.

Het **Vlaams Gewest** werkt aan de verbetering van de toegankelijkheid en kwaliteit van de private huurwoningmarkt. Ten eerste via een grondige herziening van het huursubsidiesysteem. De huursubsidie zal zodanig aangepast worden dat zij maximaal de meest kwetsbare en kansarme woonbehoefte ten goede komt en in de mogelijkheid stelt om een betaalbare en kwaliteitsvolle private huurwoning te huren. Ten tweede via de verdere uitbouw en ondersteuning van de sociale verhuurkantoren. In Vlaanderen zijn reeds ruim 80 sociale verhuurkantoren actief, die woningen huren op de private huurwoningmarkt en deze, eventueel na verbeteringswerken of renovatie, onderverhuren aan woonbehoefte gezinnen en alleenstaanden. 30 sociale verhuurkantoren zijn erkend door de Vlaamse overheid, waarvan er 15 personeels- en werkingssubsidies ontvangen. Er zijn budgettaire middelen voorzien om bijkomende sociale verhuurkantoren te subsidiëren. Tenslotte wordt verder gewerkt aan de kwaliteitsverbetering en -bewaking van het woningpatrimonium in Vlaanderen. Een aanzienlijk deel van het woningbestand heeft te kampen met kwaliteitsgebreken of is in ronduit slechte staat. Vaak worden deze woningen bewoond door kwetsbare en kansarme bewoners. Om de woningkwaliteit na te gaan en te kunnen verbeteren werden een reeks instrumenten gecreëerd en geoperationaliseerd. Voornamelijk het woonkwaliteitsonderzoek en het woonbezettingsonderzoek vervullen hierin een cruciale rol. Dit instrumentarium laten de gewestelijke onderzoekers en de lokale overheden toe de opgelegde kwaliteitsnormen na te gaan. In geval de woning niet voldoet wordt ze opgenomen in een inventarislijst en zal de eigenaar een heffing moeten betalen. Het instrumentarium is van essentieel belang om de ontwaarding van het woonpatrimonium (en de woonomgeving) tegen te gaan. Ook de inventarislijst is op zijn beurt een nuttig werkinstrument voor de sociale woonorganisaties. Zo hanteren de sociale huisvestingsmaatschappijen deze lijst pro-actief en kopen desgevallend ' slechte' woningen op om deze te renoveren en te bestemmen als sociale huurwoning. Tevens is de inventarislijst het aanknopingspunt om de bijzondere instrumenten zoals het recht van voorkoop en het sociaal beheersrecht uit te oefenen. Een laatste nieuw initiatief betreft het opstarten van de handhaving binnen het woonbeleid. In geval een kwalitatief volledig ondermaatse woning wordt verder verhuurd, wordt strafrechtelijk opgetreden. Een aantal gewestelijke onderzoekers hebben hiertoe de bevoegdheid van officier van gerechtelijke politie en kunnen processen verbaal opmaken. Dit luik wordt in 2001 opgestart en dient te voorkomen dat malafide eigenaars hun volledig ongeschikte of onbewoonbare woning blijven verder verhuren.

Voor de huursubsidies die zij toekennen in het kader van de sociale steun blijft de **Duitstalige Gemeenschap** de OCMW's financieel ondersteunen.

De Duitstalige Gemeenschap kent subsidies toe aan vzw's met een sociaal oogmerk die voor de eigenaar instaan voor het onderhoud en de regelmatige betaling van het huurgeld.

In het **Waals Gewest** wordt gewerkt naar een maximale inschakeling op de huurmarkt van leegstaande woningen door de rol van de 'agences immobilières sociales' (sociale immobiliënkantoren) verder te ontwikkelen. Er komt een evaluatie en herdefiniëring van hun missie en rol binnen het lokale kader.

Om de toegang tot kwaliteitsvolle huisvesting mogelijk te maken wordt in het Waals Gewest o.a. gewerkt met een 'toelating tot verhuur'.

Opeising van leegstaande woningen

Op Federaal niveau bestaat er een regelgeving die aan de burgemeester de mogelijkheid laat om leegstaande gebouwen op te eisen en ter beschikking te stellen aan daklozen.

Van die mogelijkheid tot **opeising** wordt zeer weinig gebruik gemaakt. Een ontwerp van koninklijk besluit dat door de Ministerraad op 30 april 97 werd goedgekeurd maar dat nog moet worden aangepast aan het advies van de Raad van State en tot doel heeft de procedure in ruime mate te versoepelen, zal verder worden uitgewerkt.

Voorzien in toegankelijk en kwaliteitsvol onderwijs

Onderwijs is een belangrijke hefboom om uit armoede te geraken en sociale uitsluiting tegen te gaan. We moeten echter vaststellen dat kinderen uit arme gezinnen omwille van de economische en sociale positie van het gezin, omwille van de regelmatige of permanente financiële onzekerheid en omwille van de materiële en culturele gevolgen daarvan het risico lopen in het onderwijs minder kansen te krijgen. Nochtans worden er vele inspanningen geleverd om deze problemen te verhelpen, bij voorbeeld op vlak van democratisering, verlenging leerplicht, omkadering,... De bevoegdheid inzake het uitwerken van maatregelen om armoede en sociale uitsluiting tegen te gaan via scholing, opleiding en vorming en het bevorderen van gelijke onderwijskansen voor alle kinderen, berust voornamelijk bij de Gemeenschappen.

Verminderen van de kostprijs van het onderwijs voor de ouders

Zo werkt de **Vlaamse Gemeenschap** verder aan de realisatie van de kosteloosheid van het leerplichtonderwijs. Vanaf 01.09.2001 wordt het schoolzwemmen in het kader van de eindtermen lager onderwijs gratis. Daarvoor wordt 3,2 MIO € uitgetrokken. De studietoelagen worden vanaf 01.09.2001 geoptimaliseerd (Jokerbeurs).

In het kader van het gratis onderwijs wat betreft de toegang tot en het bijwonen van de lessen (boeken, documentatie, ...), zal een werkgroep een lijst van de documentatie, de boeken, ... opstellen voor de Duitstalige Gemeenschap, om in een eerste fase te zorgen voor een veel rationeler gebruik. Tegelijkertijd voorziet de begroting in een verhoging van de subsidie aan de scholen voor de aanschaf van schoolboeken. Voor de schooljaren 2000-2001 en 2001-2002 : 793.259 €

De **Franse Gemeenschap** heeft de grensbedragen voor studiebeurzen met 14.5 % opgetrokken. Om de toegang van de mensen zonder papieren tot het hoger onderwijs mogelijk te maken, heeft de Franse Gemeenschap een besluit goedgekeurd dat de integratie en opvang moet verbeteren van de studenten die overeenkomstig de wet van 22 december 1999 een aanvraag hebben ingediend voor de regularisatie van hun verblijf op het Belgisch grondgebied. Met dit besluit wil men deze studenten vrijstellen van het specifiek inschrijvingsgeld die alle studenten van buiten de Europese Unie dienen te betalen.

De Franse Gemeenschap zal in het kader van de positieve discriminatie, opvang en inschakeling van nieuwkomers opnieuw budgettair investeren, een middenkoers uitzetten inzake de verdeling van de middelen, de erkenningscriteria objectiveren, en de criteria aanpassen die rekening houden met de sociaal-economische toestand van de buurten waaruit de leerlingen afkomstig zijn. In het secundair onderwijs bedraagt het totale bedrag van de basisallocaties voor positieve discriminatie 9,16 miljoen € (begroting 2001). Van deze enveloppe gaat 5,64 MIO € naar extra personeel voor de instellingen van het secundair onderwijs van de Franse gemeenschap.

Daarnaast worden 'Rosetta'-banen ingeschakeld voor de begeleiding van de nieuwkomers op school. Er komt bijzondere steun aan de scholen die vele jongeren opvangen uit vluchtelingencentra en er worden modules ingevoerd voor de voortgezette opleiding van leerkrachten die verband houden met de opvang van niet-vergezeld minderjarigen. Voor het opstarten van overbruggingsklassen is voorzien in een budget van 0,41 MIO € voor 2001, en 0,61 MIO € voor 2002.

Er wordt een studie uitgevoerd over de schoolkosten in het basisonderwijs (6197 € in 2000) en een studie over de toegang tot pre-scolair onderwijs voor modale gezinnen (58254 € in 2001).

Voorzien in toegankelijke en betaalbare gezondheidszorgen

Ondanks de goed uitgebouwde sociale zekerheid blijken nog altijd financiële drempels de toegang tot de gezondheidszorg te belemmeren. Die zullen stelselmatig worden weggewerkt.

Op Federaal niveau wordt de directe toegankelijkheid van de zorg bevorderd.

Ingevolge het systeem van het globaal medische dossier worden de **remgelden voor raadplegingen bij de huisarts** verlaagd (vanaf 1.5.2002 veralgemeend tot gehele bevolking); voor chronisch zieken en weinig mobiele ouderen geldt dit ook voor huisbezoeken. Budget: 12,39 miljoen €.

Er komt een administratieve vereenvoudiging en sensibilisering tot meer **gebruik van de regeling van derde betalende voor ambulante verstrekkingen, door specifieke groepen.**

De toegankelijkheid van preventieve zorg wordt bevorderd via **100% terugbetaling** van de prestaties in kader van ziekteverzekering (gerealiseerd voor hepatitis B preventie en borstkankerscreening).

Tussenkomen in de medische en andere kosten

De **Duitstalige Gemeenschap** zal verder onkosten door ziekte voor personen die zwaar ziek zijn en die onvoldoende gedekt zijn door een ziekteverzekering (vooral personen met het statuut van zelfstandige, of ze nu voor kleine risico's verzekerd zijn of niet), medefinancieren. Zij worden immers geconfronteerd met een dubbele problematiek: enerzijds de arbeidsonbekwaamheid en verlies van inkomsten en anderzijds de aangroei van kosten voor gezondheidszorgen waarmee onvoldoende rekening gehouden wordt door de ziekte – en invaliditeitskassen.

In **Vlaanderen** wordt er een zorgverzekering opgezet. De zorgverzekering heeft de bedoeling de niet medische kosten van zorgbehoevenden mede te dekken door een verzekering. Zorgbehoevenden zijn diegenen die afhankelijk worden van anderen. Hiermee wil de Vlaamse overheid anticiperen op de hoge kosten waarmee deze categorie burgers worden geconfronteerd en erkennen dat diegenen die instaan voor de mantelzorg een belangrijke taak op zich nemen. Door een solidair stelsel waarin iedereen voor iedereen betaalt, zonder enige zekerheid ooit van de verzekering te moeten gebruik maken, schept de Vlaamse overheid de noodzakelijke verbondenheid met de groep zorgbehoevenden in de samenleving. De hoge kosten waarmee zwaar

zorgbehoevende worden geconfronteerd kan immers de aanleiding vormen waardoor mensen in armoede geraken. Daarnaast dreigen zij die reeds in armoede leven ook uitgesloten te worden van de nodige zorg wanneer die behoefte ontstaat. De zorgverzekering wil de solidariteit met die zorgbehoevenden concreet gestalte geven.

Uitbouw toegankelijke eerstelijnsgezondheidszorg

Het **Waals Gewest** wil werk maken van een geïntegreerd beleid op het vlak van gezondheidszorgen dat de nadruk legt op eerste lijn, specifiek waar het gaat om risicogroepen. De versterking, het promoten en de ontwikkeling van de **eerstelijnszorgen**, en daarmee samenhangend een snelle toegang tot de zorgen voor de minstbedeelden via een reeks proefprojecten die sedert eind 2000 gefinancierd worden en (inzonderheid) betrekking hebben op de volgende groepen : vreemdelingen : immigranten, ballingen, vluchtelingen, asielzoekers ... (Namen); kwetsbare bevolkingsgroep van Seraing en van de Longdoz-wijk in Luik, van de Marchienne Docherie-wijk in Charleroi; drugverslaafden en mensen met psychiatrische problemen (Doornik). Het resultaat dat wordt beoogd is de configuratie van een herbruikbaar model. Het project loopt tot eind 2001. Het budget bedraagt 0,49 MIO €.

De reglementering inzake centra voor sociale dienstverlening zal gewijzigd en uitgebreid worden (**decreet betreffende de sociale inschakeling**), zodat ruimer kan worden opgetreden en beter kan worden ingespeeld op de eigenlijke problemen van sociale integratie. Het gaat hier vooral om die bevolkingsgroepen die geen aansluiting meer vinden bij de maatschappij, voor wie de klassieke socio-professionele inschakelingsprogramma's geen nut hebben en voor wie diepgaandere initiatieven op lange termijn ondernomen moeten worden. Dat project zal ingeschreven worden op de begroting 2002.

De taken van de bestaande diensten worden geanalyseerd en herzien zodat ze beter beantwoorden aan de noden van de kwetsbare bevolkingsgroepen. Dat geldt vooral voor : de coördinatiecentra voor thuiszorg en diensten aan huis; de sector van de geestelijke gezondheid en van de psychiatrie; de diensten voor familiehelp. Het actie-onderzoek zal afgerond zijn tegen juni 2001 (budget 24789 €). De implementatie is gepland voor de eerste semester van 2002 (budget 2,9 MIO €).

Uitbouw van **verenigingen voor geïntegreerde zorgverlening** : gezondheid van de minstbedeelden met verplicht gratis zorgverstrekking aan iedereen die geen bestaansmiddelen heeft of niet verzekerd is. Vanaf eind 2001 worden 4 nieuwe centra per jaar opgestart (2000/2001) (budget 0,49 MIO €)

Het nastreven van de doelstellingen 'gelijkheid in gezondheid' vergt een lage instapdrempel van het aanbod aan preventieve gezondheidszorg. Voor Vlaanderen betekent dat een doelgroepgerichte aandacht.

Er worden duidelijke verschillen in kindersterfte genoteerd in functie van de sociale beroepsgroepen. Vandaar dat de gratis vaccinatiekorf voor kinderen zal uitgebreid worden.

Vrouwen uit de minder goedgevoerde socio-economische categorieën laten zich minder dan andere vrouwen of zelfs niet screenen naar baarmoederhalskanker. Hetzelfde fenomeen wordt vastgesteld voor mammografisch onderzoek gericht op de vroegtijdige detectie van borstkanker. In de loop van 2001 zal het gratis aanbod van borstkankerscreening gepropageerd worden bij alle lagen van de bevolking. De bedoeling bestaat er in om alle vrouwen uit de leeftijdscategorie van 50-69 jaar om de

twee jaar mammografisch te screenen. Een Vlaamse gezondheidsdoelstelling stelt dat tegen 2002 moet gestreefd worden naar een participatiegraad van 75%.

Uit onderzoek is gebleken dat de grootste risicogroep voor zelfmoord jonge, ongehuwde en economisch inactieve mannen en vrouwen zijn die geen hogere opleiding hebben genoten. Dit toont het belang aan van een goede eerste lijnsopvang van mensen uit de sociaal-economisch zwakkere milieus om depressies tijdig te herkennen en behandelen.

Er komt een decreet op de preventieve gezondheidszorg. Hierin zal bijzondere aandacht besteed worden aan die bevolkingsgroepen die meer blootgesteld zijn aan bepaalde risico's of minder neiging of kansen hebben om zelf de determinanten m.b.t. hun gezondheid te optimaliseren.

Uiteindelijk is het de bedoeling om elke dienst of voorziening aan te spreken op hun zorg om in de reguliere werking bijzondere aandacht te besteden aan de kansarme doelgroepen.

6.2.Voorkoming van uitsluitingsrisico's

Inschakeling van risicogroepen op de arbeidsmarkt bevorderen

Het aanbieden van reële kansen op toetreding tot de arbeidsmarkt **volstaat niet** ! Om ervoor te zorgen dat de sociale insluiting van de personen uit dit doelpubliek effectief plaatsvindt, moeten zij eveneens garanties krijgen op blijvend werk. Naast de reeds genoemde initiatieven ter integratie van de zogenaamde "minder begunstigde groepen" zoals de werkgeversgroeperingen en de invoeginterim het uittrekken van 0,10 % van de loonmassa voor de opleidingen en de tewerkstelling van risicogroepen gekoppeld aan het 'contract-opleidingskrediet' in het Waals Gewest (€ 1,6 miljoen) en het promoten van ICT-opleidingen bij deze doelgroepen werden ook andere maatregelen genomen om tegemoet te komen aan de behoeften van personen met een handicap, allochtone werknemers en etnische minderheden om hun inschakeling op de arbeidsmarkt te bevorderen (in Vlaanderen werd met de sociale partners overeengekomen het beginsel van de evenredige participatie centraal te stellen in het werkgelegenheidsbeleid) :

- op het vlak van de tewerkstelling van personen met een handicap wordt, naast het invoeren van het minimumloon in beschutte werkplaatsen vanaf juni 2000, hun toegang tot de federale tewerkstellingsprogramma's vereenvoudigd dankzij een aantal maatregelen die ervoor zorgen dat het aanvaarden van een job geen negatieve gevolgen meer heeft voor het 'inkomen' van de persoon met een handicap. Ook in Vlaanderen, dankzij het protocol dat in de lente van 2000 werd afgesloten tussen de Minister van Werkgelegenheid en de VDAB, en in de Duitse Gemeenschap, dankzij het akkoord tussen het Agentschap voor de integratie van personen met een handicap en het Arbeitsamt, werd een kader gecreëerd voor een zo groot mogelijke inschakeling van personen met een handicap op de arbeidsmarkt en werd een omkadering gecreëerd van de begeleidingsdiensten van het arbeidstraject in het lokale werkgelegenheidsbeleid. Behalve de huidige inspanningen op het vlak van opleidingen voor deze doelgroep (€ 9,65 miljoen), maakt de Vlaamse Regering een bijkomend bedrag vrij van €2,34 miljoen ;

- het Waals Gewest richt zijn werkzaamheden op 'moeilijk in te schakelen personen'), onder meer door het professionaliseren van de werkzaamheden en door het inzetten van 'sociale tussenpersonen' die wie in de marge van de maatschappij zit (daklozen,

druggebruikers, prostituees) bijstaan en sociaal begeleiden, goed voor een budget van € 12,4 miljoen in 2001. Zij bouwt een subsidiëringssysteem uit voor de gemeenten om de sociale uitsluiting te bestrijden en het sociale netwerk te herstellen in de wijken en om de sociale en professionele integratie van de kwetsbare bewoners aan te moedigen: het gaat om geïntegreerde sociale plannen die zich tot doel stellen in meer dan honderd Waalse gemeenten alle betrokken actoren te verenigen om de complementariteit van de acties te verzekeren en om in de praktijk in te gaan op de vastgestelde noden. Deze acties gaan van opleiding door werk tot het oprichten van micro-ondernemingen voor diensten aan de gemeenschap, tot alfabetisering, begeleiding bij huiswerk, straatwerk, ... Essentieel is de soepelheid van het systeem dat een adequate aanpassing aan de realiteit van het terrein toelaat.

- zoals sinds 1993 jaarlijks gebeurt, heeft de federale Regering in november 2000 besloten om via het Impulsfonds voor migrantenbeleid (IFMB) 12 federale projecten te financieren ten bedrage van € 1,4 miljoen ter integratie van geïmmigreerde personen (met name de integratie van allochtonen in het politiekorps, de strijd tegen discriminatie bij aanwerving en het onthaal van de nieuwkomers). Daarnaast financiert zij 305 projecten op het niveau van de Gemeenschappen en de Gewesten voor een bedrag van € 6 miljoen ;

- tenslotte werd een plan ter bestrijding van het racisme en elke andere vorm van discriminatie goedgekeurd in de Ministerraad. Enkele van de daarin opgenomen voorstellen hebben betrekking op het ondernemingsleven en de arbeidsverhoudingen. Zo kan een werknemer die een klacht heeft ingediend wegens discriminatie niet meer worden ontslagen, behalve omwille van een motief dat vreemd is aan zijn klacht en kan hij, indien hij toch wordt ontslagen, weer in zijn functie worden hersteld. Deze maatregelen werden in het bijzonder genomen op basis van richtlijn 2000/43/EC van de Europese Raad van Ministers, inzake de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen zonder onderscheid van ras of etnische afkomst en de richtlijn van 17 oktober 2000 die een algemeen kader creëert ter bevordering van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het vlak van werkgelegenheid en arbeid;

- daarbij komt de doelstelling die in de omzendbrief van april 2000 werd aangehaald inzake de toegang tot de arbeidsmarkt voor kandidaat-geregulariseerden die ervoor moet zorgen dat de betrokken personen in menswaardige omstandigheden kunnen leven en dat diegenen die een job hebben gevonden, hun beroepsbezigheid kunnen uitoefenen.

Dit werd in Wallonië en in de Franse Gemeenschap overgenomen: de toegang tot de opleidingen werd vereenvoudigd (integratie- en alfabetiseringsactiviteiten in het kader van een pilotactie van de federale Regering en afschaffing van het inschrijvingsgeld voor studenten die een aanvraag tot regularisatie van verblijf indienen).

In Vlaanderen bleek het actieplan voor allochtonen dat in juli 2000 werd goedgekeurd, erg succesvol : in november 2000 werden al meer dan 70 positieve actieplannen voor etnische en culturele minderheden en 16 'beste praktijken' in de deelnemende bedrijven geteld.

Om een betere oriëntatie op de arbeidsmarkt te verzekeren en bij te dragen tot de integratie van de nieuwkomers werd € 2,70 miljoen toegekend aan de VDAB.

Tenslotte werden in de lente van 2000 de charters 'Ondernemers tegen racisme' en 'Ondernemers voor diversiteit' goedgekeurd.

Preventie van uitsluitingrisico's door inkomenscrisissen

Bijkomende maatregelen – beperkt in tijd en afhankelijk van het inkomen- zullen door de federale regering uitgewerkt worden om **éénoudergezinnen** te helpen een crisissituatie of overgangssituatie door te komen.

Om een einde te maken aan de **plaatsing van kinderen om economische redenen**, zal een door de federale regering een dialoog worden opgestart met de Gemeenschappen, in overleg met de sociale actoren, met het oog op het uitwerken van een bundel sociale en economische preventieve maatregelen op het vlak van gezondheid, huisvesting en onderwijs.

Verminderen van de uitsluitingsrisico's op het vlak van huisvesting

Om de risico's op uitsluiting op de huisvestingsmarkt ter beperken worden inspanningen geleverd om de verhouding tussen de kwaliteit en de huurprijs te herstellen, de huurwetgeving te optimaliseren en de positie van de huurder te versterken.

Versterken positie huurder

Zonder afbreuk te doen aan de bestaande rechtsregels zullen door de Federale overheid bemiddelingscommissies worden opgericht die de verschillende actoren bijeenbrengen en die op een preventieve en curatieve manier huurgeschillen zullen aanpakken.

In het **Vlaams Gewest** komt er een verdere ondersteuning en uitbouw van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en dienstverlening van de huurdersbonden. Momenteel zijn in Vlaanderen 7 huurdersbonden actief, die in ongeveer 30 steden en gemeenten informatie en advies verstrekken i.v.m. alle aspecten van het wonen in een huurwoning. De huurdersbonden spelen een belangrijke rol in het (juridisch) ondersteunen van huurders, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbare en kansarme, en in de belangenbehartiging van de huurders in het algemeen.

Afstemmen verhouding huurprijs-kwaliteit

De regering onderzoekt tegen eind 2001 of de huurwet kan aangepast worden in de zin dat er een meer billijke relatie komt tussen de huurprijs en de kwaliteit, gemeten op basis van objectieve criteria

Preventie van uitzettingen

Uitzettingen uit sociale woningen krijgen een strikte omkadering en zijn niet meer mogelijk in de winterperiode, behoudens in werkelijk uitzonderlijke gevallen.

Optimaliseren overgang onderwijs - arbeidsmarkt

De aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt loopt vaak mank. De overgang tussen het **onderwijs, inzonderheid het technisch- en beroepsonderwijs**, en de arbeidsmarkt zal dan ook geoptimaliseerd worden. Bijzondere aandacht zal daarbij uitgaan naar de combinatie deeltijds werken – deeltijds leren, enz. Bovendien is er de vaststelling dat er nog een waterval-systeem bestaat dat kinderen uit kansarmere milieus afleidt naar technisch en beroepsonderwijs. Onderwijsvormen die bovendien kampen met een imago-probleem.

Om hier aan het hoofd te bieden zal de **Vlaamse Gemeenschap** de bestaande convenants herwerken zodat een luik 'stage' zal worden opgenomen. Er komt een nieuwe circulaire i.v.m. de inrichting van het schooljaar waarin het onderdeel 'stage' opnieuw wordt ingevuld. ER wordt verder gewerkt aan de harmonisering van de bestaande systemen voor deeltijds werken/deeltijds leren. De regelgeving deeltijds onderwijs wordt aangepast opdat leerlingen in de drie dagen buiten onderwijs, effectief werkervaring zouden opdoen. Initiatieven waarbij een databank met stageplaatsen ter beschikking wordt gesteld van de scholen wordt verder ondersteund.

In samenwerking met de VDAB, wordt een lespakket uitgewerkt in het kader van de Campusactie Er wordt ook werk gemaakt van de opwaardering van het technisch – en beroepsonderwijs door campagnes ter bevordering van het TSO/BSO worden verder gezet (bvb. Pet af voor technisch onderwijs), informatiecampagnes vanuit de sectoren worden ondersteund , het operationeel maken van een aantal Regionaal Technologische Centra, de evaluatie van het experiment met het modulaire onderwijs en instappen van een nieuwe groep scholen met hun leerlingen, het opstarten werking rond de erkenning van elders verworven competenties (EVC), de implementatie van de resultaten rond de doorlichting i.v.m. technologische opvoeding in het basisonderwijs en het secundair onderwijs, het scheppen van een ruimere omkadering en dus een betere begeleiding voor jongeren TSO/BSO door erop toe te zien dat de uren, bestemd voor die groep, ook voor die groep worden aangewend en ten slotte het verder differentiëren van het puntenpakket voor ondersteunend personeel waarover de scholen kunnen beschikken

In de **Duitstalige Gemeenschap** wordt in het kader van de oprichting van een nieuw technologisch centrum binnen een secundaire school, de toegangsmogelijkheid tot dit centrum geboden aan middelbare scholen en klassen en aan de FOREM . De planningsfase eindigt in 2002; budget: ± 3,9 mio € (gebouw) ; 2,47 mio € (technische uitrusting)

De **Fransse Gemeenschap** zal investeren in de bevordering van het onderwijs met een alternerend onderwijsprogramma en zal werken aan de verdere uitbouw van vormingscentra met een alternerend onderwijsprogramma:

- bevordering van het alternerend onderwijs en reorganisatie van de CEFA's (Centres d'Education et de Formation en alternance) (heroriëntering van de middelen die thans beschikbaar zodat deze ook kunnen gaan naar de jongeren uit de CEFA's, nieuwe begeleidingsformules invoeren en een socialiseringsmodule oprichten) ;
- wil om de alternerende opleiding te bevorderen door het optrekken van de perspectieven (hogere technici);

- uitbouw van de overbruggingsmogelijkheden in het kader van de bevordering van alternerend onderwijs.

Er zal worden nagegaan of het kwalificatieonderwijs afgestemd is op de realiteit inzake de bestaande arbeidsplaatsen in overheidsbedrijven of privé-ondernemingen en er worden kwalificatie- en opleidingsprofielen vastgesteld door de Gemeenschapscommissie voor beroepen en kwalificaties.

De vervoerkosten worden ten laste genomen opdat ze geen belemmering vormen voor de toegang tot de bekwaamheidscentra van het Waals Gewest

Er wordt geïnvesteerd in een nieuwe pedagogische uitrusting van de technische scholen en de beroepsscholen :

- tussenkomst van het fonds voor de uitrusting van het technisch onderwijs en het beroepsonderwijs ten bedrage van 6,19 MIO € (samenwerkingsakkoord met het Waals Gewest);
- project voor de recuperatie van materiaal van ondernemingen – huur van een opslagruimte, 21070 € lasten inbegrepen).

Er wordt een project opgestart voor de oprichting van centra voor spitstechnologie die de bekwaamheidscentra geografisch en sectoraal aanvullen.

Preventieve aanpak van sociale uitsluiting door gezondheidsproblemen

De federale overheid wil verarming door gezondheidsproblemen voorkomen door te voorzien in voldoende inkomenswaarborgen: vanaf 1 juli 2001 worden de minima voor invaliditeit verhoogd.

Budget: 29,62 miljoen € op jaarbasis.

De uitkering voor hulp van derden in kader van invaliditeit werd verhoogd en toegankelijk gemaakt vanaf de vierde maand van arbeidsongeschiktheid.

Er wordt voorzien in een vlottere overgang naar de arbeidsmarkt voor zieken en invaliden via betere cumulatierregels uitkering/arbeidsinkomen. Budget voor 2002 – 5,2 miljoen €.

De Federale overheid wil voorzien in een algemene bescherming tegen oplopende gezinsuitgaven voor persoonlijke aandelen voor verzekerde prestaties van de ziekteverzekering: vanaf 2001 wordt stapsgewijze een systeem van plafonnering van deze uitgaven in functie van het gezinsinkomen ingevoerd (**maximale gezondheidsfactuur**). De maximumfactuur stelt een absoluut plafond aan de remgelden die door een feitelijk gezin in de loop van een kalenderjaar worden betaald voor noodzakelijke en terugbetaalde gezondheidszorgen. Hieronder vallen: de verzorging door artsen, verpleegkundigen en paramedici; technische verstrekkingen zoals chirurgische ingrepen en diagnostische technieken; essentiële en noodzakelijke geneesmiddelen; hospitalisatiekosten en bepaalde materiaalkosten. De hoogte van het plafond varieert in functie van het inkomen van het feitelijk gezin en varieert van 446 € tot 2478 €. Voor gezinnen met een inkomen tot 20823 € per jaar gebeurt de terugbetaling snel van zodra het plafond wordt overschreden. Voor de gezinnen met hoger inkomen gebeurt de terugbetaling bij de verrekening van de belastingen. Voor kinderen tot vijftien jaar wordt en bijkomende bescherming voorzien, door hun uitgaven steeds te beperken tot maximum 644 €. De maximumfactuur wordt stapsgewijze ingevoerd vanaf 1.1.2001.(Budget voor 2001: 347050 €).

6.3. Optreden ten behoeve van de meest kwetsbaren

Reïntegratie van langdurig werklozen op de arbeidsmarkt

Aanvullend op de diverse preventieve acties biedt de Belgische overheid de langdurig werklozen ook reële mogelijkheden om werkervaring op te doen en opnieuw aan het arbeidsproces deel te nemen. Het betreft hier een ruime waaier van maatregelen zoals de doorstromingsprogramma's, het voordeelbanenplan, de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen (PWA's), de verschillende programma's ter activering van de uitkeringen en de maatregelen getroffen in het kader van de bestrijding van de werkloosheidsvallen net als enkele specifieke schikkingen ten gunste van oudere werknemers teneinde hun actieve leven te verlengen.

Twee specifieke maatregelen zijn bedoeld voor langdurig werklozen en bestaansminimumtrekkers: de werkgeversgroeperingen en de invoeginterim.

Het systeem van «werkgeversgroepering», ingevoerd door de regering op 1 oktober 2000, houdt in dat verschillende bedrijven samengebracht worden in een autonome juridische structuur met als enige doelstelling werknemers uit de doelgroep ter beschikking te stellen aan alle leden van deze groepering. Dit biedt moeilijk te plaatsen werkzoekenden extra kansen op een voltijdse job als loontrekkende in het kader van een contract voor onbepaalde tijd. Bovendien geeft deze formule de bedrijven de gelegenheid om, met inachtnaam van alle wettelijke en conventionele voorschriften, een beroep te doen op extra werkkrachten zonder de logge administratie die normaal gepaard gaat met het beheer van de contracten. Het Waalse Gewest voegde hier nog een extra bepaling aan toe (groupements d'employeurs d'insertion par la qualification (GEIQ)- groepering van werkgevers voor integratie door kwalificering-), gericht op risicogroepen: de groepering kan hiervoor een begeleider in dienst nemen en de werknemer zelf kan een opleiding volgen.

De invoeginterim, ontwikkeld in het kader van het «Lenteprogramma: wie werkt, wint » wil sinds 1 oktober 2000 deze zelfde doelgroep een voltijdse job voor onbepaalde tijd bieden, betaald volgens het barema van de sector waarin wordt gewerkt. Zij worden begeleid en krijgen een opleiding in functie van de noden van de bedrijven of van een specifieke sector. Om hun inschakeling op de arbeidsmarkt te vergemakkelijken, kunnen zij hun overeenkomst met het uitzendbureau opzeggen mits een opzeg van 7 dagen

In 2000 werd in **Vlaanderen** aan meer dan 3.000 reeds langer dan 2 jaar ingeschreven werklozen een concrete werkervaring voorgesteld en voor de periode 2000-2004, wordt de creatie van 7.500 bijkomende werkervaringsplaatsen voorzien.

Het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** rekent voor 2001 op een consolidatie van de middelen toegekend aan de instrumenten voor een maatschappelijke en professionele reïntegratie door een toename van de steun van het Europees Sociaal Fonds (ESF) enerzijds en door het afsluiten van een akkoord met de non profitsector anderzijds

Het **Waalse Gewest** vervolledigt de Federale doorstromingsprogramma's en richt de gewestelijke zendingen opnieuw op hun rol in de verankering van de werkgelegenheid

Versterking van de aandacht voor risicogroepen op het vlak van huisvesting

Binnen een globaal huisvestingsbeleid dat door de Gewesten wordt gevoerd, wordt plaats ingeruimd voor doelgroepen die specifieke behoeften hebben of (tijdelijk) nood hebben aan specifieke ondersteuning.

Het **Waals Gewest** werkt aan de versterking van woonvormen die beter kunnen beantwoorden aan sommige noden (betere kennis):woningen voor daklozen, woningen die aangepast zijn aan de evoluerende gezinssamenstellingen en aan personen met een handicap.Het Waals Gewest oriënteert haar acties bij prioriteit naar buurten die het meest verwaarloosd zijn. De zones waar bij voorrang initiatief kan komen, wordt geactualiseerd.

Via een wijziging van de **Vlaamse** wooncode wordt de nauwere samenwerking tussen sociale huisvestingsmaatschappijen en de welzijnssector aangemoedigd. De wijziging laat toe dat woningen kunnen onttrokken worden aan het sociaal huurstelsel en ter beschikking worden gesteld aan openbare instanties zoals het OCMW of welzijnsorganisaties voor **nood- en/of kortopvang** voor specifieke doelgroepen.

Versterking aandacht voor specifieke doelgroepen in het onderwijs

Ook in het onderwijs zal er naast een globaal beleid aandacht worden gegeven aan specifieke doelgroepen.

Personen met een handicap

Door middel van een integratiepool samengesteld uit specialisten op dat gebied (gespecialiseerde onderwijzers, paramedisch personeel), wil de **Duitstalige Gemeenschap** enerzijds de integratie van de leerlingen met een handicap in het reguliere basisonderwijs bevorderen en anderzijds zorgen voor een geestesverruiming van de andere kinderen ten opzichte van kinderen met een handicap. Dit project is lopend. De timing is voorzien voor 01.09.2003 ten laatste. Budget: kosten voor een leerling die geïntegreerd wordt: 12394 € per jaar. In dit kader worden op dit ogenblik 60 leerlingen geïntegreerd.

Om tegemoet te komen aan het probleem van de **dyslexie**, wordt een vormingsprogramma voor leerkrachten georganiseerd.

Kansarmen

De **Franse Gemeenschap** zal de banden tussen cultuur en onderwijs versterken door een project op poten te zetten dat een artistieke samenwerking inhoudt tussen een culturele actor en een school met positieve discriminatie. Dat moet toelaten dat leerlingen uit wijken met een concentratie aan armoede en achterstelling deelnemen aan artistieke activiteiten (123946 € per jaar voor 2001, 2002 en 2003).

Migranten

Bovendien zullen in de **Duitstalige Gemeenschap** passende maatregelen genomen worden ter ondersteuning van jonge vreemdelingen (vooral asielzoekers) met taalproblemen. Ondersteuning van jonge vreemdelingen – schooljaar 2000-2001: omkadering van de scholen: 111552 €; bijkomende uitrusting: 12394 €.

In **Vlaanderen** wordt het AMD-project (jaargang 2) opgevolgd, wat staat voor Aansluiting en Maatschappelijke Differentiatie in de Lerarenopleiding. Dit project tracht meer kansarme en/of migrantenstudenten naar de lerarenopleiding te kanaliseren en de opleiding inhoudelijk bij te sturen voor de problematiek en de doelgroep. Tegen 30.06.2001 komt er een rapport (budget 495.787 €)

Zorgverbreding

In het kader van een doelgroepenbeleid komt er in **Vlaanderen** een gelijke kansendecreet (31.12.2001) met zowel een principiële kant (cfr. actief toegangsbeleid, rechtspositie van leerlingen,...) als een praktisch didactische kant (bijgestuurd beleid rond onderwijsvoorrang en zorgverbreding) (bovenop de voorziene 0,03MIA € is 7,1 MIO € voorzien voor zorgverbreding).

Versterken aandacht voor specifieke groepen op vlak van gezondheid

In het kader van een gezondheidsbeleid zijn er doelgroepen die een specifieke benadering zullen krijgen. Soms is die aandacht ingegeven door de aard van het ziektebeeld, soms door de sociale context.

Kansarme groepen

Het **Waals Gewest** zal twee pilootprojecten ontwikkelen in Luik en Charleroi (**sociale schakels**) om de minst bedeelden te hulp te komen en vooral die personen die, omdat ze geen aansluiting meer hebben op de maatschappij, geen beroep wensen te doen op de bestaande voorzieningen. De sociale relais willen 24u op 24 een snelle steun verschaffen op sociaal vlak en op vlak van gezondheidszorg met een bijzondere aandacht voor een interactief partnerschap met de bestaande structuren. De doelgroepen zijn: de daklozen, de personen die op straat leven, de verslaafden, de mannelijke en vrouwelijke prostituees en alle personen die zich in een zware sociale noodsituatie bevinden. Na evaluatie van de pilootactie, kan het experiment uitgebreid worden tot andere entiteiten en/of subgewesten en zal ze het voorwerp uitmaken van een specifieke reglementering.

Het beoogde resultaat bestaat erin dat de vragen van de doelgroep (de personen die totaal uitgesloten zijn van de maatschappij) op een gecoördineerde wijze worden opgevangen, door een netwerk uit te bouwen van de privé- en de overheidsactoren. Dit project loopt reeds (budget 2,23 MIO €).

De vaststelling van zwaarlijvigheid bij kansarme groepen en de consumptie van 'fast food' en van calorierijk voedsel, dat arm is aan voedende bestanddelen, lagen aan de basis voor nieuwe initiatieven op het vlak van gezondheidsopvoeding binnen de **Duitstalige Gemeenschap**. Een nieuw project voor personen die financiële steun genieten van het OCMW zal hen voorstellen aan basis kooklessen deel te nemen. Met deze lessen kunnen verschillende doelstellingen gerealiseerd worden: elementaire kookkunst aanleren, aankopen leren doen in overeenstemming met het beschikbaar budget, aanbrenge van de basisbegrippen van een gezonde voeding aangepast aan

de seizoenen, appreciëren van een gemeenschappelijk initiatief van personen die in vergelijkbare omstandigheden leven

Geestelijke gezondheidszorg

De federale overheid wil werk maken van een zo ambulant mogelijk georganiseerd geestelijke gezondheidszorg. Daartoe worden zorgvernieuwend initiatieven voor psychiatrische zorg in de thuissituatie genomen en dagactiviteitencentra gesubsidieerd. In overleg met de gemeenschappen en gewesten zal bekeken worden hoe de drempel van de bestaande structuren verlaagd kan worden, dan wel of andere structuren of methodieken, zoals bijvoorbeeld thematische zelfhulpgroepen, kunnen ontwikkeld worden.

Chronisch zieken

De federale regering organiseert zorg op maat van doelgroepen door oa de installatie van een Wetenschappelijke Raad voor Chronisch Zieken op 21 december 1999. Opdracht: een chronisch ziekenbeleid vorm en inhoud geven dat de zorgvernieuwing tot stand brengt voor chronische aandoeningen waar een meer geïntegreerde aanpak een duidelijke meerwaarde oplevert (chronische pijn, diabetes, astma en COPD...): de geboden zorg dient een totaalaanpak te omvatten voor de problemen waar de chronisch zieke mee wordt geconfronteerd: toegang tot en kwaliteit van zorg, toegang tot arbeidsmarkt, maatschappelijke insluiting, betaalbaarheid.

Budget: 38.832 € miljoen voor 2001

Ook zal de sociale discriminatie van mensen met diabetes werd grondig geanalyseerd. De beleidsmatige vertaling van deze analyse staat de komende maanden op de agenda en zal zich niet beperken tot het specifieke domein van diabetes.

TBC

Om de problematiek van TBC in steden aan te pakken, zullen door de federale regering stappen worden gezet in samenspraak en overleg met De Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding vzw (VRGT) en de Fondation contre les Affections Respiratoires et pour l'Education à la Santé asbl (FARES) om daklozen, Vierde wereld-en en illegalen te bereiken. Tussen 01/07/01 en 30/06/03 wordt een sensibiliseringsstrategie uitgewerkt naar organisaties die met de hoger vermelde doelgroepen werken: OCMW's, onthaalhuizen, voedselbedelingsdiensten, Artsen zonder Grenzen, ziekenhuisbewakers,... Een element in de sensibiliseringscampagne is de discussie met het werkveld over de opsporingsaanpak (kan verschillen van regio tot regio, zelfs van stad tot stad). Daarna wordt ook werk gemaakt van Opsporing (actief en passief) door gecontacteerde personen te inventariseren en het systeem van gratis diagnose uit te breiden om ten slotte de toegangsdrmpel tot medische zorgen te verlagen.

Territoriale aanpak

Het optreden in probleemwijken is één van de vier prioriteiten van deze as : sociale binding, kwetsbare doelgroepen, stedelijk weefsel, samenleving en, meer in het algemeen, het verband met "gezonde steden/gemeenten" voor de Franse Gemeenschap.

6.4. Mobilisatie van alle actoren.

Geïntegreerde aanpak van huisvestingsproblematiek

De bevoegdheden voor huisvesting zitten vooral bij de Gewesten en wat de huurwetgeving betreft, bij de federale overheid. Alle regeringen schrijven zich in een strategie van overleg en afstemming. Dit slaat niet alleen op de relaties Federaal gefederaliseerde regeringen, maar ook op de afstemming met andere actoren, vooral op het lokale vlak.

Het **Waals Gewest** onderstreept de belangrijke rol die de 'agences immobilières sociales', (sociale immobiliënkantoren) de 'régies de quartier' (buurtregieën), en het 'Fonds du logement des Familles nombreuses de Wallonie' (Woningfonds voor Kroostrijke families van Wallonië) spelen in het kader van sociale inschakeling via huisvesting.

Sinds ongeveer twee jaar heeft de **Brusselse Regering** resoluut de nadruk gelegd op projecten die binnen de totaliteit van de sociale huisvesting het sociaal weefsel kunnen herstellen en die kunnen beantwoorden aan de problemen en de moeilijkheden van de steeds kwetsbaardere huurders.

12 projecten voor sociale cohesie zijn opgestart. Deze projecten worden uitgevoerd in partnerschap, op lokaal niveau, tussen operatoren uit het verenigingsleven, de betrokken vastgoedmaatschappijen van de overheidssdienst, de gemeentes en het gewest. Zij willen vooral de dialoog tussen de huurders onderling en tussen deze laatste en de SIPS aanmoedigen en herstellen, maar ze beogen ook een integratie van de problematiek waarmee de huurders in hun wijk geconfronteerd worden.

In 2001 zal het gewest sociale werkers ter beschikking stellen van de SISP om de sector van de sociale begeleiding van de huurders te versterken (krediet van 28 miljoen).

Ter ondersteuning van het lokaal woonbeleid van gemeenten die geconfronteerd worden met significante woonproblemen, worden in het **Vlaams Gewest** middelen voorzien om specifieke gemeentelijke en intergemeentelijke initiatieven en samenwerkingsverbanden i.v.m. wonen te stimuleren. Het betreft initiatieven zoals de invoering van een éénloketsysteem, het uitbouwen van intergemeentelijke samenwerking (o.a. rond kwaliteitsbewaking) en het uitbouwen van (inter)gemeentelijke woonwinkels. Concreet wil de Vlaamse overheid hiermee zorgen voor een verdere implementatie en optimalisering van de bestaande huisvestingsinstrumenten; een betere doorstroming van informatie naar de burgers; een beter geïntegreerde aanpak van woonproblemen op maat van de lokale mogelijkheden en beperkingen; het verhogen van de deskundigheid van de betrokken actoren.

Ondersteunen privaat initiatief op vlak van onderwijs

In het **Waals Gewest** wordt het Gelijkekansenbeleid uitgebouwd, met name door een verhoogde en meer doelgerichte steun aan het verenigingsleven en de alfabetiseringsstructuren (classe-passerelle).

Uitbouw geïntegreerd gezondheidsbeleid

De uitbouw van een geïntegreerd gezondheidsbeleid vergt een afstemming op en samenwerking tussen alle betrokken actoren. Ook de armen en mensen die sociaal uitgesloten zijn, zelf.

Geïntegreerde aanpak

In het **Brusselse Gewest** zal iedere gemeenschapscommissie de diensten en verenigingen die werkzaam zijn op het gebied van gezondheid uitbouwen en ondersteunen, in aansluiting op de voorzieningen voor sociale bijstand en zorg dragend voor de samenhang van de gezamenlijke acties.

Op het grondgebied van het Gewest treden de federale Staat, de Vlaamse en de Franse Gemeenschap gelijkelijk op binnen hunnen bevoegdheidsgebied (RIZIV en geneeskunst voor de federale Staat; eerstelijnspreventie voor de Gemeenschappen).

Binnen de Interministeriële Conferentie voor Gezondheid, die om de drie maanden bijeenkomt, wordt gewerkt aan samenwerkingsakkoorden of –protocols.

De krachtlijnen van het project Villes Santé zijn :

- De ongelijkheden op gebied van gezondheidszorg wegwerken;
- De intersectorale samenwerking aanmoedigen en in het bijzonder de omgevingsrisico's verminderen;
- Een communautaire betrokkenheid van de begunstigten bewerkstelligen;
- Meer aandacht voor promotie voor gezondheidszorgen.

Wanneer een stad in dit project stapt, betekent dit dat zij « gezondheid brengt » in het stadsbeleid, naast de zorgverstrekking en de medische activiteiten. Idealiter zou de gezondheid moeten prevaleren bij elke beslissing die de overheid neemt, ongeacht op welk domein.

De Colleges van de gemeenschapscommissies, de plaatselijke besturen en de verenigingen hebben tot nu toe afzonderlijk actieplannen uitgewerkt, die toelaten te stellen dat ons Gewest eigenlijk een 'Ville/Région en Santé' (Gezond(e) Stad/Gewest) is zonder het zelf te weten of dat zich niet als zodanig promoot.

De plaatsing binnen een geïntegreerd perspectief, de coördinatie en de valorisatie van de acties gevoerd door actoren uit verenigingen, uit de administratie en de universiteiten uit ons Gewest, zijn in elk geval de belangrijkste uitdaging in het kader van dit project.

Een rapport over de bevordering van de gezondheidszorg in een stedelijke context zegt het volgende: « Een gezonde Stad zorgt voor een fysieke en sociale omgeving die ze voortdurend verbetert, maakt gebruik van de mogelijkheden van haar gemeenschap zodat de burgers in staat zijn elkaar te helpen bij de verwezenlijking van gewone dagdagelijkse activiteiten en bij de ontwikkeling van al hun vermogens »

Deze dimensie is van groot belang in de stedelijke en multiculturele context van Brussel.

Op **federaal niveau** is er een permanente samenwerking met armenorganisaties voor de kwalitatieve evaluatie van de toegankelijkheid van de gezondheidszorg, via het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Participatieve aanpak

Op **federaal niveau** is er een permanente samenwerking met armenorganisaties voor de kwalitatieve evaluatie van de toegankelijkheid van de gezondheidszorg, via het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Het begrip «participatie» dient concreet te worden ingevuld, wil men voorkomen dat het niet meer is dan een slogan. Het komt erop aan gezondheid overdwars op te nemen in alle gemeentelijke bekommernissen: “bij alle methoden moet een bijzondere aandacht gaan naar het overleg met en de betrokkenheid van zoveel mogelijk actoren die bij de behandelde problematiek betrokken zijn”. Vanaf 2001 zullen de lokale centra voor gezondheidspromotie om het jaar hun lokale prioriteiten kunnen bepalen en dus ook een gecoördineerd actieprogramma kunnen opstarten rekening houdend met de prioriteiten van hun bevolking; het andere jaar zullen de prioriteiten bepaald worden door de **Franse Gemeenschap**.

Beheer van een beleid dat de gezondheid promoot: het betreft hier de beleidsmatige en organisatorische samenhang van de acties (federale, communautaire en regionale aansluitingen, aansluiting van gezondheidszorgen op andere sectoren ...) alsook de instrumenten voor de besluitvorming en de sturing.

Versterking structurele onderbouw voor de ontwikkeling van een insluitingsbeleid

Een permanente en structurele aandacht voor een beleid van sociale insluiting dat uitgebouwd wordt in **dialog** met de armen en hun verenigingen zelf, veronderstelt een structurele verankering van contactpunten, overleg, ondersteuning,...

Uitbouw van een planmatige en wetenschappelijke ondersteunde aanpak

Op nationaal niveau zal het **Steunpunt** tot bestrijding van armoede, sociale uitsluiting en bestaansonzekerheid versterken worden en verder belast met het organiseren van dialoog met de verenigingen waar armen het woord nemen en het op regelmatige tijdstippen opmaken van een ‘Algemeen Verslag over de Armoede’ dat samengesteld is door en gebaseerd op de ervaringen van de armen zelf en richtinggevend is voor het armoedebeleid.

Op **Federaal vlak** zal een regelmatige **meting** van armoede overeenkomstig de binnen de EU afgesproken inkomensnormen georganiseerd worden en wordt deze informatie ook aan de Europese Commissie en de door haar aan te duiden instanties ter beschikking te stellen.

Het in de Belgische context opgezette onderzoek inzake het ontwikkelen van een set van zowel kwantitatieve als kwalitatieve **indicatoren** -met bijzondere aandacht voor het gender-effect- inzake de meting van armoede en sociale uitsluiting wordt verdergezet in permanent overleg met de door de Commissie ingestelde High Level Group on Social Protection/Committee on Social Protection.

Ondertussen is ook een onderzoek naar indicatoren vanuit een kruising van kennis tussen armen(verenigingen), universiteiten en andere betrokkenen, in ontwikkeling.

Ook in **Vlaanderen** wordt permanent geïnvesteerd in een efficiënte dataverzameling. De Vlaamse regering zal jaarlijks haar Vlaams actieplan actualiseren opdat de betrokkenen de evolutie van het beleid inzake armoedebestrijding kunnen opvolgen. Via een Permanent Overleg Armoede en halfjaarlijkse forums wordt het Vlaamse armoedebeleid in partnerschap met alle betrokkenen uitgetekend. Het permanent overleg armoede wordt zowel per beleidssector (verticaal) als intersectoraal (horizontaal) georganiseerd. In dezelfde lijn ligt het initiatief om twee forums per jaar te organiseren : een voorjaarlijks vooruitgangscongres en een toekomstverkennd congres in het najaar. Op beide forums wordt respectievelijk vanuit een praktijkgerichte en academische benadering een stand van zaken opgemaakt wat betreft het Vlaamse armoedebeleid. Door middel van een armoededecreet zal dit partnerschap ook voor de toekomst wettelijk gegarandeerd worden. De erkenning en subsidiëring van de Verenigingen waar armen het woord nemen wordt in 2001 in **Vlaanderen** prioritair per decreet gegarandeerd

Naast de algemene beleidsverklaring die uitgebreid verwijst naar de strijd tegen uitsluiting, heeft het Waals gewest een '**Contrat d' Avenir pour la Wallonie** (.2000) uitgewerkt dat een belangrijke plaats voorbehoudt aan het solidariteitsbeginsel. Deze nieuwe dynamiek gaat er van uit dat de strijd tegen alle vormen van bestaansonzekerheid, armoede en uitsluiting, zich baseert op een nauwere samenwerking tussen de verschillende instanties die daartoe zijn opgericht. In het verlengde van het Algemeen Verslag over de Armoede heeft de Waalse regering ook beslist in nauwe samenwerking met de instellingen die rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken zijn, een Rapport over de sociale cohesie op te stellen. Dit rapport valt uiteen in drie luiken : een statistisch luik dat tot doel heeft een stand van zaken op te maken over de toegang van de Walen tot de fundamentele rechten ingeschreven in artikel 23 van de Grondwet, een luik 'inventaris' vermeldt niet minder dan 86 regionale maatregelen met betrekking tot deze rechten, een luik 'analyse en aanbevelingen' tracht een getrouwe weergave te geven van de verwachtingen van mensen die op het terrein actief zijn en wil een referentiekader aanbieden voor beleidsverantwoordelijken.

Ondersteunen ervaringsdeskundigen.

Steeds meer blijkt de meerwaarde van het inschakelen van mensen die de situatie van armoede en sociale uitsluiting zelf hebben gevoeld, ervaringsdeskundigen, die de afstand tussen hulpverleners en doelgroep kunnen overbruggen.

In **Vlaanderen** wordt in 2001 voorzien in het uitbouwen van de werking inzake de opleiding en inschakeling van ervaringsdeskundigen in de armoede. Ook dit krijgt een plaats in de regelgeving via het armoededecreet.

Op **Federaal** vlak worden OCMW's in de gelegenheid gesteld om ervaringsdeskundigen te betrekken. Daarmee is de inbreng van armen verzekerd en kan meteen ook meer tijd besteed worden aan een kwalitatieve aanpak van de problematieken.

Samenwerking lokale besturen

Niet alleen nationale en regionale overheden hebben een verantwoordelijkheid. De samenwerking met lokale besturen is een belangrijke kritische succesfactor.

In het **Waals Gewest** is een decreet betreffende de geïntegreerde sociale plannen tot stand gebracht, waarmee aan de gemeenten en hun overheids- en privépartners middelen ter beschikking worden gesteld zodat ze samen de strijd kunnen aanbinden tegen de sociale uitsluiting op lokaal niveau. Deze transversale regeling, gebaseerd op partnership, betrokkenheid en een regelmatige evaluatie, wordt sedert 1998 met succes toegepast in 105 Waalse gemeenten.

7. GOOD PRACTICES

De acties opgenomen in het NAPincl liggen in het verlengde van inspanningen uit het verleden. Op de diverse terreinen en door de verschillende regeringen wordt reeds vorm gegeven aan een beleid van sociale insluiting. In het Voortgangsrapport staan vele initiatieven aangegeven (zie bijlage). Kort halen we er hier enkele aan ter illustratie.

7.1. Arbeid

Om de tewerkstelling te bevorderen van werknemers die weinig kansen hebben op de arbeidsmarkt, heeft de Belgische Regering verschillende mogelijkheden uitgewerkt tot activering van de werkloosheids- en bestaansminimumuitkeringen, alsook mogelijkheden tot vermindering, en zelfs vrijstelling, van de werkgeversbijdragen die normaal gezien verschuldigd zijn aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid.

Het Rosetta-plan verplicht de bedrijven om een bepaald percentage jongeren van minder dan 25 jaar aan te werven met een startbaanovereenkomst. Dat plan heeft opvallend veel succes. Momenteel zijn ongeveer 40.000 jongeren, van wie 40% geen diploma hoger secundair onderwijs heeft, met zulk een overeenkomst aan de slag kunnen gaan. De laatste werkloosheidscijfers tonen aan dat de daling van het aantal werklozen onder de 25 jaar sterker is dan de algemene daling.

De openbare centra voor maatschappelijk welzijn kunnen de personen aan wie ze financiële steun verstrekken, aanwerven, zodat ze de gelegenheid krijgen ervaring op te doen en het recht op werkloosheid kunnen verwerven. Er zijn verscheidene maatregelen genomen om van deze wetsbepaling geleidelijk aan een echt hulpmiddel voor inschakeling in het beroepsleven te maken. Voor iedere aanwerving in dit kader krijgen de OCMW's een subsidie van de Staat en genieten ze een vrijstelling van de patronale rsz-bijdragen. Ze beschikken tevens over de mogelijkheid om de betrokken werknemers ter beschikking te stellen van een derde, een vereniging zonder winstoogmerk, een privé-onderneming, een initiatief dat past in het kader van sociale economie of andere. In de praktijk heeft deze maatregel het mogelijk gemaakt dat talrijke sociaal-economische projecten werden opgestart, zoals de diensten voor fietsenverhuur, openbare wasserijen, centra voor de recyclage van flessen, enz.

De interimkantoren waarvan de moederonderneming een overeenkomst heeft ondertekend met de Staat kunnen via het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn voor twee jaar een subsidie van 495 € F krijgen van de federale overheid voor iedere bestaansminimum- of steungerechtigde aan wie zij een contract voor onbepaalde duur bieden. Eén van de opdrachten van het interimkantoor bestaat erin dat het de werknemer opleidt, waarvoor het een maandelijkse premie van 247 € kan krijgen.

De gewestelijke overheden bevorderen de sociale economie en de tewerkstelling van laaggeschoolde personen of langdurige werklozen, door sociale clausules op te nemen in de contracten voor de bouw en de renovatie van sociale woningen.

7.2. Huisvesting

De federale wetgeving van 1997 betreffende huurovereenkomsten stelt de minimumvoorwaarden vast waaraan een onroerend goed dat bestemd is voor huur als hoofdverblijfplaats moet voldoen om in orde te zijn met de basisvereisten inzake veiligheid, gezondheid en woonbaarheid. Indien niet aan die voorwaarden is voldaan, kan de huurder de overeenkomst opzeggen of eisen dat de nodige werkzaamheden worden uitgevoerd. De vrederechter kan in afwachting bevelen dat de huurprijs verminderd wordt of helemaal niet hoeft te worden betaald.

In de drie Gewesten zijn er "Sociale Huisvestingsdiensten" die gesteund worden door de overheid en die het beheer van woningen op zich nemen om deze onder te verhuren aan kansarme gezinnen. De eigenaar krijgt geen hoge huurprijs, maar moet zich nergens om bekommeren en heeft de zekerheid dat de huurprijs iedere maand betaald wordt, wat er ook gebeurt, en zelfs wanneer de woning tijdelijk leegstaat. Die regeling biedt eigenlijk bescherming tegen het risico waarvoor sommige eigenaars vrezen wanneer ze hun goed aan gezinnen met een laag inkomen verhuren.

De waarborg die de eigenaars eisen wanneer een huis wordt verhuurd, die meestal overeenstemt met drie maanden huur, vormt voor de armsten een hinderpaal om een woning te vinden. In Brussel is door de overheid een gewestelijk garantiefonds opgericht. De toegang tot dat fonds wordt verstrekt op basis van objectieve criteria, en een gedecentraliseerd beheer maakt het in principe mogelijk dat binnen twee dagen een beslissing wordt genomen.

Om zoveel mogelijk te voorkomen dat mensen uit hun huis worden gezet, of op zijn minst te zorgen voor een menselijke oplossing, bepaalt een wet van 1998 onder meer dat het OCMW snel op de hoogte wordt gebracht wanneer om een uitzetting is verzocht (behoudens verzet van de huurder). Zo kan het OCMW het gezin bijstaan, ervoor zorgen dat het zich kan verdedigen en eventueel zelfs nog proberen te onderhandelen of de betrokkenen in ieder geval tijdelijk ergens anders onderbrengen. Uitzettingen zijn pas werkelijk uitvoerbaar na een maand na de betekening van het vonnis (de vrederechter kan die termijn verlengen of inkorten). De wet bepaalt tevens dat de gemeenten de in beslag genomen goederen "als goede huisvader" moeten bewaren.

Zowel in Vlaanderen als in Wallonië zijn proefprojecten opgestart en studiegroepen opgericht om ervoor te zorgen dat personen die permanent illegaal in mobiele of lichte woningen verblijven op terreinen die uitsluitend bestemd zijn voor toerisme, elders gehuisvest kunnen worden. Het Waals Gewest bereidt bovendien een meerjarig actieplan voor over het wonen in toeristische voorzieningen om een genuanceerd en humaan antwoord aan te brengen voor dit complex probleem, waarbij beroep gedaan wordt op alle bevoegdheden van de Regering.

7.3. Gezondheid

In België bedraagt de dekkingsgraad voor de gezondheidszorg 99 %. Die dekkingsgraad wordt gehaald door een verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging. Die komt tussen in een brede waaier van geneeskundige verzorging, opgenomen in een nomenclatuur die geregeld wordt aangepast, rekeninghoudend met de ontwikkeling van de medische technieken.

Allerlei inspanningen worden er geleverd om dit hoog niveau van dekkinggraad te bereiken en te behouden, zoals de verruiming van het WIGW-statuut met bestaansminimumgerechtigden en de introductie van de sociale identiteitskaart (SIS-kaart) die de formaliteiten aanzienlijk vereenvoudigt en een eenvoudigere toepassing van het derdebetalerssysteem mogelijk maakt

Daarenboven worden er systemen ontwikkeld om de gezondheidskosten tot een maximum te beperken zoals de maximale gezondheidsfactuur.

In de gezondheidspreventie is er specifieke aandacht voor het armoedeprobleem. Het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie ontwikkelde hiervoor modellen, specifiek voor de gezondheidsdoelstellingen rond roken, gezonde voeding en ongevallen die via de LOGO's (diensten voor lokaal gezondheidsoverleg) in de praktijk worden omgezet. In Wallonië werd er een Hoge Raad voor de Gezondheidspromotie geïnstalleerd en werden lokale gezondheidspromotiecentra opgericht en erkend.

7.4. Onderwijs

De kostprijs van het onderwijs werd door regelmatig door de verenigingen waar de armen het woord nemen aangeklaagd en eveneens in een aantal onderzoeken becijferd. Het Steunpunt ter bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting zette in een werkgroep een dialoogproces op rond deze materie.

In de Franse Gemeenschap werd het "Décret Missions" goedgekeurd in juli 1997 dat het principe van gratis onderwijs herbevestigt en specificereert welke kosten de school aan de ouders kan aanrekenen zonder dit principe te schaden. De Duitstalige Gemeenschap herinnert er de leerkrachten regelmatig aan (omzendbrieven, pedagogische bijeenkomsten) dat zij de kosten die leerlingen of ouders moeten betalen dienen te beperken.

Een Vlaams decreet van 20 juni 1996 voorziet in financiële steun aan ouderverenigingen voor vorming en ondersteuning van ouderparticipatie. In Vlaanderen worden er met lokale middelen (SIF) verscheidene schoolopbouwprojecten opgezet om de communicatie en wisselwerking tussen de ouders, het kind en de school te bevorderen.

In de Franse Gemeenschap werd op 30 juni 1998 een decreet goedgekeurd om aan alle leerlingen gelijke kansen op sociale emancipatie te garanderen. Dit decreet voorziet in aanzienlijke bijkomende middelen voor scholen die een kansarme populatie hebben.

De kostprijs van het onderwijs werd door een aantal onderzoeken becijferd. In navolging van de vaststellingen zullen er in Vlaanderen beleidsmaatregelen getroffen worden.

8. OPVOLGING

Met de publicatie van dit eerste NAPincl is het werk niet af. Het is slechts een eerste stap in een proces van beleidsopbouw die armoede en sociale uitsluiting moeten tegengaan. Zowel op Europees als op Belgisch vlak. De mate waarin de opvolging wordt opgebouwd is dus een kritische succesfactor om tot een efficiënt en effectief beleid van sociale insluiting te komen.

Tijdens het Belgisch voorzitterschap zal aandacht worden gegeven aan de presentatie & uitwisseling van de inspanningen die in de diverse lidstaten worden geleverd.

Op Belgisch niveau wordt de opvolging en evaluatie van het NAPincl ingebed binnen het Samenwerkingsakkoord (cfr. supra). Essentieel is daarbij de samenwerking en actieve betrokkenheid van de verschillende regeringen. Ook en zeker in de Belgische gefederaliseerde context die een responsabilisering van alle partners veronderstelt. Dit zal verder gebeuren binnen de Interministeriële Conferentie Sociale Integratie en Sociale Economie.

Om garanties in te bouwen voor een inclusieve uitwerking van een insluitingsbeleid zal een administratieve onderbouw via interdepartementaal overleg binnen de verschillende Administraties uitgebouwd worden.

De uitvoering van de acties, de opvolging en evaluatie zullen gebeuren in dialoog met alle stakeholders waarbij de doelgroep zelf een prominente plaats inneemt. In dit eerste NAPincl zorgde tijdsdruk ervoor dat de relatie eerder beperkt bleef tot communicatie; een echte dialoog wordt in de opvolging op gang getrokken. Structureel is de betrokkenheid o.a. verzekerd in de werking van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid & sociale uitsluiting en de Begeleidingscommissie.

Jaarlijks en dus een eerste keer in mei 2002 komt er een opvolgingsrapport dat de voortgang van de uitvoering opmeet en aanbevelingen formuleert voor de verdere aanpak.

MAATREGELEN IN HET KADER VAN HET WERKGELEGENHEIDSBELID – BEGUNSTIGDEN EN UITGAVEN ®								
	Begunstigden						Uitgaven in .. miljoen Euro	
	1998		Totaal	1999		Totaal	1998	1999
	Mannen	Vrouwen		Mannen	Vrouwen			
1. Beroepsopleiding	34123	25460	59583	36224	26819	63043	360,56	371,1
2. Jobrotatie en arbeidsherverdeling	9735	56751	66486	11853	70187	82040	186,39	216,1
3. Tewerkstellingsstimuli	78001	52827	130828	47937	44313	92250	614,16	437,8
4. Rechtstreekse jobcreatie	35984	86965	122949	41226	90194	131222	1057,76	1126
5. Individueel actieplan	29664	27973	57637	51972	55607	107579	39,94	47,87
6. Stimuli voor het oprichten van een onderneming	214	158	372	132	110	242	5,4	4,36
7. Inschakeling van personen met een handicap	11729	11730	23459	12484	12485	24969	267,8	275,5
Totaal (E)	199450	261864	461314	201828	299715	501345	2532,02	2478
Niet-werkende werkzoekenden (F)	237399	303648	541047	208658	265768	474426		
Activeringsgraad (E/E+F)	45,7	46,3	46	49,2	53	51,4		

Bron: Eurostat – Gegevensbank LMP – PAN 2001

(r) = raming